

Kansallispuisto- verkoston kehittäminen

**50 VUOTTA
KANSALLISPUISTO-
KOMITEAN
MIETINNÖSTÄ**

Luonnonmetsä-työryhmä 2026

Sisällys

4	Alkusanat	88	Nykyisten kansallispuistojen laajennusehdotukset
6	Tiivistelmä	90	Hiidenportin kansallispuiston laajennus
8	Johdanto	92	Hossan kansallispuiston laajennus
14	Kansallispuistoverkoston laajentamisen hyödyt	94	Isojärven kansallispuiston laajennus
20	Nykyinen kansallispuistoverkosto ja sen täydentäminen	96	Iso-Syötteen kansallispuiston laajennus
27	Kansallispuistokonseptin uudistaminen	98	Koloveden kansallispuiston laajennus
32	Rahoituksen eri keinot	102	Leivonmäen kansallispuiston laajennus
40	Uudet kansallispuistot	104	Oulangan kansallispuiston laajennus
42	Aalistunturin kansallispuisto	106	Pallas-Vllästunturin kansallispuiston laajennus
46	Evon kansallispuisto	110	Patvinsuon kansallispuiston laajennus
50	Haarikon-Lohikosken kansallispuisto	112	Pyhä-Häkin kansallispuiston laajennus
54	Inarijärven kansallispuisto	114	Pyhä-Luoston kansallispuiston laajennus
58	Juuanvaaran kansallispuisto	116	Repoveden kansallispuiston laajennus
62	Kivaloiden kansallispuisto	118	Riisitunturin kansallispuiston laajennus
65	Lounais-Lapin erämaan kansallispuisto	120	Salamajärven kansallispuiston laajennus
68	Mänttä-Keurusselän kansallispuisto	122	Sallan kansallispuiston laajennus
72	Pyhäjärven kansallispuisto	124	Seitsemäen – Helvetinjärvi
76	Teisko-Pukalan kansallispuisto	126	Teijon kansallispuiston laajennus
80	Vaara-Kainuun taidekansallispuisto	128	Tiilikajärven kansallispuiston laajennus
84	Vuoksen kansallispuisto	130	Kirjallisuus

(kannen kuva) Suosaarekkeiden vanhat metsät ovat pohjantikan elinympäristöä. Rovaniemi, Kilsiaapa. (Ari Aalto)

Alkusanat

Luonnonmetsä-työryhmä on vuosina 2020–2025 kartoittanut valtion omistamia suojelemattomia vanhoja metsiä ja soita sekä luonut luontokäytävien mallin: ensimmäisen valtakunnallisen, valtionmaihin tukeutuvan ja suoraan toteuttamiskelpoisen mallin Suomen luonnonsuojelulalueiden kytkeytyneisyyden parantamisesta.

Olemme osoittaneet, että valtiolla on edelleen runsaasti suojelemattomia arvokkaita luontokohteita, ja kuinka jo pelkästään valtionmaiden lisäsuojelulla luontomme heikkoa tilaa on mahdollista merkittävästi parantaa. Tämä kansallispuistoraportti jatkaa yksittäisten luontosirpaleiden kartoittamisesta alkanutta työtä kokoamalla niistä yhtenäisiä alueita, joiden suojelun tarve on yleisesti tunnustettu.

Kartoitusvuosien aikana on jälleen käynyt selväksi, että suurin luonnonsuojelun vastustaja Suomessa on valtio itse. Rohkaisevaa on, että maamme kansalaisilla, yrityksillä, kunnilla ja muilla yhteisöillä näemme jatkuvasti kasvavan määrän aitoa halua luonnon tilan parantamiseen.

Suomen kansainvälisten sitoumusten täyttämiseksi, ja ennen kaikkea maamme luonnon säilyttämiseksi jälkipolville, merkittävä lisäsuojelu on välttämätöntä ja kiireellistä. On kaikkien etu toteuttaa suojelupinta-alan kasvattaminen mahdollisimman kustannustehokkaasti ja sosiaalisesti oikeudenmukaisesti. Valtion omistamien maiden luontoarvojen täysimääräinen hyödyntäminen on ainoa realistinen tie näiden päämäärien saavuttamiseen.

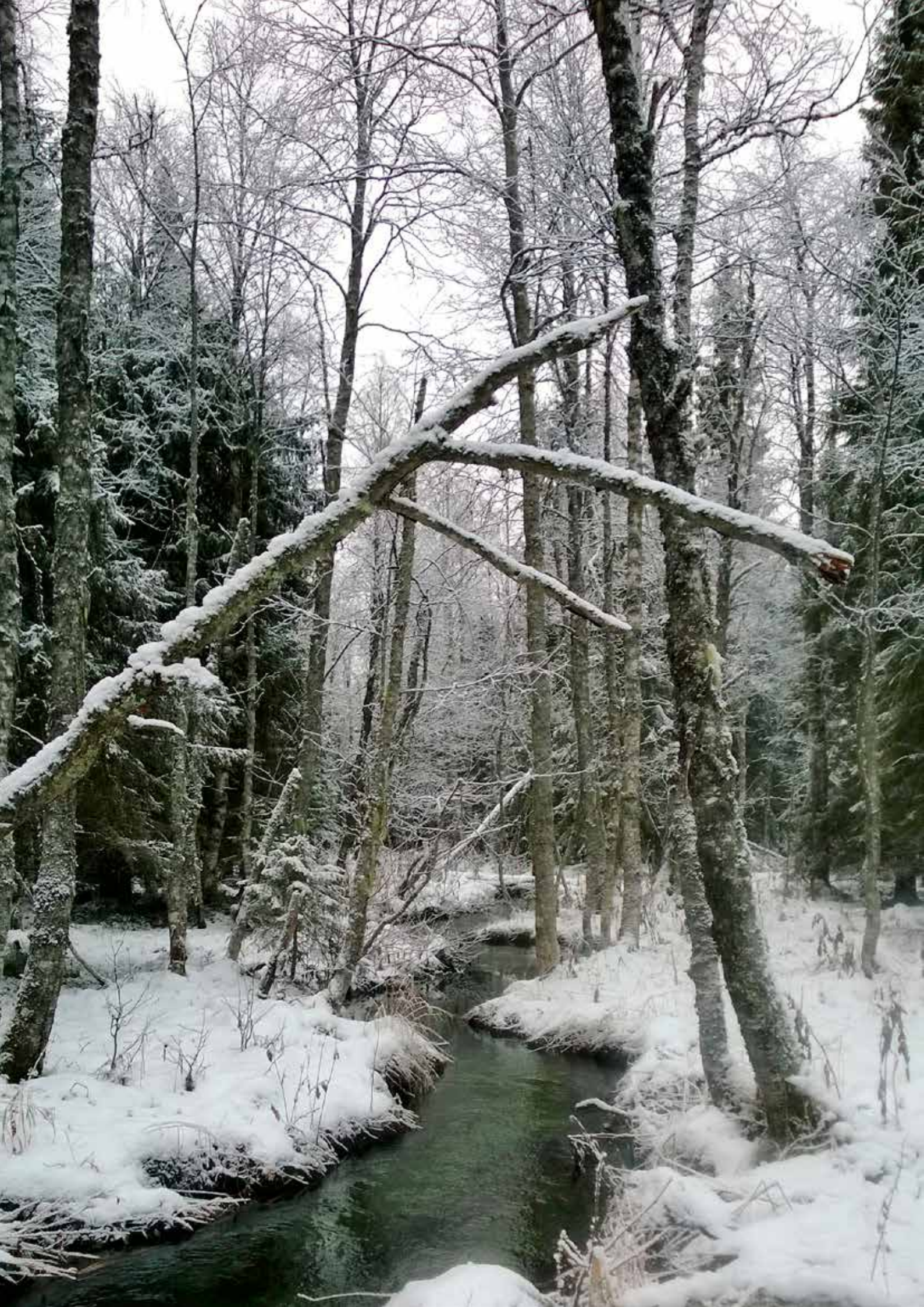
Suomen luonto kaipaa rohkeita ja vaikuttavia tekoja. Kansallispuistoverkoston täydentäminen kansallispuistokomitean juhluvuoden hengessä ja konseptin päivittäminen 2020-luvulle pienin lainsäädännöllisin muutoksin tarjoaa siihen erinomaisen mahdollisuuden.

Haluamme vielä erikseen kiittää Koneen Säätiötä, jonka rahoitus on mahdollistanut Luonnonmetsä-työryhmän monivuotisen työn. Kiitos myös kaikille muille, jotka jollain tavalla ovat osallistuneet mittavaan urakkaamme vuosien varrella. Tähänkin raporttiin olemme saaneet maasto- ja muuta apua lukuisilta tahoilta. Teitä kaikkia on mahdoton tässä luetella. Kiitos!

Simpeleellä, Heinävedellä ja Helsingissä 1.1.2026

Ari Aalto, Risto Sulkava, Joni-Matti Kusmin ja Matti Aalto

(viereisen sivun kuva) Etelä-Suomesta lähes hävinnyt kuukkeli on yksi lajeista, joiden suojeleminen vaatii laajoja ja yhtenäisiä alueita. Savonlinna, Haarikko.

Tiivistelmä

Suomi on sitoutunut useilla kansainvälisillä sopimuksilla pysäyttämään luontokadon, ennallistamaan luontotyyppejä, lisäämään hiilinieluja sekä suojelemaan eri lajeja ja luontotyyppejä. Kaikkien näiden toteuttamisessa tärkein keino on luonnonsuojelualueiden pinta-alan kasvattaminen. Tässä kansallispuistoverkoston täydentäminen voi olla merkittävässä roolissa, sillä kansallispuistoissa yhdistyvät ainutlaatuisella tavalla taloudellinen-, sosiaalinen- ja ekologinen kestävyys.

Tämä raportti kokoaa yksiin kansiin Luonnonmetsä-työryhmän maastotöistä sekä erilaisista julkisista ja yksityisistä aineistoista kertyneen tiedon kansallispuistoverkoston kehitystarpeista. Työssä on huomioitu aiemmat esitykset uusiksi kansallispuistoiksi sekä nostettu esiin ne ekosysteemit ja alueet, joille uusia kansallispuistoja tai vanhojen kansallispuistojen laajennuksia ensimmäisenä tarvitaan.

Raportti ei ole täydellinen kooste, sillä esimerkiksi merialueita ei käsitellä. Esitetyistä uusista ja laajennettavista kansallispuistoista ei myöskään kerry lähestulkoonkaan tarvittavaa määrää uusia luonnonsuojelualueita, jotta kansainväliset sitoumukset täyttyisivät ja ennen kaikkea luontokato pysähtyisi. Kuitenkin esitys pyrkii vastaavaan ajatukselliseen ja käytännön harppaukseen kuin kansallispuistokomitean mietintö 50 vuotta aikaisemmin, tarjoten keinoja saada välttämättömästä lisäsuojelusta myös yhteiskunnallisia ja taloudellisia hyötyjä.

Esitämme raportissa lukuisia ehdotuksia kansallispuistolainsäädännön ja ajattelun päivittämiseksi 2020-luvulle. Osa ehdotuksista saattaa tuntua jopa mahdottomilta, mutta tarkemmin ajatellen kyse ei kuitenkaan ole edes yhtä radikaalista esityksestä kuin 50 vuotta sitten. Silloinen kansallispuistokomitea mullisti aiemman ajattelun ja mikä hienointa, esitykset pääsääntöisesti myös toteutuivat seuraavien vuosikymmenten kuluessa.

Uusia kansallispuistoja ehdotetaan perustettavaksi 12 kappaletta. Lisäksi esitetään laajennuksia 18 puistoon. Esitysten kokonaispinta-ala on yhteensä 362 231 hehtaaria. Rajauksiin sisältyy valtion rajoitteetonta talousmetsää (metsä-, kitu- ja joutomaat yhdessä) 145 322 ha (josta Luonnonmetsä-työryhmän luonnonmetsärajausissa on 15 329 ha). Muiden yhteisöomistajien maita esityksiin sisältyy 38 045 ha ja yhteisöjen perustamia suojelualueita (YSA-alueet) 10 921 ha.

Mahdollisuus liittää yksityismaan suojelualueita kansallispuistoon maanomistajan hakemuksesta onkin yksi raportin keskeisiä ehdotuksia. Esitämme useita uudistuksia myös kansallispuistojen rahoitukseen, kustannusten uusjakoon, ylläpitokustannusten optimointiin ja ylläpidon keinoihin. Kasvava luonnonsuojelun yksityinen rahoitus on saatava myös osaksi kansallispuistokonseptia.

Kaikki raportin kansallispuistot ovat toteutettavissa nykyisen lainsäädännön puitteissa, eli niiden valtionmaiden määrä ja laatu ovat riittävän korkeita kansallispuistoiksi. Lakimuutosten myötä moni esitys voi kuitenkin täydentyä ekologisesti merkittävästi laadukkaammaksi ja esimerkiksi metsästyskysymysten kompromissien osalta sosiaalisesti hyväksyttävämmäksi kokonaisuudeksi.

(viereisen sivun kuva) Vaara-Kainuun taidekansallispuiston lähteiset vaarapurot pysyvät sulana pitkälle talveen.

Erittäin uhanalainen hiilikääpä Jonasuolla Pyhäjärven kansallispuistoesityksen alueella.

Johdanto

Kansallispuistojen perustamisen historiaa

Vuonna 1923 säädettiin Suomen itsenäisyyden ajan ensimmäinen luonnonsuojelulaki (71/1923). Se loi useiksi vuosikymmeniksi säädöspohjan kansallispuistojen perustamiselle. Suomen ensimmäiset 10 luonnonsuojelualueita perustettiin 1938. Tuolloin termiä kansallispuisto ei vielä ollut. Perustamista edelsi pitkä ja monivaiheinen prosessi, sillä ensimmäiset aloitteet suojelualueiden perustamiseksi oli tehty jo 1800-luvulla.

Näistä suojelualueista 1946 rauhanteossa jäi Suomen puolelle vain kolme puistoa; Pallas-Ounastunturi, Pyhätunturi sekä Träskö. Näistä viimeksi mainittu jäi Neuvostoliiton Porkkalan vuokra-alueelle ja lakkautettiin myöhemmin.

Vuonna 1950 asetettiin kansallispuistokomitea miettimään puistojen perustamista myös Etelä-Suomeen. Sen työn tuloksena perustettiin vuonna 1956 seitsemän kansallispuistoa ja 12 luonnonpuistoa. Kuten hyvin ymmärrämme, ja ymmärrettiin jo tuolloin, kansallispuistojen ja suojelualueiden määrä oli tarpeeseen nähden vaatimaton. Niinpä 24.1.1974 valtioneuvosto asetti Kansallispuistokomitean ja laaja työ alkoi.

Kansallispuistokomitean mietintö allekirjoitettiin 27.10.1976 ja luovutettiin ministeri Johannes Virolaiselle (Kansallispuistokomitean mietintö, Komiteamietintö 1976:88). Työnsä tuloksena komitea esitti yhteensä 42 uuden kansallispuiston perustamista ja 9 aiemmin perustetun laajentamista sekä 16 uuden luonnonpuiston perustamista. Lisäksi esitettiin joukko muiden suojelualueiden laajennuksia, erillisten luonnonsäästiöiden perustamista sekä ehdotettiin uutta hallinnointimallia suojelualueille.

Esitys oli laajuudeltaan ja monipuolisuudeltaan mullistava. Yhtä perusteellista ja yksityiskohtaista suojelualueetarkastelua ei ole muissa Pohjoismaissa vieläkään tehty. Uutta suojeltavaa esitettiin peräti 920 000 hehtaaria. Tätä aiemmin luonnonsuojelulain mukaisia suojelualueita oli yhteensä koko maassa vain 331 657 hehtaaria. Aluksi esityksen vastaanotto oli luonnollisesti tyrmäävä. Toisin kuitenkin kävi. Yhteiskunnan muutoksen myötä suhtautuminen kansallispuistoihin on muuttunut paljon myönteisemmäksi.

Kansallispuistokomitean työ oli suuri menestys. Kaksi vuotta komitean työn päättymisestä valtioneuvosto teki periaatepäätöksen kansallis- ja luonnonpuistojen kehittämisohjelmaksi ja asetti pian myös rajaustyöryhmän laatimaan puistorajauksia. Tämä konkreettinen toimenpide johti kohti laajenevaa kansallispuistoverkostoa – vaikka vastustus olikin aluksi voimakasta.

Kansallispuistokomitean ja jatkotyöryhmien työn pohjalta perustettiin ministeri Taisto Tähkämaan (kesk) esityksestä vuonna 1982 yhdellä kerralla 11 uutta kansallispuistoa ja laajennettiin kuutta aiemmin perustettua puistoa (Laki 1982/645). Lisäksi perustettiin 59 soidensuojelualueita, joista suurin osa sisältyi kansallispuistokomitean esittämään säästiöluetteloon.

Kansallispuistokomitean juhluvuosi

Vuosi 2026 on kansallispuistokomitean työn 50-vuotisjuhlavuosi. Juhlaan onkin aihetta. Kansallispuistokomiteasta alkanut menestystarina sai nimittäin myös jatkoa. Suomessa perustettiin 1980- ja 1990-luvuilla suuri joukko uusia kansallispuistoja siten, että lopulta valtaosa kansallispuistokomitean mietinnössään esittämistä uusista kansallispuistoista ja säästiöistä tuli tavalla tai toisella suojelluiksi – monet toki alkuperäistä esitystä suppeampina ja osa muina suojelualueina.

Perustamatta jäivät vain muutamaiset yksityismaiden kohteet, sillä kansallispuistoja voitiin perustaa vain valtion maalle ja pakkolunastuksia tehtiin vain vähän. Kansallispuistoihin voidaan yhä liittää pääsääntöisesti vain valtion, mutta vuodesta 1996 lähtien (Laki 1096/1996) tietyin edellytyksin myös kuntien maita.

Nykyisin kansallispuistojen vastustus on melko laajasti vaihtunut ymmärryksen kautta kannatukseen. Ehdotuksia uusiksi kansallispuistoiksi on tullut ympäristöministeriöön vuosien varrella lukuisia esimerkiksi kunnilta ja muilta paikallistahoilta. Puistoista jopa kilpaillaan. Kansallispuistojen myönteistä vaikutusta aluetalouteen, kansanterveyteen ja ihmisten viihtyvyyteen, sekä laajoina yhtenäisinä suojelualueina tietysti luonnon monimuotoisuuteen, kiistää enää hyvin harva.

Kansallispuistojen vaikutus aluetalouteen ja vetovoimaan on niin suuri, että kaikki kehittyvät alueet haluavat sellaisen lähelleen. Viime vuosikymmeninä myös yhä useammat syrjäseudun kunnat ovat huomanneet vaikutukset ja haluavat itselleen ”oman” kansallispuiston. Vastustajaksi ilmaantuu usein enää vain valtio itse; valtion maita hallinnoiva Metsähallitus on vastustanut lähes jokaista puistoa. 2000-luvulla uusia kansallispuistoja on perustettu keskimäärin vain yksi hallituskaudessa, vaikka tarpeita ja toiveita on ollut jatkuvasti enemmän.

Jostain syystä ajattelutavaksi vaikuttaa osassa valtionhallintoa muodostuneen, että kansallispuistoverkosto on ikään kuin täysi tai lähes täysi. Kuitenkin 50 vuodessa asian suhteen on muuttunut eniten se, että tarve luonnonsuojelulle ja luontoyhteytemme vahvistamiselle on vielä suurempi kuin puoli vuosisataa sitten. Kansallispuistoverkosto ei ole täynnä alueita, vaan mahdollisuuksia verkoston laajentamiseen ja kehittämiseen.

Kansallispuistokonseptin tuominen nykypäivään

Kansallispuistokomitean mietinnössä kirjoitettiin 1976 kerralla yleiset pykälät kaikille perustettaville puistoille (vanhan 1923 LS-lain mukaisina), Sen jälkeen esityksen yksityiskohtaisissa perusteluissa avattiin jokaisen uuden puiston erityistarpeita erikseen. Jo silloin malli sisälsi mm. ennallistamisen ajatuksen ja sen tuomat hyödyt. Osa kansallispuistokomitean esittämistä LS-lain parannusehdotuksista toteutui vasta LS-lain uudistuksessa 1996.

Puistoverkoston edustavuudessa, kattavuudessa ja saavutettavuudessa on sekä alueellisesti että suomalaisen luonnon näkökulmasta edelleen merkittäviä puutteita. Onkin monta hyvää syytä, miksi 2020-luvun lopulla tulisi 1980-luvun alun tapaan perustaa esimerkiksi kymmenen uutta kansallispuistoa kerralla ja samalla laajentaa nykyisiä.

Vaikka kansallispuistoja on nyt Suomessa lukumäärässä mitattuna suhteellisen runsaasti, 41 kappaletta, monet niistä kärsivät pienen pinta-alan ja suuren kävijäpaineen aiheuttamista haitoista. Samaan aikaan monista asutuskeskuksista on pitkä matka lähimpään kansallispuistoon. Paine kasautuu suosituimmille paikoille. Kansallispuistoista myös puuttuu tai niissä on hyvin vajavaisesti suojeltuina useita luontotyyppejä ja laajempia eliöyhteisöjä.

Maa- ja myös suomalainen yhteiskunta on muuttunut 50 vuodessa valtavasti. Siksi kansallispuistokonseptiakin on uskallettava ajatella uudelleen, oli kyse sitten rahoitusmalleista, ylläpidon kustannuksista, virkistyskäytöstä tai perustamisedellytyksistä. Vanha kansallispuistomalli vaatii kuitenkin vain hienoista ajattelun uudistamista.

Kansallispuistoja on valtionhallinnon joissakin piireissä pidetty liian kalliina ylläpitää, mitä ne nykyisessä järjestelmässä, katsantokannasta riippuen, ehkä ovatkin. Parhaillaan on käynnissä retkeilyrakenteiden mittava karsiminen ympäri maata. On siis selvää, että ainakin rahoituskysymyksiin tarvitaan uutta ajattelua.

Kansalaisten keskuudessa oikeastaan ainoa merkittävää puistohankkeiden vastustusta aiheuttava teema on metsästyskysymys. Tähän ei kansallispuistojen lisäämistä ja laajentamista kannata turhaan kompastuttaa, sillä sekin on ratkaistavissa oikeudenmukaisella tavalla.

Edessämme ovat 2030-luvun suuret kysymykset: luontokadon pysäyttäminen ja ilmastonmuutoksen hillintä ja siihen sopeutuminen. Ne vaativat välttämättä ratkaisumalleja, joiden yhtenä osana on luonnonsuojelualueiden lisääminen ja suojelualueverkoston parantaminen.

Lounais-Lapin erämaakansallispuistoehdotuksen suosaarekkeet ovat pohjantikan elinympäristöä. Rovaniemi, Kilsiaapa.

Nykyisessä ilmapiirissä juuri kansallispuistot voisivat olla se tapa, jolla välttämätöntä lisäsuojelua voidaan helpoiten edistää. Kansallispuistoissa kun yhdistyvät ainutlaatuisella tavalla kaikki kestävyiden osa-alueet – ekologinen, sosiaalinen ja taloudellinen kestävyys.

Tässä raportissa esitetään uusia avauksia ja perusteltuja keinoja eri näkökulmien ja tarpeiden yhteensovittamiseksi, jotta raportin kuudennessa osiossa esitettävien kahdentoista uuden kansallispuiston perustaminen vuoden 1982 tapaan ei ole haihattelua, vaan realismia. On aika päivittää ajattelu kansallispuistoista 2020-luvulle.

Aineistot ja menetelmät

Koneen Säätiö on vuosina 2021–24 rahoittanut Luonnonmetsä-työryhmän selvitystä valtion suojelemattomista luonnonmetsistä eli luonnontilaisista ja sen kaltaisista metsistä. Tutkimuksesta on julkaistu kolme raporttia (Luonnonmetsä-työryhmä 1, 2 ja 3) ja sen yhteydessä syntyi ajatus nk. luontokäytävistä. Valtion maiden tehokkaaseen käyttöön pohjaavien luontokäytävien idea esiteltiin Suomen Luonnossa 2023 (Sulkava & Aalto 2023).

Koneen Säätiö rahoitti myös tätä kansallispuistoverkon kehittämisselvitystä. Kansallispuistoverkon kehittämisellä on kiinteä kytkös luontokäytäviin ja niiden toteutuksen aloittamiseen.

Luonnonmetsä-työryhmän inventoinneissa kertyi valtava aineisto valtionmaiden luontoarvoiltaan parhaiden suojelemattomien metsien sijainnista ja vanhojen metsien lajistosta. Löydetty kohteet ovat etenkin Lapin eteläpuolella kuitenkin pieniä ja pirstaleisia saarekkeitä talousmetsämaisemassa. Pirstaloituminen on pitkällä aikavälillä tuhoisaa lukuisten lajien populaatioille ja lajien mahdollisuudelle sopeutua muuttuvaan ilmastoon (esim. Hanski & Ovaskainen 2003).

Aineistossa on myös paljon kohteita, joiden laatu ei riittänyt EU:n määritelmän (Euroopan komissio 2015) mukaiseksi luonnonmetsäksi, vaikka niissä merkittäviä luontoarvoja olikin. Myöhemmin poliittisesti päätettyjä vanhan, täysin luonnontilaisen metsän kriteerejä useat

kohteet eivät tietenkään täytä. Luonnonmetsä-työryhmä teki työnsä EU-kriteereillä ottaen huomioon myös EU-kriteerien mukaiset puskurialueet, jotka muussa suomalaisessa selvittelyssä on tyystin lakaistu maton alle.

Luontokäytäväverkoston sijoittumisen määrittelyssä huomattiin, että lähes kaikki olemassa olevat kansallispuistot ja useimmat tiedossamme olleet aiemmin ehdotetut uudet kansallispuistot sijoittuisivat näille käytäville. Olisi siis luontevaa tarkastella läpi kaikki aiemmat uusien kansallispuistojen perustamiseen tai laajentamiseen tähänneet ehdotukset eri puolilta maata, ja täydentää kokonaisuutta sekä kertyneellä aineistolla että tarkentavilla maastotöillä.

Käytössä on ollut sekä kaikki avoimista lähteistä saatavissa oleva että vuosien ja vuosikymmenien varrella työryhmän jäsenille kertynyt luonnon- ja ympäristönsuojelun paikkatieto. Lisäksi analyyseissä on paljon vielä julkaisematonta dataa, kuten kymmeniä tuhansia rivejä lajistotietoa. Käytetty aineisto yhdistettynä koko maan kattavaan maastotietouteen sekä työ- että vapaa-ajalta muodostaa epäilemättä Suomen kattavimman koonnin tähän tarkoitukseen tällä hetkellä.

Hankkeen tuloksena on nyt julkaistu tämä Suomen maa-alueet kattava suunnitelma siitä, minne uusia kansallispuistoja tulee ensimmäisenä perustaa, ja missä nykyisiä puistoja kannattaa pikaisesti laajentaa. Tavoitteena on tarvittavan lisäsuojelun kohdentaminen mahdollisimman tehokkaasti siten, että yhteiskunnassamme kaikki hyötyvät.

Tähän raporttiin on koottu laaja tietomäärä lyhyeen tilaan. Se on pohja, jonka jälkeen alkaa vaikein vaihe: poliittisen tahdon etsiminen useamman uuden kansallispuiston yhtäaikaiselle perustamiselle kansallispuistokomitean ja 1980-luvun malliin. Hyödyt ja tarve ovat kiistattomat.

Vanhojen kansallispuistoesitysten hyödyntäminen

Raportissa esiteltävät uudet kansallispuistoehdotukset eivät varmasti tule olemaan ainoat ja viimeiset ehdotukset uusiksi kansallispuistoiksi. Lukuisia ehdotuksia on myös tehty jo aiemmin ja ne odottavat ainakin toistaiseksi toteutumattomina ympäristöministeriössä. Raportti poikkeaa näistä kuitenkin merkittävästi siinä, että tarkastelu kansallispuistoverkoston kehittämisestä on tehty valtakunnallisesti alue- ja luontotyyppipuutteiden pohjalta luonnonsuojelun resurssien parasta mahdollista kohdentamista silmällä pitäen.

Kaikkia aiemmin tehtyjä kansallispuistoesityksiä on tarkasteltu ja hyödynnetty mahdollisuuksien mukaan. Saimme myös ympäristöministeriöstä viime vuosikymmenien kansallispuistoehdotusaineiston, jota on osaltaan hyödynnetty. Lisäksi lukuisat paikalliset kansallispuistoesityksiä tehneet tahot ovat täydentäneet ja tarkentaneet tietojamme.

Kaikki aiemmat esitykset eivät kuitenkaan ole mukana tässä raportissa. Keskeisimpänä syynä on ollut se, että rajasimme raportissa esitettävät uudet kansallispuistot sellaisiin, joiden perustamisessa syntyy todellista uutta (lisäistä) suojeltua pinta-alaa, siis sitä luontokadon kannalta kaikkein oleellista asiaa; tilaa lajistolle. Jo suojeltujen kohteiden uudelleen suojeleminen ei sitä tarjoa.

Poikkeuksen tähän muodostaa kaivostoiminta. On kuitenkin tarkoituksenmukaisempaa rauhoittaa kaikki luonnonsuojelualueet pysyvästi kaivostoiminnalta kuin perustaa nämä alueet vain sen vuoksi kansallispuistoiksi.

Tyypillinen kohde, jota emme olisi nostaneet raporttiin, on uusimman kansallispuistomme Sallan perustaminen siinä laajuudessa, kuin se perustettiin – siis käytännössä pelkästään jo aiemmin suojelluille alueille. Statusmuutoksessa ekologiset hyödyt jäivät vähäisiksi tai olemattomiksi. Tässä raportissa Sallan kansallispuistoa esitetäänkin laajennettavaksi siihen laajuuteen, missä se olisi pitänyt perustaa.

Toinen keskeinen asia oli edellä mainittu nykyisen kansallispuistoverkoston luontotyyppi- ja ekosysteemitason puutteiden tarkastelu. Lisäksi kytkeytyneisyysnäkökulma ja toteuttamisedellytysten täyttyminen nykyisen kansallispuistolainsäädännön mukaisena vaikutti valintoihin.

Tämä raportti on työkalu kansallispuistokonseptin uudistamiseen ja suojelupanostusten mahdollisimman tehokkaaseen kohdentamiseen eikä sellaisena sulje muita kansallispuistotar-

peita ulos; jokainen perusteltu ja kannatettu aloite ansaitsee tasapuolisen käsittelyn ja toivottavasti moni lopulta päättyy myös kansallispuistoksi. Kannustamme siis kaikkia uusia kansallispuistoja haluavia tahoja tekemään edelleen töitä seutukuntansa uusien kansallispuistojen tai muiden suojelualueiden perustamiseksi. Se on tärkeää työtä niin luonnon kuin aluetalouden ja ihmisten kannalta.

JONI-MATTI KUSMIN

Sallan kansallispuistosta jätettiin ulos paljon sekä suojeltuja että suojelemattomia luonnonmetsiä, kuten nämä Puupalovaaran vanhat männiköt UKK-reitin varrella.

Mitä ei arvioitu?

Uusien kansallispuistojen ja nykyisten puistojen laajennuskohteiden tärkeyttä on arvioitu paitsi luonnontieteellisten arvojen, myös kytkeytyneisyyden parantumisen sekä kansallispuistoverkoston monipuolisuuden ja alueellisen kattavuuden kannalta. Raporttiin on koottu tärkeimmät ja toteuttamiskelpoisimmat uudet manner-Suomen kansallispuistokohteet, sekä nykyisten kansallispuistojen nähdäksemme tärkeimmät laajennuskohteet Suomen manneralueella.

Merialueet ja saaristo eivät kuulu osaamisemme ydinalueisiin ja ne rajattiin pois tarkastelusta. Merialueen kansallispuistoverkoston kehittämisestä on julkaistu jo aiemmin laadukkaat raportit (Kunttu ym. 2014 ja Rytteri & Kunttu 2022).

Emme myöskään varsinaisesti tarkastelleet saamelaisten kotiseutualueen suojelutarpeita, koska alueen maankäyttöön liittyy alkuperäiskansan oikeuksien myötä paljon avoimia kysymyksiä ja siellä on meneillään muita keskeneräisiä suojeluprosesseja. Poikkeuksena nostimme raporttiin kuitenkin ainoan arktisen suurjärvemme, ainutlaatuisen helmen, jota on kansallispuistoverkoston kehittämisessä mahdoton ohittaa.

Saamelaisten kotiseutualueen toinen kokonaan aiemmista kansallispuistoista puuttuva luontotyyppien kokonaisuus ovat Skandien vuoriston ainoat Suomeen ulottuvat alueet, siis subarktiset ja arktiset suurtuntureiden luontotyyppit. Tähän esitykseen ei näitä pääosin erämaa-alueella tai muuten jo suojeltuina olevia alueita rajattu.

Erämaisena säilynyt Inarijärvi on ainut arktinen suurjärvemme ja eurooppalaisittainkin ainutlaatuinen.

Kansallispuisto- verkoston laajentamisen hyödyt

Luonnon monimuotoisuus, luontokadon pysäyttäminen ja maiseman kauneus ovat perinteisiä argumentteja luonnonsuojelualueiden perustamisessa. Kansallispuistojen aluetaloudelliset hyödyt, vetovoimatekijät ja kansanterveyshyödyt ovat myös jo lähes kaikille tuttuja. Näiden rinnalle on noussut myös uusia kansallispuistojen kehittämisohjelmaa puoltavia tekijöitä.

Ilmaston kiihtyvä kuumeneminen tekee pirstoutuneesta suojelualueverkostostamme ”sukupuuttojen saariston”, sillä lajit eivät pysty vetäytymään talousmetsäalueiden yli ilmasto-olojen muuttuessa luonnottoman nopeasti epäsuotuisiksi.

Metsien hiilinielun pieneneminen ja sitä kautta syntyvä kallis tarve vähentää päästöjä muualla nostaa uudet suojelualueet suoraan kansantaloudellisesti kannattaviksi. Luontokadon ja ilmaston kuumenemisen yhtälö on jatkuvasti paheneva ongelma sekä talousjärjestelmälle että poliittiselle vakaudelle. Ongelmia voidaan osaltaan hoitaa kansallispuistoja laajentamalla ja lisäämällä.

Sekä luonnon monimuotoisuuden että ilmastonmuutokseen sopeutumisen kannalta on ensiarvoisen tärkeää kehittää suojelualueverkostoa siten, että yksittäiset suojelualueet laajenevat ja ennen kaikkea niiden välinen kytkeytyneisyys paranee. Samalla saamme myös taloudelliset ja ihmisten viihtyvyyteen liittyvät hyödyt, sekä tuomme eloa, työtä ja elinvoimaa syrjäseuduille.

Aluetaloudelliset hyödyt, virkistys ja matkailu sekä luontaistalous

Kansallispuistostatus on tunnetusti paras mahdollinen matkailun mainosvaltti. Useimmilla syrjäseuduilla ei luontomatkailun lisäksi ole juuri muita vetovoimatekijöitä. Vetovoiman lisäksi kansallispuistoilla on myös pitovoimaa. Laadukkaaksi mielletty virkistyspaikka tekee paikkakunnasta houkuttelevan asuinpaikan ja voi jopa houkutella uusia tulijoita seudulle asumaan tai ainakin mökkeilemään. Ihmiset luovat edelleen tarvetta erilaisille palveluille.

Lisääntyvällä matkailijavirralla on tietysti positiivinen vaikutus muihin elinkeinoihin; ruokailua, huoltoa, tankkausta, majoitusta, opastusta, kalastuslupia, oheistoimintaa, polttopuita, aurausta jne. tarvitaan enemmän. Monesti esimerkiksi laadukkaita opastettuja palveluja tuottamaan tullaan kauempaakin, eli pitovoiman lisäksi syntyy myös tulomuuttoa ja tarvetta kansainvälisille palveluille.

Ennallistaminen on osa kaikkien uusien suojelualueiden toimintaa. Sillä on myös työllistävä vaikutus. Samalla syntyy osin uudenlaisia rahoitusmalleja, kuten ekologiset kompensatiot ja näiden kompensatioalueiden luontoarvojen tuottaminen, jotka osaltaan tuovat tuloja syrjäseuduille.

Lapin kansallispuistoissa poronhoidon on toisinaan koettu kärsivän matkailijoista ja taas etelässä, jossa metsästys ei lähtökohtaisesti ole ollut sallittua kansallispuistoissa edes paikallisille (kuten on pohjoisessa), metsästäjät ovat kokeneet kansallispuistot uhkaksi. Näihin ja moniin muihin kysymyksiin esitämme ratkaisumalleja kohdassa ”Uutta ajattelua kansallispuistoihin”. Uskomme, että nuo ongelmakohdat ovat varsin helposti ratkaistavissa – kunhan vain suostumme ajattelemaan asioita 2020-luvun malliin.

Hiilinielut

Suomen metsien ja maankäyttösektorin hiilinielujen painuminen lähelle nollaa ja äskettäin jopa sen alle, on ollut iso uutinen muutamana edellisvuonna. Hiilinielujen poistuminen on tehnyt Suomen pääsemisen ilmastotavoitteisiinsa käytännössä mahdottomaksi – ellei asiaan päätetä tehdä muutosta.

Tällä hetkellä näyttää siltä, että Suomi joutuu hiilinielujensa supistumisen vuoksi ostamaan valtavan määrän korvaavia nielu-/päästöyksiköitä maailmalta. Tämä ei ole valtiontaloudellisesti järkevää, eikä edes tarpeellista, koska potentiaali lisätä nieluja kotimaassa on Suomessa poikkeuksellisen hyvä. Lisäsuojelun taloudellisen hyödyllisyyden osoittivat Kangas & Ollikainen jo syksyllä 2024. Miksi lähettäisimme rahaa ulkomaille, kun sen sijaan voimme investoida kotimaahan ja suomalaisten hyödyksi?

Kansallispuistoverkoston merkittävä laajentaminen vastaa osaltaan hiilinielujen supistumisen luomaan haasteeseen. Luontokäytävä-hankkeessa osoitimme, että suojelemalla 10 000 neliökilometriä keskimääräistä suomalaista talousmetsää, lisääntyy Suomen hiilinielu vuosikymmenessä 10 miljoonan CO₂e-tonnin verran. Siis jopa puoleen siitä, mikä Suomen tavoite on.

Tietenkin tämä edellyttää sitä, että hakkuut eivät vain siirry toisaalle, mutta itse asiassa siirtyminen on Suomen sisällä jo muutenkin kutakuinkin mahdotonta; lähes kaikki puuvarat ja koko kasvupotentiaali ovat jo käytössä ja useissa maakunnissa suurimman mahdollisen taloudellisesti kestävän hakkuumäärän raja on ylitetty (LUKE 2023). Onkin odotettavissa, että useimmat kaavaillut suuren mittakaavan metsäteollisuushankkeet jäävät toteutumatta, ja laitoksia pikemminkin suljetaan kuin avataan uusia.

Vaikka toisin välillä uskotellaan, keinoja lisätä merkittävästi metsien kasvua ja sitä kautta hiilinielua, ei todellisuudessa ole. Metsätaloudesta nykymuodossaan ei ole ilmastonmuutoksen torjujaksi, koska se on supistanut metsänielua tuntuvasti ilman, että hiiltä pitkään varastoivien tuotteiden osuus olisi noussut (Donner-Amnell 2025).

Myös niin kutsuttu metsänhoidon tuottama kasvunlisäys on suurelta osin johtunut pidentyneestä kasvukaudesta, typpilaskeumasta ja lisääntyneestä ilman hiilidioksidipitoisuudesta. Ennen kaikkea puuston määrä on Suomessa kasvanut siitä yksinkertaisesta syystä, että vuosikymmenten ajan on hakattu vähemmän kuin metsät ovat kasvaneet. Nyt ilmastonmuutoksen tuoma alkuhyöty on loppuun käytetty, kestävät hakkuumäärät alkaneet monin paikoin ylittyä ja on laskun aika. Suomi joutuu siis joka tapauksessa pienentämään puunkäyttöään lähiaikoina.

Puunkäytön vähennys on myös jo käynnissä, kun suurissa lämmöntuotannon polttolaitoksissa pyritään luopumaan polttoon perustuvista tekniikoista ja muutetaan lämpövarastoja esimerkiksi halvalla tuulisähköllä halpoina tunteina lämmitettäväksi. Tämä poistaa huomattavan määrän energiapuun tarpeesta. Kuitenkin myös ainespuun käytön pienentämiseen on syytä varautua, sillä se on halvin tapa vastata ilmastonmuutoksen haasteisiin.

Ennallistamisasetus, biodiversiteettisopimus & Green Deal

Ennallistamisasetuksen tavoitteet ovat kovat. Puolet heikentyneistä elinympäristöistä pitää ennallistaa pikaisella aikataululla ja lopulta jopa kaikkia heikentyneitä ympäristöjä siirtää kohti luontaisempaa tilaa. Kansallispuistoverkoston laajentaminen ja puistojen välisen luontokäytävien verkoston luominen vievät Suomea kohti tavoitteita kustannustehokkaalla tavalla.

Suojelualueiden laajentaminen ja niiden välisen kytkeytymisen parantaminen on keskeistä ilmastonmuutokseen sopeutumistyötä, jota pitää joka tapauksessa tehdä ripeästi. Siihen on sitouduttu myös biodiversiteettisopimuksessa, EU:n Green Deal -päätöksessä sekä useissa muissa kansainvälisissä sopimuksissa.

Kaikissa näissä yhtenä keskeisenä toimenä on luonnonsuojelualueiden laajentaminen, verkoston parantaminen ja kytkeytyneisyyden lisääminen. Kaikkia näitä voidaan myös toteuttaa yhtä aikaa, samoilla alueilla. Helpointa, halvinta ja hyväksyttävintä tämä on siten, että hyödynnetään valtion jo omistamia alueita mahdollisimman paljon. Ja koska suuret suojelualueet jo nyt

sijoittuvat valtion maille, ne erittäin usein myös ovat toisiinsa yhteydessä valtionmaiden kautta.

Kun ennallistamisasetus velvoittaa Suomea toteuttamaan laajaa soiden, metsien sekä vesistöjen luonnontilan parantamista, kannattaa toimet kohdistaa alueille, joilla useita hyötyjä tuotetaan samalla kertaa. Nykyisen kaltainen suojelun kohdistaminen sinne tänne ilman toimintaa ohjaavaa kytkeytyneisyysuunnitelmaa ei edistä luonnonsuojelun tavoitteita kustannustehokkaasti.

ARI AALTO

Konkreettinen esimerkki esitysalueisiin kohdistuvista uhkista on tämä Metsähallituksen leimikko luonnontilaisessa korvessa Vaara-Kainuun taidekansallispuistoesityksen alueella Puolangan Pihlajavaaralla.

Esittelemämme luontokäytävät sekä samoille alueille sijoittuvat uudet ja laajennettavat kansallispuistot sen sijaan ovat tehokasta varojen käyttöä. Ennen kaikkea moninkertainen win-win-asetelma syntyy, kun kansallispuistoverkoston laajentaminen auttaa paitsi luontoa, ilmastoa ja vesistöjä, myös tuo työtä ja elinkeinoja paikallistalouteen hyödyttäen siten koko Suomen kansantaloutta.

Itärajaa seuraileva luontokäytävä ja sen ennallistaminen parantaa myös Suomen puolustusta ja onkin nimetty Green Barrier-hankkeeksi. Maanpuolustuksen ja luonnonsuojelun yhdistäminen on hieno esimerkki avauksesta, jollaisia aikamme kaipaa. Samalla huoli luonnonsuojelun ja ennallistamisen rahoituksesta häviää, kun polttavien poliittisten teemojen keskinäistä kytkeytyneisyyttä aletaan vihdoinkin ymmärtää. Ilmastomuutos ja luontokato ovat globaaleja turvallisuusuhkia samaan tapaan kuin uusi suursotakin. Yllättävän usein kaikkia kolmea tai kahta kolmesta voidaan torjua samoilla keinoilla.

Suojelupinta-alan kasvattaminen ja ennallistaminen on kannattavaa bisnestä

Kangas & Ollikainen (2024) osoittivat, että valtionmaiden lisäsuojelu on Suomelle kansantaloudellisesti kannattavaa. Pääasiallinen syy on yksinkertainen: suojelu lisää hiilinieluja, jolloin

Kansallispuistoesityksiin sisältyy paljon vesiluontotyypppejä pienvesistä suurjärviin. Mänttä-Keurusselän saariston kansallispuistoesitykseen on helpointa tutustua meloen.

Suomen veronmaksajat eivät joudu maksamaan siitä, että valtio ostaa korvaavaa hiilinielua ulkomailta. Kymmenentuhannen tavallisen talousmetsäneliökilometrin lisäsuojelulla Suomen metsien hiilinielu paranee vuosikymmenessä yli 10 miljoonaa hiilidioksiditonnia vuositasona (Sulkava & Aalto 2023).

Ennallistaminen myös tuottaa työtä ja toimeliaisuutta. Soiden ennallistamisessa poistetaan ensimmäisenä ojituksen alueelle synnyttämää puuta (yleensä kuitu- ja energiapuuta). Myös yksipuolisia talousmetsiä kannattaa alussa monipuolistaa erirakenteistavin hakkuin. Luontokäytävä-hankkeessamme arvioimme, että valtion mailla luontokäytävien ennallistamisalueilta poistuva kokonaispuumäärä vastaisi Metsähallituksen noin viiden vuoden hakkuukertymää. Mitään äkkipysäystä puun saatavuudessa ei siis ole näköpiirissä.

Huomionarvoista on, että kun sellutehtaiden kuitupuutarvetta täytetään huonosti kasvavien ojitettujen soiden ennallistamishakkuilla, jää yli kaksinkertaisella nopeudella kasvavia kangasmaiden metsiä hakkaamatta. Siis hiilinielu kasvaa, vaikka hakkuumäärä on sama. Samalla parannetaan vesistöjen tilaa ja torjutaan luontokatoa.

Syrjäseutujen elinvoiman lisäämiseksi yksinkertaisin ja aluetaloudellisestikin järkevin tapa on päättää, että valtionmaiden ojitettujen soiden ennallistamispotentiaali käytetään täysimääräisesti Suomen hyödyksi. Tarvitaan siis yksinkertainen kirjaus hallitusohjelmaan: Ennallistetaan kaikki valtion omistamat ojitetut suoalueet Lapin, Kainuun, Pohjois-Pohjanmaan, Keski-Pohjanmaan ja Pohjois-Karjalan maakunnissa.

Näissä maakunnissa merkittävä osa soiden ojituksista ei ole ollut metsätaloudellisesti kannattavia. Täysin epäonnistuneita ojituksia on noin miljoona hehtaaria. Niin kutsuttuja passiivikohteita, eli kohteita, joilta ojituksen myötä kasvanut puusto kannattaa kerran korjata, mutta investoiminen uuden metsän kasvatukseen ei kannata, on noin 2–3 miljoonaa hehtaaria. Päätös ei siis aiheuta juuri menetyksiä metsätaloudelle, päinvastoin.

Päätös valtionmaiden ojitusalueiden ennallistamisesta synnyttää suuren määrän uusia yri-

tyksiä ja koneketjuja, koska iso määrä urakoita johtaa uskallukseen investoida. Uusi työ kohdentuu väistämättä syrjäseuduille, joten syntyy järkevä aluetuen muoto. Työpaikat synnyttävät dynaamisen vaikutuksen, joka tuo valtion omat investoinnit korkojen kera takaisin.

Osan rahoituksesta ennallistaminen saa jo nykytilanteessa yksityisiltä tahoilta, mutta sen lisääntymisen edellytys on valtion signaali siitä, että toiminta on toivottavaa. Jos valtio ei hoida omaa tonttiaan, yksityisetkin rahoittajat pelkäävät investoida toimintaan.

Kun valtion suot päätetään ennallistaa ja poistaa niiltä puustoa, myös läheisille yksityismaiden ojitusaluiden pienemmille energia- ja kuitupuuerille syntyy markkina ja hinta, kunhan myynti tehdään yhteiskaupoilla eli isoina erinä. Yhteiskaupan edellytyksenä tulee tietysti olla osallistuminen myös yhteisennallistamiseen. Yksityismaiden ennallistamisen rahoitus on saatavissa yksityissektorin kautta, eli siihen ei tarvita valtion eikä maanomistajan omaa panostusta.

Toisin sanoen nykyisin käytännössä arvottomalle suopuulle löytyy ostaja, teollisuus saa puun, jota se nyt ei saa, syntyy ennallistamiskelpoisia suokokonaisuuksia ja ennallistamiskoneketjut saavat töitä. Lopputuloksena hyötyvät ihmiset, aluetalous, kansantalous, luonto, vesistöt ja ilmasto.

Vesiensuojelu ja terveys

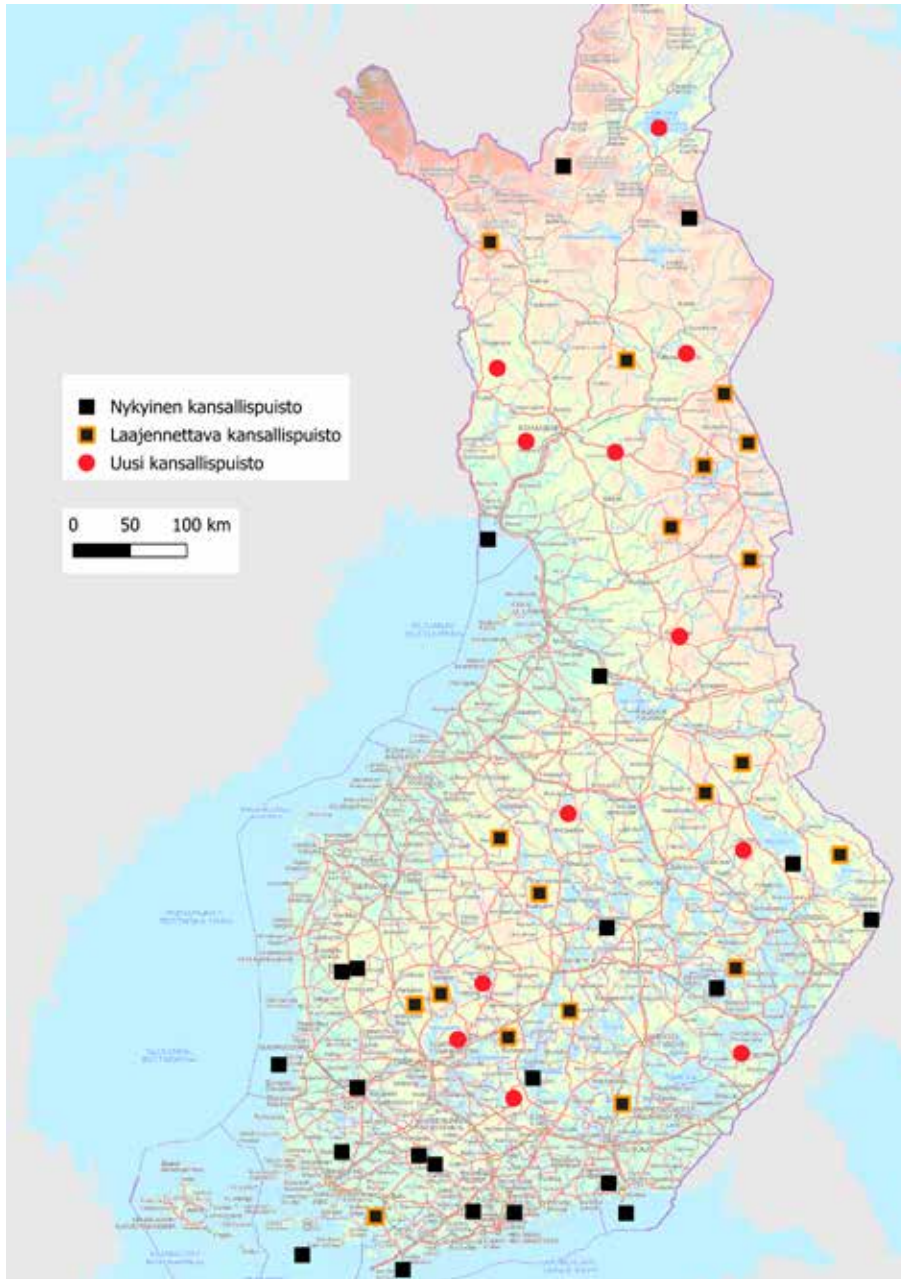
Suojelualueiden lisääminen ja ennallistaminen auttavat vesiensuojelun tavoitteita. Soiden suuren lukumäärän vuoksi suomalaiset järvet ovat maailman mittakaavassa poikkeuksellisen tummavetisiä sekä varsin matalia. Tummavetiset, pienet ja matalat järvet sietävät soilta tulevan humuksen lisäkuormitusta heikosti. Juuri tästä johtuu monien muistoihin tallentunut vesien laajamittainen samentuminen 1960–70-luvuilla, kun miljoonia hehtaareja Suomen soita ojitettiin, ja humuksen määrä vesistöissä räjähti. Nyt olemme jälleen samanlaisen uhan edessä.

Metsätalouden tarpeita varten ojitettujen soiden on viimeisen vuosikymmenen aikana havaittu olevan merkittävästi suurempi vesistökuormituksen aiheuttaja kuin aiemmin luultiin, ja niiden ravinnepäästöt ovat pikemminkin ajan kuluessa lisääntyneet kuin vähentyneet (Niemi ym. 2017). Kun merkittävä osa 1960–70-luvuilla ojitetuista soista on tullut päätehakkuukypsään ikään, suomalaisia vesistöjä uhkaa jälleen kerran valtava tummumisen ja rehevöitymisen aalto avohakkuiden ja kunnostusojitusten myötä.

Samalla kun ennallistamisella parannamme omia vesiämme, toteutamme myös EU:n vesiputedirektiivin vesien hyvän tilan saavuttamisen vaatimusta sekä edellä mainittua ennallistamisasetusta. Itämeren tilan parantaminenkin lähtee valuma-alueelta, eli pelloilta, metsistä ja soilta. Puhtaat vedet ovat huoltovarmuustekijä ja Suomen globaali valttikortti, jota usein emme vain muista tai tiedosta.

Vesien lisäksi ihmisten terveys hyötyy kansallispuistojen perustamisesta ja luontokäytävien verkoston luomisesta myös siksi, että biodiversiteetti lähellämme lisääntyy. On tutkitusti tärkeää, että erityisesti lapset altistuvat laajalle erilaisten eliöiden kirjolle jo pieninä, siis kotinsa ja koulunsa lähellä. Kun biodiversiteetti ”tulee iholle”, elimistömme puolustusjärjestelmät koulutautuvat torjumaan oikeita asioita, eikä elimistömme hyökkää allergioina ja immuunisairauksina omia kudoksiamme vastaan.

On siis jopa kansanterveyden kannalta haitallista, jos joltakin alueelta on lähimpään kansallispuistoon niin pitkä matka, ettei monimuotoiselle luontokohteelle helposti pääse tai se ei ole riittävän laaja houkutellakseen pitkäkestoiselle luontoaltistukselle. Monimuotoisinta ja kotipihan lajistosta poikkeavaa luontoa löytyy eniten juuri laajoilta suojelualueilta, kuten kansallispuistoista. Tämänkin esityksen uudet puistot lyhentävät matkaa lähimpään kansallispuistoon lukuisista kaupunkikeskuksista.

Kuva 1. Suomen nykyinen kansallispuistoverkosto sekä esitettävät uudet ja laajennettavat kansallispuistot.

Nykyinen kansallispuistoverkosto ja sen täydentäminen

Kansallispuistoverkosto ja sen puutteet

Kuvassa 1 on esitetty Suomen nykyinen kansallispuistoverkko, tämän työn pohjalta ehdotettavat uudet sekä laajennettavaksi esitetyt nykyiset kansallispuistot. Kuvasta ovat helposti hahmotettavissa verkoston maantieteelliset puutteet. Puistoverkostosta puuttuvista ja puutteellisesti suojelluista luontotyypeistä selkeimmät löytyvätkin näille katvealueille ominaisista luontotyypeistä.

Esimerkkejä kansallispuistoverkostossa heikosti tai ei lainkaan esiintyvistä piirteistä ovat hämäläiset rehevät metsät ja matalat rikkonaiset selkävedet, Kainuun vaarat kosteine rehevine rinnemetsineen ja lähdepuroineen, Etelä- ja Lounais-Lapin metsä- ja suoluonto, suurjokien varsien luontotyytit sekä arktiset suurjärvet. Muun muassa näihin puutteisiin tämän esityksen uusilla kohteilla vastataan.

Savossa nykyiset kansallispuistot ovat lähinnä saimaannorppavesillä ja puutteet kohdistuvat erityisesti maaelinympäristöihin. Tällä alueella maaelinympäristöjen uusia kansallispuistoja tai aiempien laajentamista manneralueille on järkevästi ja erittäin perustellusti tehtävissä. Esimerkiksi Etelä-Karjalan ja Etelä-Savon rajamaille sijoittuva Haarikon-Lohikosken kansallispuisto olisi erittäin alhaisen suojeluprosentin omaavan Etelä-Karjalan maakunnan ensimmäinen ja suojelisi laajasti mm. Suomen eteläisimmän säilyneen kuukkelipopulaation elinympäristöjä sekä erämaista järvi- ja puroluontoa.

Myöskään Rovaniemen ja Länsi-Lapin laajassa tyhjiössä mahdollisuuksia kansallispuistoverkoston täydentämiseen ei ole puuttunut. Olisiko vihdoinkin toteutuksen aika?

Harva myöskään muistaa, että pohjoisen laajoista suojelualueista huolimatta Inarin Lapin kasvavissa metsissä suojeluaste on sama kuin Etelä-Suomessa, siis kovin vaatimaton. Suojelu on kohdistunut lähes pelkästään kitu- ja joutomaihin. Inarijärvi saaristoineen ja mannerrantoinen onkin paitsi ainoa arktinen suurjärvemme, myös erittäin arvokas aarniometsäkohde, joka tulisi suojella pysyvästi metsätalouden lisäksi myös rakennus- ja kaivoshankkeilta.

Muut puutealueet ja yhteiskunnallinen näkökulma

Myös maankohoamisrannikon luontotyytit ja suurtuntureiden alue kuuluvat puutealueisiin, mutta tätä ongelmaa ei tässäkään raportissa ratkaista. Yksi Suomen kansainvälisistä erityispiirteistä, maankohoamisrannikon luontotyytit, jatkuu sisämaahan muinaisia hiekkaisia ranta-kaartoja sisältävinä laajoina aapasoina. Näiden kansainvälisesti poikkeuksellisen merkittävien luontotyyppien lisäsuojelu olisi mahdollista mm. Olvassuon ympäristön alueilla.

Uutta kansallispuistoa emme tässä esityksessä Olvassuolle kuitenkaan ehdota, sillä valtaosa alueesta on jo suojeltu, eikä suojelualueita ympäröiviltä valtionmailta itsessään löydy kovinkaan merkittäviä luontoarvoja muihin raportin kohteisiimme verrattuna. Suojelualueiden laajentaminen ja laajamittainen soiden ennallistaminen olisi kuitenkin perusteltua, jotta seudun suo-

jelualueilla vaalitut arvot säilyvät tulevaisuudessakin. Hieman kaartoja sisältyy ehdotukseemme Lounais-Lapin erämaan kansallispuistoksi ja laajoja aapasointa sinänsä useampaankin ehdotukseemme, mm. Vuotoksen kansallispuistoesitykseen.

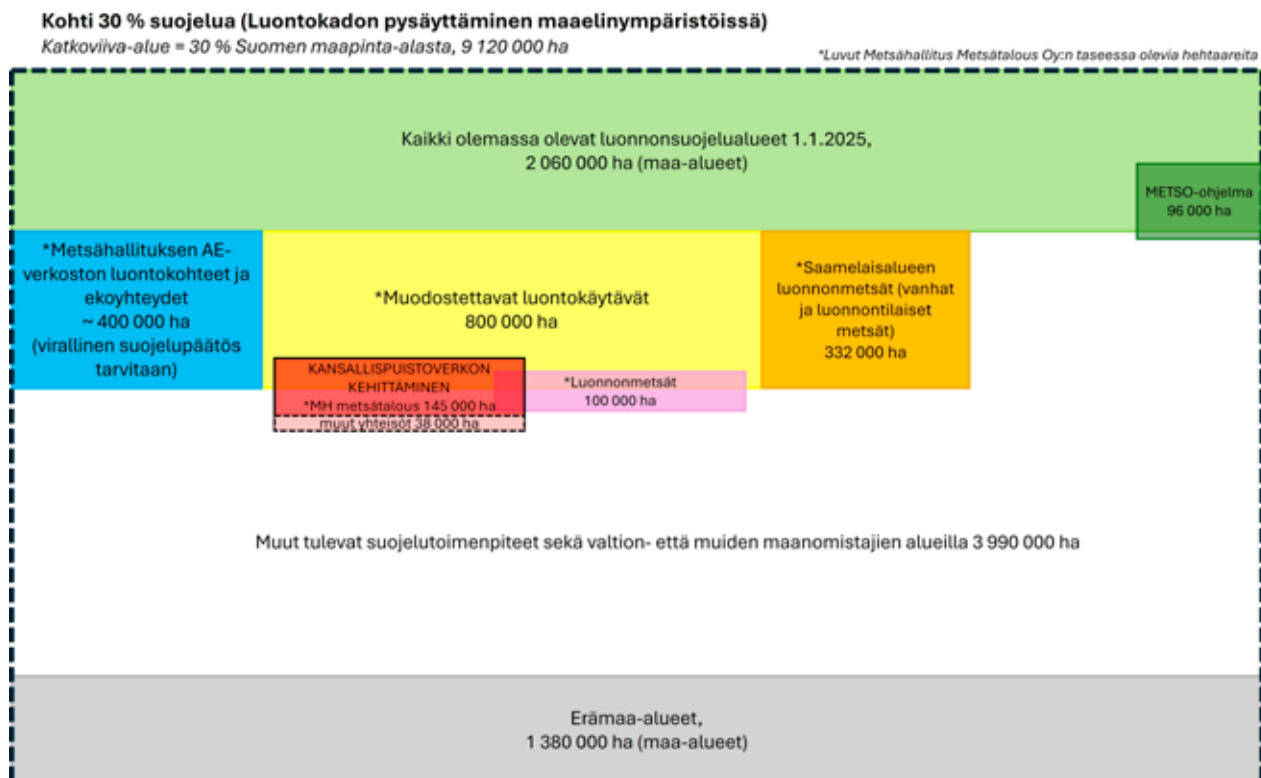
Kuva 1 osoittaa, että kansallispuistoja on tiheimmin Etelä-Suomessa. Toisaalta ne ovat pienempiä ja eristyneempiä kuin pohjoisessa ja myös asutus keskittyy Etelä-Suomeen. Useimmat etelän kansallispuistot ovatkin liian pieniä suhteessa suureen suosioonsa, mistä aiheutuu mm. luonnon kulumista ja tahatonta häiriötä. Luontokadon ja ilmastonmuutoksen lisäksi siis myös kävijämäärien näkökulmasta maan eteläosan melko tiheässäkin puistoverkostossa kansallispuistojen laajentaminen ja uusien perustaminen ovat selvästi tarpeen.

Puutealueita, joilta lähikansallispuistot puuttuvat kokonaan, ovat erityisesti kaakkoisin Suomi, Savot, Länsirannikko, Oulun ja Kajaanin seudut, sekä ehkä monelle yllättäen Rovaniemi ja Länsi-Lappi. Pohjanmaiden alueella on pitkä asutushistoria ja hyvin pirstoutunut maanomistusrakenne. Se tekee alueesta haastavan, eikä sinne tässäkin selvityksessä saatu uutta toteuttamiskelpoista puistoa ehdotettua.

Myöskään Lounais-Suomeen ei löydetty verkoston laajentamiskäytäntöä, joka toisi lisäarvoa luonnonsuojelulle samassa mittakaavassa kuin muut raportin kohteet. Alueelle on esitetty Lounaismaan kansallispuistoa, jonka valtionmaat ovat kuitenkin lähes kokonaan jo eri tavoin suojeltuja ja suojeluun varattuja kohteita. Näiden alueiden statuksen muuttaminen ei tuo suoraa luonnonsuojelullista hyötyä. Lounais-Suomi ja etelärannikko tarvitsevat ehdottomasti aitoa ja merkittävää lisäsuojelua, mutta sen toteuttaminen kansallispuistona on haastavaa.

Kansallispuistoverkoston täydennysehdotus

Uusia kansallispuistoja ehdotetaan perustettavaksi 12 kappaletta. Lisäksi esitetään laajennuksia 18 puistoon. Esitysten kokonaispinta-ala on yhteensä 362 231 hehtaaria. Uusien kansallispuis-

Kuva 2. Kansallispuistoverkoston täydennykseksi esitettujen uusien puistojen ja aiempien puistojen laajennusten kokonaispinta-ala suhteessa Suomen luonnonsuojelutoimusten täyttämiseen ja eräisiin muihin suojeluhankkeisiin.

RISTO SULKAVA

Rovaniemen Kivaloiden kansallispuistoesityksen lakialueita luonnehtivat karut ja hidaskasvuiset tykkylumikuusikot.

toesitysten omistuspohja on esitetty taulukossa 1 ja laajennusten taulukossa 2. Kohdekuvaukset löytyvät raportin lopusta.

Rajauksiin sisältyy valtion rajoitteetonta talousmetsää (metsä-, kitu- ja joutomaat yhdessä) 145 322 ha (josta Luonnonmetsä-työryhmän luonnonmetsärajausissa 15 329 ha). Tästä uusien kansallispuistojen osuus on 81 586 ha (5 984 ha) ja laajennusten 63 741 ha (9 345 ha). Kaikkiin valtion maata sisältyy ehdotuksiin 313 265 ha (85 % kokonaispinta-alasta), eli noin 54 % ehdotuksen valtion maa-alueista on eri tavoin valmiiksi suojeltua. Metsähallituksen säästökohteiden osalta tiedot perustuvat vuoden 2020 tilanteeseen.

Muiden yhteisöomistajien maita esityksiin sisältyy 38 045 ha ja yhteisöjen perustamia suojelualueita (YSA-alueet) 10 921 ha. Suurimmat yhteisöomistajat esitysalueilla ovat valtion enemmistöomistama Kemijoki Oy (18 933 ha), jossa ovat suurella omistusosuudella mukana myös mm. toinen valtionyhtiö Fortum sekä UPM-Kymmene. UPM-Kymmenen maita esityksessä on 8 142 ha ja toisen suuren metsäyhtiön Tornatorin 5 496 ha. Yksityisen metsänomistajien maita esityksiin ei sisälly. Kaikki esitykset ovat toteutettavissa nykyisen lainsäädännönkin puitteissa myös pelkästään valtion maille, mutta osaa yhteisöjen maat täydentäisivät merkittävästi.

Kuvassa 2 on esitettynä kokonaisuuden merkitys erilaisten suojelukokonaisuuksien joukossa. Esitetty kansallispuistoverkoston kehittäminen voi siis laajimmillaankin kattaa vain melko pienen osan lisäsuojelutarpeesta.

Rajausperiaatteista

Uudet ja laajennettavat kansallispuistot on rajattu siten, että alueiden perustaminen on mahdollista jo nykyisen lainsäädännön nojalla. Tämä tarkoittaa esimerkiksi valtion maanomistus-

UUDET KANSALLISPUISTOT (12 KPL)	
Omistaja	Pinta-ala hehtaaria
Valtio, suojelualue (ml. Inarijärven Natura)	71 880
Valtio, säästökohde (Metsähallitus)	14 843
Valtio, harjujensuojeluohjelma-alue	834
Valtio, suojelematon luonnonmetsä	5 984
Valtio, muu talouskäytön maa	75 602
Yksityismaan suojelualue (YSA)	10 234
Vapo Terra (valtio)	106
Kemijoki Oy (valtio 50,1 %, Fortum 28,3 %)	18 933
UPM Kymmene Oyj	6 362
Tornator Oyj	4 005
Finsilva Oyj	838
Metsä Board Oyj / Metsä Tissue Oyj	57
Kunnat	1 648
Seurakunnat	80
Muut yhteisöt	276
Rahastot	147
YHTEENSÄ	211 829
VALTIO YHTEENSÄ	169 143

Taulukko 1. Esitettyjen uusien kansallispuistojen maanomistus.

vaatimuksen (1000 ha) ja luontoarvojen täyttymistä jokaisella kohteella. Esittämämme merkitävät muutokset kansallispuistokonseptiin mahdollistavat muutamien puistojen täydennyksen eheiksi luonto- ja retkeilykokonaisuuksiksi, mutta eivät ole välttämättömiä puistojen välittömän toteutuksen kannalta.

Uusien ja laajennettaviksi esitettyjen kansallispuistojen rajat on mahdollisuuksien mukaan piirretty yksiselitteisiä rajoja, kuten teitä, vesistöjä tai muita maastonmuotoja hyödyntäen. Tiedossa olevat suojelemattomat arvokohteet, kuten Luonnonmetsätyöryhmän kartoittamat luonnonmetsät, on rajattu mukaan, jos se vain on ollut kokonaisuuden kannalta mahdollista. Esimerkiksi kaikkia pieniä ja pirstaleisia kohteita puistojen rajoilta ei kuitenkaan ole sisällytetty rajauksiin, vaan niiden suojelu on toteutettava muulla tavoin.

Rajauksissa on huomioitu myös vesistöjen suojavyöhykkeet. Järvet ja lammet (varsinaiset vesialueet) rajauksista on selkeyden ja erittelyn aiheuttamat työmäärän vuoksi poistettu. Toki rajausten sisältämät valtion yleiset vesialueet kannattaa puistoihin pääosin sisällyttää.

Soiden vesitaloudelliset kokonaisuudet on pyritty rajaamaan siten, että kansallispuistoon kuuluvien soiden ennallistaminen ei vaikuta ulkopuolisiin alueisiin, mutta suojelualueen suot voidaan ennallistaa vaikuttavalla tavalla, siis kokonaisuuksina. Nykyisin kun on liian tavanomaista, että suojelualueiden ulkopuoliset ojat kuivattavat soita myös suojelualueilla ja pahimmillaan heikentävät suojelualueen luontoarvoja merkittävästi.

Rajauksissa on myös huomioitu kansallispuiston ulkopuolelle jäävien alueiden metsätalouskäytön jatkumahdollisuudet. Jos jokin kulmaus olisi jäänyt kansallispuiston sisälle tai "taakse"

KANSALLISPUISTOJEN LAAJENNUKSET (18 KPL)	
Omistaja	Pinta-ala (hehtaaria)
Valtio, suojelualue	66207
Valtio, säästökohde (Metsähallitus)	14169
Valtio, suojelematon luonnometsä	9345
Valtio, muu talouskäytön maa	54401
UPM Kymmene Oyj	1780
Tornator Oyj	1491
Finsilva Oyj	96
Kunnat	867
Seurakunnat	3
Muut yhteisöt	157
Rahastot	1199
Yksityismaan suojelualue (YSA)	687
YHTEENSÄ	150402
VALTIO YHTEENSÄ	144122

Taulukko 2. Esitettyjen kansallispuistolaaajennusten maanomistus.

ilman muuta kuin puiston läpi kulkevaa tieyhteyttä, koko kulma on rajattu mukaan kansallispuiston laajennusesitykseen.

Vastaavasti lähellä läpimenoiteitä sijaitsevia laajempia talousmetsäalueita ei ole rajattu laajennusesityksiin. Tämä näkyy esimerkiksi reikinä ja mutkina laajennusesityksissä. Poikkeuksen pääsäännöstä muodostavat alueet, joiden kautta muodostuu suora yhteys kansallispuiston eri osien välille, eli niillä on huomattava kytkeytyneisyysvaikutus.

Kansallispuistot ovat aktiivisessa virkistyskäytössä, mikä sekin on pyritty huomioimaan rajauksia laadittaessa. On laadittu yhtenäisiä retkeilykokonaisuuksia, jotka sisältävät esimerkiksi alueen oleelliset nykyiset polut. Toisaalta virkistyskäytön aiheuttama luonnon kuluminen on pyritty huomioimaan mahdollistamalla virkistyskäytön ohjaaminen nykyistä laajemmalle alueelle. Myös matkailun kehittäminen on huomioitu – laajennuksissa majoitus- ja muulle toiminnalle on varattu tilaa sinne, missä sen alle ei jää merkittäviä luontoarvoja.

Vanhon kansallispuistojen laajennuksissa on keskitytty erityisesti alueiden yhtenäisyyden ja kytkeytyneisyyden parantamiseen. Lisäksi laajennuksia on tehty sinne, missä lähellä kansallispuistoa on tutkitusti huomattavia vielä suojelemattomia luontoarvoja.

Olemassa olevat suojelualueet on sisällytetty kansallispuistorajauksiin silloin, kun niillä on huomattava merkitys kansallispuiston edellytysten täyttymisessä tai ekologisen kokonaisuuden muodostumisessa. Kansallispuistoon liittäminen parantaa niiden suojaa esimerkiksi kaivostoiminnalta.

Luontokäytävät kansallispuistoverkoston kehittämisessä

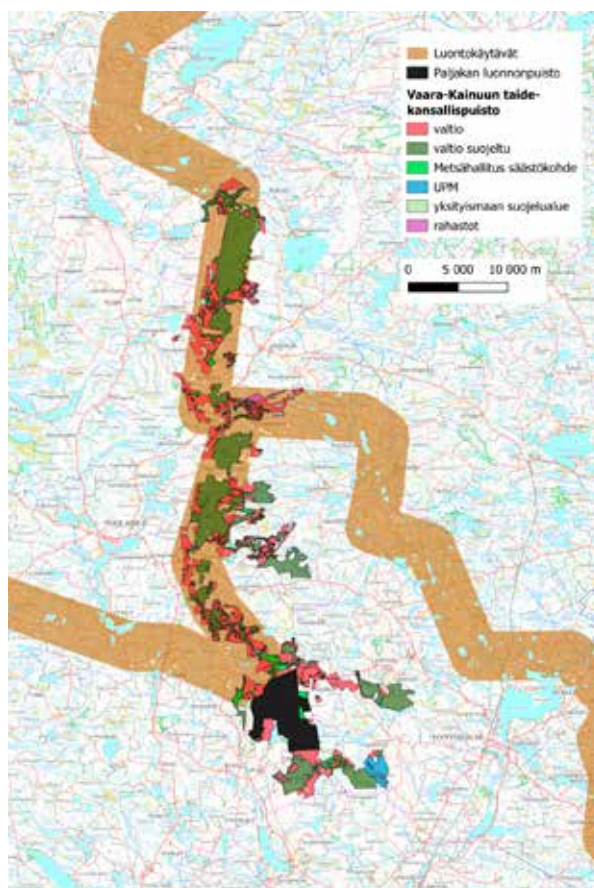
Yksi lähestymistapa kansallispuistoverkostoomme on katsoa, kuinka kansallispuistojen kehittäminen voi parantaa Suomen tärkeimpien suojelualueiden välistä kytkeytyneisyyttä. Kuvassa 3 on esitelty ensimmäinen julkaistu koko Suomen kattava luontokäytävien verkosto (Sulkava & Aalto 2023) sekä tässä raportissa ehdotettujen uusien ja laajennettavien kansallispuistojen sijainti käytäväverkostoon nähden.

Tarkempi esimerkkikuva (Kuva 4) näyttää ehdotetun Vaara-Kainuun taidekansallispuiston sijoittumisen luontokäytävälle. Suojelualueverkoston kytkeytyneisyyden parantuessa paranee myös lajiston mahdollisuus sopeutua ilmastonmuutokseen.

Luontokäytävät on esitetty kartalla viiden kilometrin levyisinä vyöhykkeinä. Esityksessä tämän päävyöhykkeen molemmilla puolilla on vielä viiden kilometrin lisävyöhyke. Valtion omistamilla alueilla vyöhyke perustettaisiin noin viiden kilometrin levyisenä alueena kunkin alueen erityispiirteet huomioiden. Yksityismailla käytävän edistäminen perustuisi pelkästään vapaaehtoisuuteen ja siihen, että laadusta riippumatta kaikki alueelta myyntiin tulevat tilat hankitaan suojelutarkoituksiin. Siten luontokäytävä syntyy 15 kilometrin levyisellä alueella siihen kohtaan, jossa kytkeytyneisyys sattuu tilakauppojen ja yksityismaan suojelupäätösten seurauksena ensimmäisenä muodostamaan yhtenäisen tai vähintäänkin tiheän askelkivimäisen käytävän.

Kuva 3. Luontokäytäväverkoston sijainti suhteessa nykyisiin ja perustettaviksi ehdotettuihin kansallispuistoihin.

Kuva 4. Ehdotettu Vaara-Kainuun taidekansallispuisto toteuttaa luontokäytävän lähes yhtenäisenä 60 kilometrin matkalla. Myös itäiselle haaralle avautuu toinen vaihtoehto Hyrynsalmen taajaman pohjoispuolitse.

Kansallispuistokonseptin uudistaminen

Tässä osiossa esitetään joukko selkeitä uudistustarpeita ja rohkeitakin keskustelunavauksia. Esitettävät uudistukset eivät koske millään tavalla vanhoja, aiemmin perustettuja kansallispuistoja, joiden perustamislakeja säädettäessä on käytetty hyvää ja tarkkaa harkintaa kunkin puiston toimintatavoista. Jo olemassaolevien kansallispuistojen perustamislakeja emme ehdota avattaviksi muuten kuin mahdollisesti uusien, tässä raportissa esitettävien laajennusosien osalta. 2020-luvulla on kuitenkin syytä miettiä, mitä uutta konsepti tarvitsee, jotta uusien puistojen perustaminen on jälleen mahdollista, houkuttelevaa ja kannattavaa.

Muiden kuin valtion maiden liittäminen kansallispuistoon

Kansallispuistot perustetaan aina valtion maalle erillisellä lailla. Lainsäädäntöprosessi on aikaa vaativa, mutta perusteltu tapa kansallispuistojen, Suomen luonnonsuojelun helmien, osalta. Kansallispuiston minimipinta-alasta on käyty keskustelua. Nykyinen lakiin kirjattu 1 000 hehtaaria on yhä varsin sopiva alaraja kansallispuiston valtion maiden määrälle, vaikka ympäristöministeriön sisäisessä ohjeistuksessa vaaditaankin lakia suurempia pinta-aloja. Korkeammat pinta-alakriteerit rajaisivat useita kansallispuistoverkoston puutealueita käytännössä pysyvästi tarkastelun ulkopuolelle.

Kansallispuistojen houkuttelevuus on kuitenkin hyvin suuri, ja matkailijapaineen vuoksi lukuisissa nykyisissä kansallispuistoissa luonnonsuojelun tavoitteet uhkaavat vaarantua. Ainoa tapa helpottaa tilannetta on kansallispuistojen pinta-alan merkittävä laajentaminen. Samasta syystä myös uusien kansallispuistojen lopullisen kokonaispinta-alan tavoitetason tulee olla huomattavasti tuhatta hehtaaria suurempi, vaikka perustamisedellytysten alarajana säilytetäänkin 1 000 hehtaaria valtion maita.

Yksi keskeinen, mutta vähän tunnettu muutos kansallispuistojen perustamiseen tuli voimaan 2023. Nykyisen luonnonsuojelulain mukaan kansallispuistoon liittyvä muun julkisoikeudellisen yhteisön kuin valtion (mm. kunnat ja seurakunnat) omistama alue voidaan yhteisön suostumuksella liittää kansallispuistoon (LAKI 9/23 § 60). Toisin sanoen ensin on perustettava vähintään tuhannen hehtaarin kokoinen kansallispuisto valtion alueelle (maa- tai/ja vesialueelle) ja sen jälkeen puistoon voidaan liittää kunnan, seurakunnan tai muun julkisyhteisön omistama alue.

Näin toimittiin mm. Rauman kaupungin maiden Selkämeren kansallispuistoon liittämisen osalta. Liittämisestä tehtiin erillinen sopimus. Vertailun vuoksi mainittakoon, että kansallinen kaupunkipuisto voi jo perustamisvaiheessaan olla kunnan, valtion tai muun julkisyhteisön alueella. Vaikka kansallispuisto tulee perustaa valtion maille, se voi siis osittain olla myös kunnan omistamalla alueella, mikä parantaa merkittävästi esimerkiksi Tampereen mahdollisuuksia saada ”oma” lähikansallispuisto.

Kun kunnan maiden liittäminen kansallispuistoon on jo mahdollista, on tämä mahdollisuus jatkossa annettava suoraan kaikille maanomistajaryhmille. On erittäin perusteltua muuttaa kansallispuiston vaatimuksia siten, että maanomistajan hakemuksesta yksityismaan luonnonsuojelualue, jolla on kansallispuistoon verrattavat rauhoitusmääräykset, voitaisiin lukea kansallispuistoon kuuluvaksi omistajasta riippumatta.

Lakiteknisesti keskeinen muutettava kohta on siis seuraava: *LAKI 9/23 § 60: Kansallispuistoon liittyvä, muu kuin valtion omistama alue voidaan omistajan hakemuksesta liittää kansallispuistoon yksityismaan luonnonsuojelualueena.*

Tällainen muutos mahdollistaisi maakauppoja kevyemmällä keinolla kansallispuistojen laajentamisen ja uusien perustamisen alueille, joilla valtion maanomistus yksinään on vajavainen toimivan ja ekologisesti tai sosiaalisesti kestävänsä kansallispuiston luomiseksi.

Esimerkkinä mainittakoon metsäyhtiöt, jotka hyödyntävät arvokkaita luontoalueitaan osana metsäsertifioinnin vaatimia suojelupinta-aloja. Tällaiselle yhtiölle maanmyynti valtiolle kansallispuistoksi ei kaikissa tapauksissa ole järkevää liiketoimintaa, sillä sertifioinnin säästökohteeksi merkityn alueen poismyynnin jälkeen vastaava suojelupinta-ala tulisi etsiä muualta yhtiön talouskäytössä olevista metsistä. Mikäli alue liitettäisiin kuitenkin kansallispuistoon YSA-alueena, tätä ongelmaa ei muodostuisi.

Yksityismaan suojelualueeseen verrattuna maanomistaja saisi kansallispuiston imago- ja vetovoimahujo, säilyttäessään kuitenkin maanomistuksen myötä määräysvallan alueensa käytöstä pääosin itsellään. Virkistystä ja matkailua tukevaa infrastruktuuria tehtäisiin yksityisomisteiselle alueelle vain omistajan niin halutessa, ja metsästysrajoitusten asettaminen tai asettamatta jättäminen olisi samoin omistajan päätäntävällä alla.

HANNU SIITONEN

Pääosin metsäyhtiöiden UPM-Kymmenen ja Tornatorin omistama Haarikon alue Etelä-Savon ja Etelä-Karjalan rajamailla on tunnettu kuukkelimetsien lisäksi arvokkaista vesistöistään.

Toisaalta maanomistus mahdollistaisi luontevasti myös sen, että valtion sijaan retkeilyvarustuksen ylläpitäjä olisikin maanomistaja, esimerkiksi kansallispuistostatuksesta tavalla tai toisella hyötyvä metsätalous- tai matkailuyritys tai muu yhteisö. Tällaiset järjestelyt voisivat paikoin vähentää kaupallisen matkailuliiketoiminnan ja omatoimimatkailijoiden etujen törmäämistä julkisrahoitteisten retkeilyrakenteiden suhteen.

Erilaisia tavoitteita vai lisäinfraa?

Kansallispuistojen merkitys luonnonsuojelun lisäksi myös ihmisten virkistykselle ja hyvinvoinnille sekä hyödyt aluetalouksille ovat yleisesti tiedossa. Tärkein peruste kansallispuiston perus-

tamiselle on tietysti luontoarvojen olemassaolo ja kehityspotentiaali mm. ennallistamisen keinoin. Mutta koska erilaisia muita tarpeita joka tapauksessa on, tulee kansallispuistoverkostossa myös olla alueita erilaisilla painotuksilla ja osin erilaisin perustein.

Evoa ehdotettiin aiemmin tiedekansallispuistoksi. Peruste on hyvä, kunhan tiede todella nivotaan osaksi puistoa, sen tapahtumia ja ylläpitoa. Vastaavasti myös taidekansallispuistoehdotus Vaara-Kainuun alueesta on hyvä ajatus. Taide ja yhteisöllisyys kuuluvat sekä kansallispuiston että alueella aktiivisesti toimivan Mustarinda-seuran toimintamalliin, joten ne voivat mainiosti painottua Vaara-Kainuun kansallispuistobrändissä.

Lounais-Lapin erämaahan perustettavassa uudessa kansallispuistossa voitaisiin virkistyskäyttörakenteiden sijaan vaalia alueen erämaisuutta ja siihen liittyvää perinteistä eräkulttuuria, kuten metsästystä, kalastusta ja keräilyä. Erämaa, poluttomuus ja niukka palveluvarustus ovat juuri se seikka, joka nostaisi alueen statusta. Kysyntää myös tällaiselle kansallispuistolle varmasti on, ja omatoimikulkijat kyllä löytävät sekä alueen että läheiset palvelut. Ja voisihan laajassa kansallispuistossa jollain osalla olla myös kattavampi palveluvarustus, mikäli sille löytyy ylläpitäjä.

Ennallistamista tarvitaan nykyisin jokaisella uudella suojelualueella. Siksi myös ainakin yksi kansallispuisto voisi keskittyä esittelemään erilaisia ennallistamistekniikoita ja seuraamaan toimien vaikutusta. Tällaiseen olisi kansainvälistäkin kiinnostusta. Esimerkiksi Pyhäjärvelle esitetty uusi kansallispuisto sopisi hyvin ennallistamiskansallispuistoksi, sillä siellä on olemassa olevien merkittävien luontoarvojen lisäksi paljon ennallistettavia soita, metsiä ja pienvesiä. Kansallispuiston perustaminen voisi siten olla myös osa EU:n ennallistamisasetuksen toteuttamista, jolloin investoinnista saataisiin entistä suurempia aluetaloudellisia hyötyjä.

Erilaisia painotuksia ja vetovoimatekijöitä voi ja kannattaa kehitellä, kunhan ei koskaan unohdeta tai sivuuteta kansallispuistojen ensisijaista ja perimmäistä tarkoitusta – ainutlaatuisen luontomme suojelua. Tämän varmistamiseksi on myös syytä säilyttää hoito- ja käyttösuunnitelmien valmistelu ja hyväksyntä erityisesti luonnonsuojelusta vastaavalla taholla.

Metsästyskiistoista uuteen aikaan

Nykyinen laki lähtee siitä, että metsästys kansallispuistoissa on kielletty (Lapin nk. vapaan metsästysoikeusalueen ulkopuolella). Tämä on myös IUCN:n II-kategorian suojelualueelle pääsääntöinen vaatimus (metsästys katsotaan luokittelussa haitalliseksi toiminnaksi). Kuitenkin Pohjois-Suomen kansallispuistoissa metsästys on nykyisinkin paikkakuntalaisille sallittua. Samoin hirvenajo on muutamissa Etelä-Suomenkin kansallispuistoissa tai niiden osissa sallittu.

Pohjois-Suomen kansallispuistoissa metsästyksen sallimisella on pitkä historia. Metsästyslain 8 pykälän mukaan ns. vapaan metsästyksen alueella paikallisilla asukkailla on vapaa metsästysoikeus kotikuntansa valtion maalla. ML 8 pykälää sovelletaan seuraavalla alueella: Lapin ja Kainuun maakunnissa sekä Kuusamon, Pudasjärven, Taivalkosken ja Vaalan kunnissa.

Pykälällä on pitkä historia. Sen alkuperäisenä ajatuksena on ollut turvata lisätoimeentuloa Pohjois-Suomen asukkaille, etenkin saamelaisille, vaikeina vuodenaikoina. IUCN:n näkemyksen mukaan, ottaen huomioon Pohjois-Suomen puistojen suuri koko ja Etelä-Suomesta muullakin tavoin poikkeavat olosuhteet, puistot on ”hyväksytty” IUCN:n II-kategorian suojelualueiksi metsästyksestä huolimatta. Vapaan metsästyksen alueen osalta ei ole syytä tässä yhteydessä tehdä muutoksia nykyiseen metsästyskäytäntöön myöskään uusissa puistoissa.

Sinänsä, erityisesti etelämpänä, sekä metsästyskieltojen perusteet että kieltoja vastustavat näkemykset ovat molemmat ymmärrettäviä. Kuitenkin on sekä metsästäjien että muiden luonnossa liikkujien ja samalla myös aluetalouksien ja valtiontalouden etu, että kansallispuistoja perustetaan ja laajennetaan. Tämä turvaa myös metsästystä kestäviä riistakantoja. On siis syytä kartoittaa mahdollisuudet kompromisseihin ja haudata turhat kiistat, jotta tarvittavien suurien ja yhtenäisten suojelualueiden perustamisesta saavutetaan laaja konsensus.

Korostamme, että ehdottamamme toimintamallin mukaan ennen vuotta 2026 perustetuissa kansallispuistoissa toimittaisiin jatkossakin kunkin puiston nykyisten lakipohjaisten sääntöjen

mukaisesti. Metsästystä ei siis takautuvasti pidä laajentaa olemassa oleviin kansallispuistoihin, vaikka uusissa toimittaisiin toisin. Tämä lienee selkeä taustataso, josta on helpointa lähteä liikkeelle ja josta on syytä sopia heti alkuun.

Vapaan metsästysoikeuden alueella nykykäytännöt jatkuisivat sekä aiemmissa että uusissa kansallispuistoissa. Kuitenkin etelämpänä, uusissa perustettavissa kansallispuistoissa sekä niiden laajennusalueilla asiaa voidaan ajatella uudelleen.

Perinteinen ratkaisumalli metsästykseseen ovat käyttövyöhykkeet, joita nykyisin käytetään esimerkiksi erittelemään erämaa- ja virkistysosat toisistaan. Uusien kansallispuistojen vyöhykkeistäminen siten, että joillakin osilla metsästys on sallittua ja toisilla ei, toimisi varsinkin laajemmissa kansallispuistoissa. Luontevaa olisi, että lähellä virkistysreittejä tai kaikista tärkeimmillä luontoalueilla, silloin kun sille on vahvat perusteet, ei metsästetä, muualla taas metsästetään. Käytäntö on perusteltu esimerkiksi Vaara-Kainuussa, jossa nykyisinkin metsästys on sallittu myös puistoon liitettäväksi esitetyillä valtion suojelualueilla.

Uutena keinona voisi olla metsästyksen ja retkeilyn ajallinen erottaminen. Tällöin uusien kansallispuistojen osalta voitaisiin määritellä esimerkiksi, että tässä kyseisessä kansallispuis-

ARI AALTO

Ikivanhaa järeää mäntykeloa Pyhäjärven kansallispuistoesityksen männikössä Jonasuolla. Tällaisen resurssin syntyminen nykyisiin talousmetsiin vie vähintään satoja vuosia.

tossa metsästys on tietyinä aikana syksyllä sallittua ja muuta virkistyskäyttöä voitaisiin jopa pyrkiä ohjeistuksin rajoittamaan turvallisuussyistä niinä syksyn viikkoina.

Esimerkiksi retkeilyä voitaisiin pyrkiä ohjaamaan pois syyskuulta, jolloin metsästys olisi sallittua. Ajankohta voisi myös vaihdella metsästyslain puitteissa vuosien välillä, jotta kaikki pääsivät nauttimaan alueen luonnosta eri vuodenaikoina. Sallan kansallispuistossa tämän kaltaista mallia jo toteutetaankin.

Riistaeläinten, kuten kanalintujen, kantojen vaihtelua voidaan tarkastella yhdessä näiden rajoitusten ajoittamisen kanssa kuten jo tehdään niiden alueellisten metsästysaikojenkin suhteen. Kantojen huippuvuosina metsästystä on luontevaa ohjata alkusyksylle, jolloin se kohdistuu enemmän nuoriin riistaeläimiin kuin populaation kasvulle tärkeämpiin vanhempiin yksilöihin.

Myös erilaiset yhdistelmät edellisistä ovat aivan mahdollisia. Ja tietysti maanomistaja voi määritellä metsästyoikeuksia myös sekä laadullisesti että määrällisesti: mitä lajeja saa metsästää ja montako yksilöä mitäkin lajia. Saaliskiintiöt ja mahdollisten suojelun perusteena olevien lajien metsästyksen kieltäminen kansallispuistoissa ovat varmasti perusteltuja.

Mikäli valtio-omistaja osoittaa kansallispuistoon paikallisille asukkaille metsästyoikeuksia, on aivan yhtä normaalia, että kansallispuiston osana olevan yksityisen alueen omistaja tai kunta ei oikeuksia myönnä – tai toisinpäin. Kompromissien tuloksena uusien kansallispuistojen suojeluarvot eivät varmasti merkittävästi vaarannu, mutta kansallispuistojen perustaminen voi helpottua erittäin ratkaisevalla tavalla. Joka tapauksessa metsästyksen tulee olla säädeltyä, kuten se esimerkiksi valtion metsästyslupa-alueilla muutenkin on ja siten rajattua, että kansallispuiston kansainvälinen suojelualueluokitus ei putoa eivätkä riistakannat vaarannu.

Metsästyksen rajoitetusta ja säädellystä sallimisesta huolimatta suurin osa luontomme eläinlajeista on rauhoitettuja ja ehdotonta valtaosaa alueella esiintyvistä lajeista ei tulla missään kansallispuistossa metsästämään. Näin ollen ylivoimaiselle lajien enemmistölle metsästyksen sallimisesta ei ole mitään haittaa. Sen sijaan kansallispuiston jäädessä perustamatta alueen muusta talouskäytöstä kärsivät lukemattomat uhanalaiset, vaateliaat ja harvinaiset lajit, joiden suojelua Suomen on edistettävä.

Näin on käynyt muun muassa pitkälle valmistellun Evon tiedekansallispuistohankkeen kaaduttua ja Tiilikkajärven kansallispuiston laajennuksen jäätyä kaavailtua pienemmäksi etenkin metsästyksen liittyvän erimielisyyden vuoksi. Kun näihin hankkeisiin jälleen tartutaan, se kannattaa tehdä uudesta lähestymiskulmasta, ja ottaa metsästäjät mukaan kansallispuistosta selvästi hyötyvänä käyttäjäryhmänä eikä haitankärsijöinä.

Kansallispuistojen laajentamisen malli

Kansallispuistojen laajennusalueille ja uusien kansallispuistojen sisälle ja liepeille jää usein valtion suojelualueita sekä muita arvokkaita ja/tai kansallispuiston kokonaisuuden kannalta keskeisiä alueita. Niiden sisällyttäminen kansallispuistoon on järkevää, muun muassa kansallispuiston koon kasvattamiseksi. Laajuus suojelee luontoa esimerkiksi kulumiselta ja häiriöiltä sekä satunnaistekijöiltä. Statuksen nousu kansallispuistoksi on myös vetovoiman paranemisen keskeinen syy.

Kun ympäröivät luontoarvoalueet liitetään kansallispuistoon, tulee niitä koskemaan kansallispuistostatuksen keskeisin lisärajoite: kansallispuistoissa ei saa harjoittaa malminetsintää, eikä niitä voi lakkauttaa kaivostoiminnan vuoksi. Taustalla on luonnonsuojelulain ongelmakohta, jossa malminetsintä sallittiin muilla luonnonsuojelualueilla, vaikka niiden suojelun ja paikoin jopa sitä edeltäneiden pakkolunastusten tarkoitus ei luonnollisestikaan ole ollut kaivoksen perustaminen.

Jotta kansallispuiston laajeneminen muille lähialueen suojelualueille saadaan jouhevaksi, kannattaa Suomessa ottaa mallia Yhdysvaltojen National Reserves -mallista. Tällöin kansallispuiston ydinaluetta, jossa kansainvälisten kansallispuistosääntöjen mukaisesti metsästys on kiellettyä, ympäröi tai siihen rajautuu alue, joka rinnastuu kansallispuistoksi, mutta jossa metsästys on sallittua. Kansallispuiston eri osia voitaisiin kutsua esimerkiksi ydinalueeksi ja suoja-alueeksi. Laajennusosa eli suoja-alue olisi siis osa kansallispuistoa, mutta hieman eri säännöin.

Yksityismaan laajennusalueet voidaan perustaa normaalilla yksityismaan (YSA) suojelumenettelyllä, jossa sovitaan alueen liittämisestä kansallispuistoon. Tällöin maanomistaja voi suojeluprosessissa päättää, miten metsästyksen alueella suhtaudutaan. Kuitenkin myös YSA-alueet liitettäisiin kansallispuiston suoja-alueeseen. Liittämällä YSA-alueensa kansallispuistoon maanomistaja voi siis myös estää mahdollisen kaivostoiminnan omalla suojelualueellaan.

Rahoituksen eri keinot

Kansallispuistoja ylläpitävän Metsähallituksen Luontopalveluiden rahoitus ja sen riittämättömyys on toistuvasti julkisuudessa. Rahoituksen puute jarruttaa myös kansallispuistojen kehittämistä ja perustamista. Eteenpäin pääsemiseksi esitämme erilaisia keinoja ylläpitokustannusten jakamiseen ja pienentämiseenkin.

Tässä raportissa ei tehdä vaikutusarviota – se on oma erillinen prosessinsa. Vaikutusarviointi kokonaisuudesta, tuloista ja menoista, hyödyistä ja haitoista, on oleellista tehdä siten, että erotellaan nopeat ja hitaasti saavutettavat pitkän aikavälin vaikutukset. Emme siis puutu tavallisiin lyhyen aikavälin talousvaikutusten laskentatapoihin, mutta tuomme esille muutamia usein unohtuvia vaikutuksia.

Riippumatta maanomistuksesta ja rahoitusmalleista, kaikissa kansallispuistoissa hoito- ja käyttösuunnitelman tekeminen ja toteutus tulee jatkossakin pitää luonnonsuojeluviranomaisen ohjauksessa. Näin varmistetaan kansallispuistojen perimmäisen tarkoituksen, luonnonsuojelun, toteutuminen.

Kustannusten uusjako

Raportissamme esiteltävä uusi Tampereen ja Oriveden Teisko-Pukalan kansallispuisto on erinomainen esimerkki mahdollisuuksista kansallispuistojen ylläpitokustannusten jakamiseen. Tampereen kaupunki on rakentanut suojelemalleen Kintulammen alueelle upouusia virkistysreittejä sekä muita palveluita. Jos suojelualue alue liitetään osaksi valtion Pukalan virkistysmetseistä ja Soimasuon arvokkaasta luontoalueesta perustettavaa kansallispuistoa, ei infrastruktuuriin valtion mailla tarvitse erikseen panostaa.

Pukala ja Soimasuo olisivat nykyisistään kansallispuistoista tuttuja syrjävyöhykkeitä, joille retkeilyä ei erikseen ohjata. Kintulammella kaupunki jatkaisi edelleen asukkailleen tärkeän virkistyskohteen palvelujen ylläpitäjänä, kuten se jo nyt joka tapauksessa tekee. Alueen status vain olisi luonnonsuojelualueen sijaan huomattavasti vetovoimaisempi kansallispuisto.

Kansallispuiston perustaminen ei olisikaan valtiolle enää kallista ja hankalaa, vaan halpaa ja nopeaa. Tampere saisi puuttuvan lähikansallispuistonsa ja alueen luontoarvot ansaitsemansa suojan.

Yhtä lailla tällainen kansallispuiston ”statusydin” voisi Etelä-Karjalan ja Etelä-Savon rajamaille sijoittuvan Haarikon tapauksessa olla metsäyhtiöiden UPM-Kymmenen ja Tornatorin omistamalla Metsän tarina -elokuvasta tunnetulla Haarikon alueella. Kansallispuiston perustamiseen vaadittavat valtionmaan hehtaarit löytyvät viereiseltä Lohikoskelta, jossa on aivan vastaavia luontoarvoja. Muutos mahdollistaisi Etelä-Karjalan maakunnan ensimmäisen kansallispuiston perustamisen, sillä sopivia alueita ei muualla maakunnassa ole.

Vapaaehtoinen tukimaksu ja kolmas sektori

Kansallispuistojen virkistysrakenteiden ylläpidon kustannusten jakoon kaivataan myös yksityistä rahoitusta. Maailmalta tutut pakolliset kansallispuistomaksut ja jopa aidatut kansallispuistot

(viereisen sivun kuva) Kintulammen laajalla suojelualueella on kattava ja moderni retkeilyrakenteiden verkosto, jota Tampereen kaupunki ylläpitää.

eivät Suomeen sovi. Sen sijaan vapaaehtoisten ja aidosti kohdennettujen tukimaksujen kerääminen taukopaikoilla ja polkujen lähtöpisteissä ei ole nykytekniikalla vaikeaa. Keräämisessä voidaan hyödyntää esimerkiksi QR-koodeja. Tämä yksinkertainen muutos vaatii kuitenkin lakimuutoksen, jotta varat voidaan kohdentaa suoraan lahjoituskohteeseen, eli toimia valtion budjetin ulkopuolella.

Esimerkkinä toimivasta lisärahoitusmallista käy joissakin kansallispuistoissa jo käytössä oleva vapaaehtoinen saunamaksu. Kaikissa puistoissa voisi aivan hyvin olla myös esimerkiksi vapaaehtoinen polkuverkoston ylläpitomaksu, vapaaehtoinen polttopuumaksu, vapaaehtoinen yöpymismaksu ja mikä vain tiettyyn lisärahoituksen tarpeeseen vastaava vapaaehtoinen maksu.

Vapaaehtoisella, juuri tietyn suon ennallistamisen tukimaksulla (luonnonhoidon tukimaksu) voisi myös vuorovaikutteisesti lisätä kävijöiden kiinnostusta palata alueelle yhä uudelleen seuraamaan kohteen luonnontilan kehittymistä. Mahdollisuus osallistua toimintaan tuttujen luontokohteiden hyväksi saattaa jopa olla merkittävällä tavalla luontokokemusta syventävä tekijä, ja vähentää esimerkiksi juurettomuuden tunteesta tai ympäristökriisistä aiheutuvaa ahdistusta.

Jos vaikkapa viiden tai kymmenen euron vapaaehtoisen maksun maksaisi puolet kävijöistä, kertymä olisi vähintään kymmeniätuhansia euroja vuodessa jokaisessa puistossa. Vuonna 2023 Suomen kansallispuistoihin tehtiin 3,6 miljoonaa käyntiä. Jos puolet kävijöistä olisi maksanut vapaaehtoisia tukimaksuja keskimäärin 10 euron edestä, ne olisivat tuottaneet 18 miljoonaa euroa käytettäväksi puistojen ylläpitoon. Esim. vuoden 2025 talousarviossa Metsähallituksen julkisten hallintotehtävien kokonaisbudjetiksi esitettiin noin 48 miljoonaa euroa, joten vapaaehtoisilla maksuilla olisi mahdollista parantaa puistojen rahoitustilannetta hyvin merkittävästi.

Valtion budjetista irrallisten maksujen tuominen kansallispuistoihin ja lahjoitettujen varojen ohjaaminen suoraan kyseiselle alueelle mahdollistaisi entistä paremmin myös yhteisölliset hankkeet. Esimerkiksi Vaara-Kainuun esitetyn kansallispuistoalueen toimija Mustarinda-seura voisi tällaisella rahoituksella organisoida kyläyhdistyksen, metsästysseuran, kunnan, paikallisten yrittäjien ja muiden paikallistoimijoiden yhteisölliset laavunrakennustalkoot tai vastaavaa yleishyödyllistä toimintaa. Kansallispuisto toisi näin hyvinvointia myös yhteisöllisyyden lisääjänä syrjäseudulle. Yhdessä saa pienelläkin rahalla aikaan paljon.

Virkistysinfrastruktuurin ja erilaisten tapahtumien järjestäminen kansallispuistoissa voisi ylipäättään aiempaa enemmän siirtyä kolmannen sektorin toimijoiden harteille. Jo nykyisin erilaisia tapahtumia järjestetään useissa kansallispuistoissa yhdistysten yms. toimesta niin Karhunjuomalammella Pyhätunturin kansallispuistossa kuin Seitsemisessäkin. Uusista ehdotetuista kansallispuistoalueista esimerkiksi Haarikossa järjestetään metsäkonsertteja ja muita suosittuja tapahtumia. Näin kansallispuistostatuksen vaatimaa ylläpito- ja järjestelyvastuuta voisi entisestään siirtää pois valtion harteilta.

Nettobudjetointi

Kansallispuistojen perustamisen kustannuksia laskettaessa on tärkeää arvioida yhtä aikaa perustamisen tuomat tulot ja tulojen menetykset. Vuodesta 2014 alkaen on kansallispuiston perustamisen aluetaloudelliset tuotot voitu arvioida osana lain taloudellisten vaikutusten arviointia. Nykyään tähän on toimivat laskentaperusteet ja nettobudjetointi onkin erittäin perusteltu tapa laskea vaikutukset.

Kuitenkin matkailun ja vastaavien aluetaloudshyötyjen lisäksi myös ne valtion rahoitusta vaativat muut toimet, jotka tuottavat tuloja ja/tai hoituvat kansallispuiston hoidon ohessa ilman erillistä panostusta, tulisi laskea osaksi kansallispuiston tuottamia tuloja. Tällaisia ovat esimerkiksi kansainväliset Suomea sitovat sopimukset, joiden toteuttaminen pitäisi joka tapauksessa järjestää. Ne kulut on valtion kannettava, ja jos samalla rahalla voidaan samalla kertaa tuottaa kaksi hyötyä, kummankin kustannus puolittuu.

Suomen hiilinielutavoite on sopimus, jonka noudattamatta jättäminen aiheuttaa kustannuksia. Uusien kansallispuistojen perustaminen kasvattaa metsien hiilinielua, koska keskimääräistä suurempi puusto sitoo ja varastoi enemmän hiiltä kuin pienempi puustoinen talousmetsä.

Jokainen hakkuu pienentää metsän hiilinielua ja -varastoa.

Kansallispuiston metsä toki kasvaa aikanaan siihen vaiheeseen, jossa elävä runkopuusto ei enää voi sitoa lisää hiiltä alueelle, mutta metsän maaperä jatkaa silloinkin hiilivaraston karkuttamista karikkeen kertymisen myötä. Metsän runkopuustonkin lisääntyvän hiilinielun ja -varaston aika kestää keskimääräisestä talousmetsästä lähtien joka tapauksessa vähintään 100 vuotta, mäntymetsissä ja pohjoisempana jopa 1 000 vuotta.

Kun hiilinieluja kasvatetaan perustettavassa kansallispuistossa, se suoraan vähentää tarvetta toimenpiteisiin muualla. Tätä melko helposti laskettavissa olevaa hiilinieluhyötyä vastaava panostus kansallispuiston alkutöihin (esim. ennallistamiseen) on nopeavaikutteinen ja kannattava sijoitus. Päästöoikeuksien ostaminen ulkomailta olisi täysin kannattamatonta, koska Suomessa hiilivarastojen vahvistaminen on poikkeuksellisen helppoa ja halpaa.

Vastaavia tai osin vastaavia sopimuksia on lukuisia; vesipuitedirektiivi, GreenDeal, biodiversiteettisopimus jne. Esimerkiksi ennallistamisasetuksen mukaisen ojitusalueiden ennallistamisen myötä tehostuva tulvasuojelu tuottaa mitattavia hyötyjä ja vaikuttaa jopa alajuoksun rannoilla olevien rakennusten ja niiden vakuutusten arvoon.

Se, että uuden kansallispuiston perustaminen toteuttaa jo olemassa olevia tavoitteita, kuten Suomen kansainvälisiä sitoumuksia, on selvä etu, jolle voidaan laskea hinta. Tämä kustannus on realistisesti laskettava kansallispuistoverkoston laajentamisen hyötypuolelle. Toisinaan saavutettava etu on nopeampi, toisinaan hitaampi. Esimerkiksi hiilinielujen kasvaminen kansallispuistossa perustettaessa on merkittävää jo vuosikymmenen aikana, eli sen vaikutus on varsin nopea.

Uhanalaisten lajien määrän vähentäminen ja luontokadon hidastaminen ovat pitkän aikavä-

ARI AALTO

Mustajärvi kuuluu Helvetinjärven ja Seitsemisen kansallispuistot yhdistävään laajennusehdotukseen.

lin hyötyjä, jotka saavutetaan vasta vuosikymmenien tai -satojen aikajänteellä. Pitkän aikavälin tavoitteita perustettavien kansallispuistojen hoidossa toteuttavat myös esimerkiksi ilmastomuutokseen sopeutumisen paraneminen ja terveyshyötyjen tuottaminen. Vaikka nämä toteutuvat vasta vuosikymmenien kuluessa, voidaan hyödyille laskea kansanterveydellisiä ja -taloudellisia vaikutuksia. Esimerkiksi UKK-instituutin ja Metsähallituksen laskelman mukaan kansallispuistoissa ja retkeilyalueilla liikkuminen vähensi yhteiskunnan kustannuksia yli 160 miljoonan euron edestä vuonna 2022. Haittojen suuruutta siinä tilanteessa, että ilmastomuutosta ei saada hillittyä, on jo arvioitu ja jos toimilla voidaan vähentää näitä haittoja, vähenemä on hankkeen tuottoa.

Kompensaatorahoitus

Valtion maaomaisuutta ei enää käytetä pelkästään metsänhoidon (puunmyynnin) tuottojen tuottamiseen. Metsähallitus jalostaa kiinteistöjä, eli myy pois valtion maa- ja vesialueita, soraa ja kiviainesta, vuokraa maata tuulivoimateollisuuteen, aurinkovoima-alueiksi ja mitä erilaisimpiin tarkoituksiin.

Ekologisissa kompensatioissa määritetään kunkin heikennettävän alueen luonnon arvo nk. luonnonarvohehtaareina. Kun haitat kompensoidaan, pitää tuottaa heikennystä vastaava määrä luonnonarvohehtaareja parantamalla luonnon tilaa toisaalla (mielellään lähialueella). Ekologisen kompensaation käyttämisen tulisi olla valtion alueilla luontoarvoja heikennettäessä itsessään selvä lähtökohta, sillä valtio on jo sitoutunut luontokadon pysäyttämiseen, eikä pysäyttäminen ilman kompensaation laajamittaista käyttöön ottamista ole mahdollista.

Koska valtio on sitoutunut useilla kansainvälisillä sopimuksilla mm. luontokadon pysäyttämiseen, tulee valtion maalla tehtävät luontoarvojen heikennykset kompensoida vähintäänkin täysimääräisesti. Yleisesti käytettyjä ovat No Net Loss- ja esimerkiksi metsäyhtiö UPM:n julkistama Net Positive Impact -periaate.

MATTI SISSONEN

Tuulivoimarakentaminen on esimerkki toiminnasta, jonka luontoa pirstovaa vaikutusta voisi kompensoida suojelemalla myös metsäpeuralle tärkeitä laajoja luontoalueita.

Kansallispuistoverkoston kehittämisohjelman yksi rahoituskeino tulee olla se, että valtionmailla tehtävät ja valtiolle tuottoa tuovat luontoarvojen heikennykset kompensoidaan mm. ennallistamalla ja siirtämällä heikennyksiä vastaava määrä kompensatiolaskennassa käytettäviä luonnonarvohehtaareja pysyvästi suojeluun. Suojelun kohdistaminen luontokäytävälle ja uusiin suunnitteilla oleviin kansallispuistoihin on järkevää. Tärkeää on myös lopettaa nykyisenkaltaisen luontokäytävien pirstominen.

Hieman erilaisten, mutta perusteltujen “kompensatioiden” joukkoon voidaan laskea myös se, että runsaasti maata omistavien suurten yhtiöiden yritystukien tulee olla jatkossa vastikkeellisia siten, etteivät ne aiheuta luontokatoa tai nopeuta ilmastonmuutosta. Toisin sanoen yritystukien edellytyksenä tulee olla merkittävä panostus luonnonsuojeluun, esimerkiksi uusiin ja laajennettaviin kansallispuistoihin.

Metsähallituksen myynti- ja vuokratulot

Kun Metsähallitus myy tai vuokraa maata muiden toimijoiden käyttöön, saatujen tulojen toinen puoli ovat menetetyt luontoarvot. Kun it-yritys toteuttaa palvelinkeskuksen, tuulivoimayhtiö tuulivoimapuiston tai kunta mökkikaavan valtionmaalle, alueen luontoarvoja tavallisesti pyyhkäistään rakentamisen tieltä pois. Jos alueella on ollut Metsähallituksen alue-ekologisen verkoston metsätalouskäytöltä säästettäväksi siirrettyjä luontokohteita, ne poistuvat ja hävitetään kun maankäyttömuoto muuttuu. Metsäpinta-alaa muuttuu tiestöksi, rakennuksiksi ja muuksi ihmiskäytön maaksi.

Nykyaikaisen ajattelun mukaisesti kaikki edellä mainitun kaltaiset luontoa heikentävät toimet pitäisi kompensoida. Heikennystoimista saatavia tuloja tulee vähintään osaksi käyttää luontoarvojen parantamiseen.

Toisin sanoen metsiä pirstovan tuulivoima-alueen vuokraamisesta saatuja tuloja ohjattaisiin yhtenäisen metsiensuojelualueen, siis kansallispuiston, perustamiseen ja ylläpitoon toisaalla. Samoin kiviaineksen, mökkitonntien, soran, murskeen tai kuntan myynnin tuloista vähintäänkin puolet olisi kohtuullista tulouttaa luonnonsuojelun edistämiseen, sillä nekin toimet lähtökohtaisesti aina hävittävät luontoarvoja. Edellä mainittu pakollinen ekologinen kompensatio tietysti hoitaisi asian tasapuolisimmin.

Myös Metsähallituksen puunmyynti heikentää aina alueen luontoarvoja. Voidaan toki laskea, että puut kasvavat ja alue palautuu, toisin kuin murskattu kallio tai tuulivoimalan perustusalue. Ekologisen kompensaation tieteellisesti perustellun viivelaskennan kautta tiedetään kuitenkin tarkasti, että myös viive on haitta.

Jos hakkuualue oli esimerkiksi 100-vuotta vanhaa metsää, sen palautumiseen ennalleen menee enemmän kuin 100 vuotta. Ja jos lajisto ei pysty palaamaan alueelle (eli luonnonmetsä muutetaan talousmetsäksi), ei menetettyjä korkeita luontoarvoja saada lainkaan takaisin. Myös puunmyynnin aiheuttamat luontohaitat on siis syytä kompensoida tai ainakin osa tuloista käyttää luontoarvojen parantamiseen.

Yksinkertainen ja toimiva malli osittaiskompensoida valtion omilla alueillaan tuottamia luontohaittoja olisi tulokseen sidottu kompensatiokorvaus. Se voidaan päättää samalla kun tuloutustavoite valtiolle päätetään ja sitoa kokonaissumma Metsähallituksen vuosittaiseen tulokseen. Esimerkiksi 50 % Metsähallituksen vuosittaisesta tuloksesta voidaan tulouttaa valtion yleiseen kassaan ja toinen 50 % tuloista ohjata kompensaationa suoraan luontoarvoja parantaviin toimiin. Osa tästä olisi myös mahdollista vaihtaa lisäsuojeluksi siirtämällä vastaavalla summalla maaomaisuutta julkisten hallintotehtävien puolelle suojelutarkoituksiin.

Puunmyyntiä koskevaa kompensaatiota voisi kerätä kaikiltakin puunmyyjiltä nykyisin metsäkauppojen yhteydessä maksettavan menekinedistämismaksun tapaan. Kattavan suojelualueverkoston luominen on mitä parasta menekin edistämistä suomalaiselle metsätaloudelle kansainvälisellä kentällä.

Maakunnallisten luontopuistojen käyttööotto

Kansallispuistoiksi on aiemmin ehdotettu useita sellaisia kohteita, jotka sopisivat paremmin maakuntatasoisiksi puistoiksi. Myös tästä raportista jäi aiemmin mainituin perustein ulos merkittäviä luontoalueita, joiden suojelun edistäminen tavalla tai toisella olisi kuitenkin erittäin tärkeää.

Esimerkiksi Seinäjoen ja Oulun aiemmin ehdotetut kansallispuistoalueet eivät sovellu nyky malliseksi, eivätkä oikein uudistetun konseptinkaan mukaisiksi kansallispuistoksi, mutta ne sopisivat mainiosti maakunnalliseksi luontopuistoksi. Myös Käyrästunturin retkeilyalue suojelamattomine vanhoine metsineen Rovaniemellä on hyvä esimerkki tällaisesta alueesta.

Maakunnallisten luontopuistojen mallin kehittämisestä ja säädöspohjasta on aiemmin tehty aloitteita, joten kertaamme ajatuksen vain lyhyesti. Joka tapauksessa maakunnalliset luontopuistot on käsitteenä lainsäädännölle uusi, ja siksi asia vaatii erillistä valmistelua ja eril-

lisen päätöksen mallin käyttöön ottamisesta.

Maakunnalliset luontopuistot olisivat siis vastine kansallisille kaupunkipuistoille urbaanien alueiden ulkopuolella. Maakunnallisen luontopuiston valmistelussa tulee olla alueellisten tahojen lisäksi myös ympäristöministeriön edustaja ohjeistamassa, kuinka kokonaisuudesta muodostuu riittävän hyvä, eli perustamiskelpoinen. Kuten kansalliset kaupunkipuistot, myös maakunnalliset luontopuistot tulee perustaa hakemuksen perusteella ja vahvistaa ympäristöministeriössä.

Maakunnallisissa luontopuistoissakin luonnonsuojelu olisi tärkeässä osassa, mutta alueille voitaisiin sijoittaa myös erilaisia muita toimintoja. Esimerkiksi maastopyöräilyn, suunnistuskilpailujen tai ratsastuksen yhdistäminen maakunnalliseen luontopuistoon olisi huomattavasti sujuvampaa kuin kansallispuistoon. Samoin varovainen avohakkuuton ja metsäluontoa monipuolistava metsänhoito voisi tulla maakunnallisten puistojen tietyissä osissa kyseeseen hoito- ja käyttösuunnitelman mukaisesti.

Maakunnan ja alueen kuntien tahtotila ja rahoitus olisi keskeisessä osassa maakunnallisia luontopuistoja perustettaessa. Hyvin markkinoituna maakunnallinen luontopuisto tukisi aluetason viihtyvyyttä ja alueen houkuttelevuutta, mutta jakaisi sekä vastuuta että kustannuksia alueelle itselleen. Malli mahdollistaisi myös asukkaiden laajan osallistumisen ja kokoaisi alueen toimijat laajaan yhteistyöhön oman puiston kehittämisessä.

Kuten uusissa kansallispuistoissakin, myös maakunnallisissa luontopuistoissa maan tulisi voida olla myös jonkun muun kuin valtion omistamaa. Esimerkiksi kunnan, seurakunnan ja yksityisten maanomistajien maat voisivat mainiosti toimia keskeisenä osana maakunnallista luontopuistoa. Rauhoitusmääräyksissä sekä hoito- ja käyttösuunnitelmassa määriteltäisiin sallitut ja kielletyt toimenpiteet. Tässäkin työssä maakuntien liitot voisivat olla vetovastuussa, ympäristöministeriön ohjauksella ja maakunnallisten luontopuistojen mallin puitteissa.

JONI-MATTI KUSMIN

Retkeilijöiden suosiossa olevan Rovaniemen Käyrästunturin vanhat metsät ovat valtion hakkuiden uhkaamia.

(viereisen sivun kuva) Metsänemä on harvinainen ja oikukas kaunis orkideakasvi. Savonlinna, Kielua.

Uudet kansallispuistot

Aalistunturin kansallispuisto

Aalistunturin kansallispuisto sijaitsee pääosin Kolarin ja Pellon kuntien alueella. Sen luontoa ja kansallispuiston perusteluita kuvataan seikkaperäisesti vuoden 2021 kansallispuistoaloitteessa, johon voi tutustua mm. osoitteessa <https://aalistunturi.wordpress.com>. Tuolloin tehty raja-
aus on ollut tämän esityksen pohjana, mutta sitä on täydennetty ja yhtenäistetty muiden raportin rajausten kanssa työryhmälle kertyneen tiedon avulla.

Kansallispuisto jatkaa pohjoisempaan sijaitsevan Pallas-Yllästunturin kansallispuiston tunturijaksoa etelään matalampien vaarojen selänteellä. Aalistunturin vaarajakso muodostaa yhdessä Ylläs-Pallas-Ounastunturijakson kanssa erittäin tärkeän lähes kaksisataakilometrisen etelä-pohjoissuuntaisen luontokäytävän. Tämän kaltaisten todella ilmastonmuutokseen sopeutumista helpottavien luontoalueiden luominen on nykyhetken tärkeimpiä luontotoimia.

Länsi-Lappi on ollut pitkään asuttua ja melko voimakkaasti hyödynnettyä. Alueen metsien suojeluprosentit ovat pieniä – toisin kuin Lapista puhuttaessa yleensä uskotellaan. Aalistunturin ehdotetun kansallispuistonkin alueella metsät on laajasti kertaalleen hyödynnetty joko hakkuilla tai ojituksilla. Metsissä on kuitenkin säilynyt runsaasti vanhojen metsien lajistoa, pääasiassa siksi, että seudun hakkuuhistoria on kuitenkin kokonaisuudessa varsin lyhyt.

Pääosassa metsiä on tehty vain yksi hakkuukierros, josta johtuen lajisto yhä sinnittelee hakkuilta säästyneissä luonnonmetsien laikuissa sekä hakkuiden jäljiltä luonnontilaistuvissa metsissä, joissa on alkuperäisistä metsistä muistuttavia jättikeloja ja maapuita. Ikivanhat aihkimännyn eli ronit saattavat elättää vanhoihin puihin sitoutunutta lajistoa vuosisatoja. Rinteiden rehevät metsät ovat paikoin suhteellisen nuoresta iästään huolimatta luonnontilaisen kaltaisia, paljon lehtipuita sisältäviä ja nopeasti luonnonmetsiksi kehittyviä.

Länsi-Lapille tyypilliseen tapaan korpia on aikanaan ”pikaojitettu” siten, että metsän läpi on vain vedetty oja, mutta alueen puustoon ei ole koskettu. Nämä ojikkoasteelle jääneet turvemaat ovat nykyisin vanhojen korpikuusikoiden lajiston turvapaikkoja ja ne ovat myös helppoja ennallistaa. Monet alueen korvista ovat reheviä ja myös lettoja tavataan. Lähdekorvet, lähdepurot ja tihkupinnat ovat tyypillisiä.

Alueen vaarat ovat jyrkkärinteisiä ja lakialueiltaan huomattavan karuja. Vaarojen rinteissä on jääkauden jälkeen tapahtuneiden maanliukumien muodostamia altaita, joiden luonto poikkeaa paikoin huomattavasti ympäröivien alueiden luonnosta.

Aalistunturin seudulla sijaitsee myös suurin osa Kolarin kunnan alueen rantarakentamiselta välttyneistä kovarantaisista järvistä ja lammista, kuten Laukkujärvi, joka tunnetaan sen upeista hiekkarannoista, jylhistä kallioista ja vanhoista rantametsistä.

Aalistunturin ehdotetun kansallispuistoalueen kulttuurihistoriaan kuuluvat useat muinaisjäännökset. Esimerkkeinä mainittakoon vanhat kotakentät, joista kaksi tunnetuinta ovat Ungan Pietin kotakenttä Nälännönvainiossa (muinaismuistoalue) sekä Mooseksen kotakenttä, jonka rakennusten pohjat on noteerattu toistaiseksi vain pistemäisinä kohteina, eikä aitojen jäänteitä ole huomioitu lainkaan. Mooses oli aikanaan tunnettu poroherra läheiseltä Pasmajärveltä omistaen yli 300 poroa.

Poronhoito on alueella merkittävä elinkeino, joka jatkaa alueen ylisukupolvista kulttuuria ja jonka edellytyksiä metsätalouden aiheuttama laidunmetsien pirstoutuminen heikentää.

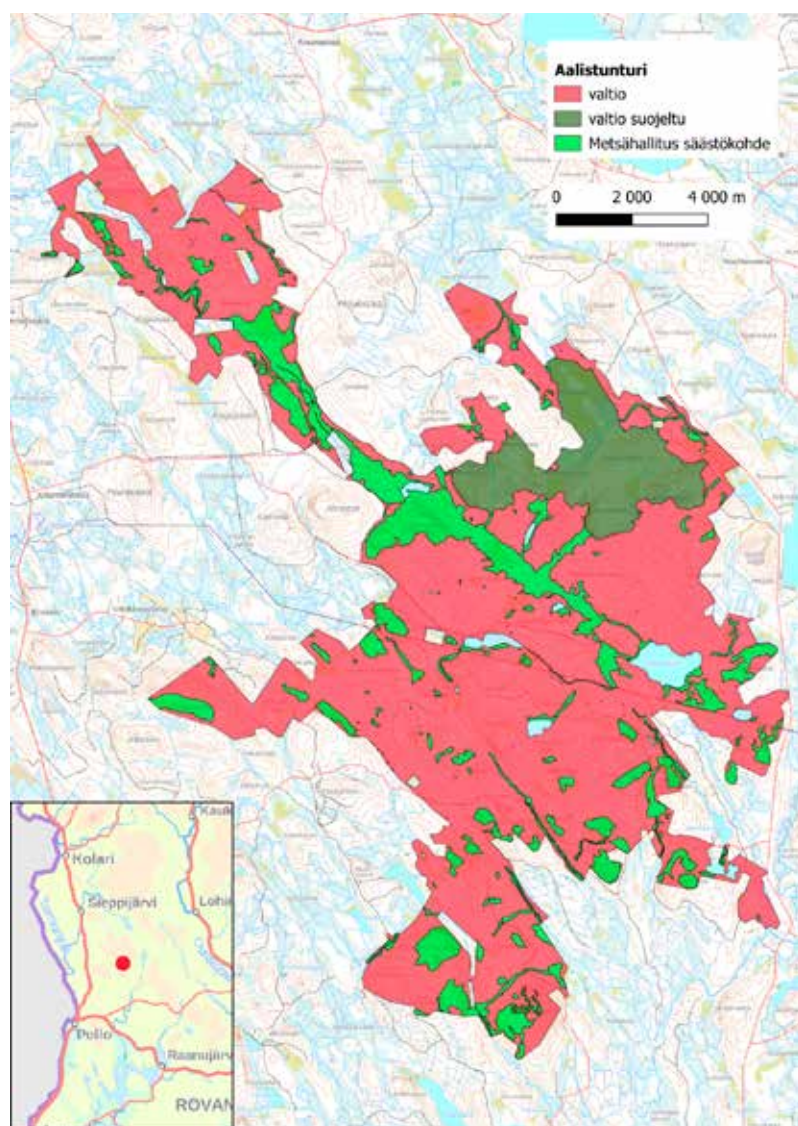
Olosvaaran suojelemattomat valtionmetsät kuuluvat seudun luonnontilaisimpiin.

Näkymä Aalistunturilta etelään yli ehdotetun kansallispuiston.

Aalistunturin vedet ovat kirkkaita ja puhtaita.

TIETOLEHTI

Aalistunturin kansallispuisto

Pinta-ala (hehtaaria)

Valtio, suojelualue	1307
Valtio, säästökohde (Metsähallitus)	2523*
Valtio, harjijensuojeluohjelma-alue	834
Valtio, suojelematon luonnonmetsä	605
Valtio, muu talouskäytön maa	10080

15349

1307

2523*

834

605

10080

Sijaintikunnat

Pello, Kolari

Maakunnat

Lappi

*SÄÄSTÖKOhteita on vuoden 2020 jälkeen lisätty vähintään 256 hehtaaria

Ekologiset perusteet

- Aalistunturi on osa Pallas-Yllästunturin tunturijonon eteläistä jatketta. Koko tunturi- ja vaarajakso muodostaa lähes 200 kilometrin pituisen etelä-pohjoissuuntaisen luontaisen ekologisen yhteyden halki Länsi-Lapin.
- Alueella on hakkuilta säästyneiden luonnonmetsien lisäksi huomattavan runsaasti myös metsäpalojen tai vanhojen hakkuiden jäljiltä luontaisesti kehittyneitä nuoria ja varttuneita metsiä, jotka muodostavat yhtenäisen ekologisesti arvokkaan kokonaisuuden.
- Vaarojen karut lakialueet muodostavat voimakkaan kontrastin reheviin rinnemetsien laikkuihin ja notkelmien ravinteikkaisiin korpiin, joiden kautta rinteiden vedet päätyvät lopulta kirkasvetisiin puroihin. Kansallispuistoon sisältyy pääosa Laukkujoen valuma-alueesta.
- Alueen pohjoisosan läpi virtaa tärkeä meritaivainen kutujoki.

Kulttuurihistorialliset perusteet

- Ylisukupolvinen poronhoitokulttuuri näkyy alueen luonnossa monin tavoin esimerkiksi asuinpaikkojen ja aitojen jäänteinä. Seutu

on yhä tärkeää porojen talvilaidunalueita.

- Aalistunturin alueeseen liittyvät myös kirjailijat Ludwig Munsterhjelm ja Samuli Paulaharju, jotka tallensivat alueen erätarinoita ja rikasta kansanperinnettä 1900-luvun alussa.
- Saamelaishistoriasta kertoo paikannimistö, joka pohjautuu pääosin saamen kieleen. Osa suomenkielisistä paikannimistä on suoria käännöksiä saamenkielisistä nimistä.

Suhde nykyiseen kansallispuistoverkostoon

- Länsi- ja Lounais-Lapin seutu muodostaa yhden Suomen selkeimmistä kansallispuistotyhjiöistä. Lähin kansallispuisto, Pallas-Yllästunturi, on pohjoisessa 70 kilometrin päässä. Pyhä-Luostolle itään on matkaa yli sata kilometriä.
- Kansallispuistoverkostossa ei siten luonnollisesti ole edustettuna myöskään Peräpohjan ja Länsi-Lapin vaara-alueen tyypillistä luontoa.
- Etäisyyttä myös tässä esityksessä aiemmin esitettyyn uuteen Lounais-Lapin erämaan kansallispuistoon kertyy 70 kilometriä.

Evon kansallispuisto

Evon kansallispuistoa on ehdotettu perustettavaksi jo 1970-luvun kansallispuistokomitean mietinnössä. Kotisten ja Sudenpesäkankaan aarnialueet perustettiin ja sittemmin muitakin suojelualueita, mutta alueen nivominen laajaksi yhtenäiseksi kokonaisuudeksi puuttuu edelleen.

Aiemmat kansallispuistoesitykset käsittelevät alueen luontoarvoja varsin kattavasti. Viimeksi vuonna 2020 Evon tiedekansallispuiston perustaminen oli lähellä, mutta perustamisneuvottelut kariutuivat lopulta mm. metsästyskysymykseen. Siihen tässä raportissa esitetään uudenlaisia ratkaisumalleja.

Evon alue sijaitsee Hämeessä, Etelä-Suomen ytimessä. Etelä-Suomessa uusien kansallispuistojen perustamismahdollisuudet yleensä ovat heikot, mutta virkistyskäytön paineet suurimmat. Lähimmissä muissa kansallispuistoissa kuluminen on jo nykyäänkin ongelma. Evon uusi kansallispuisto helpottaisi osaltaan niiden kävijäpainetta.

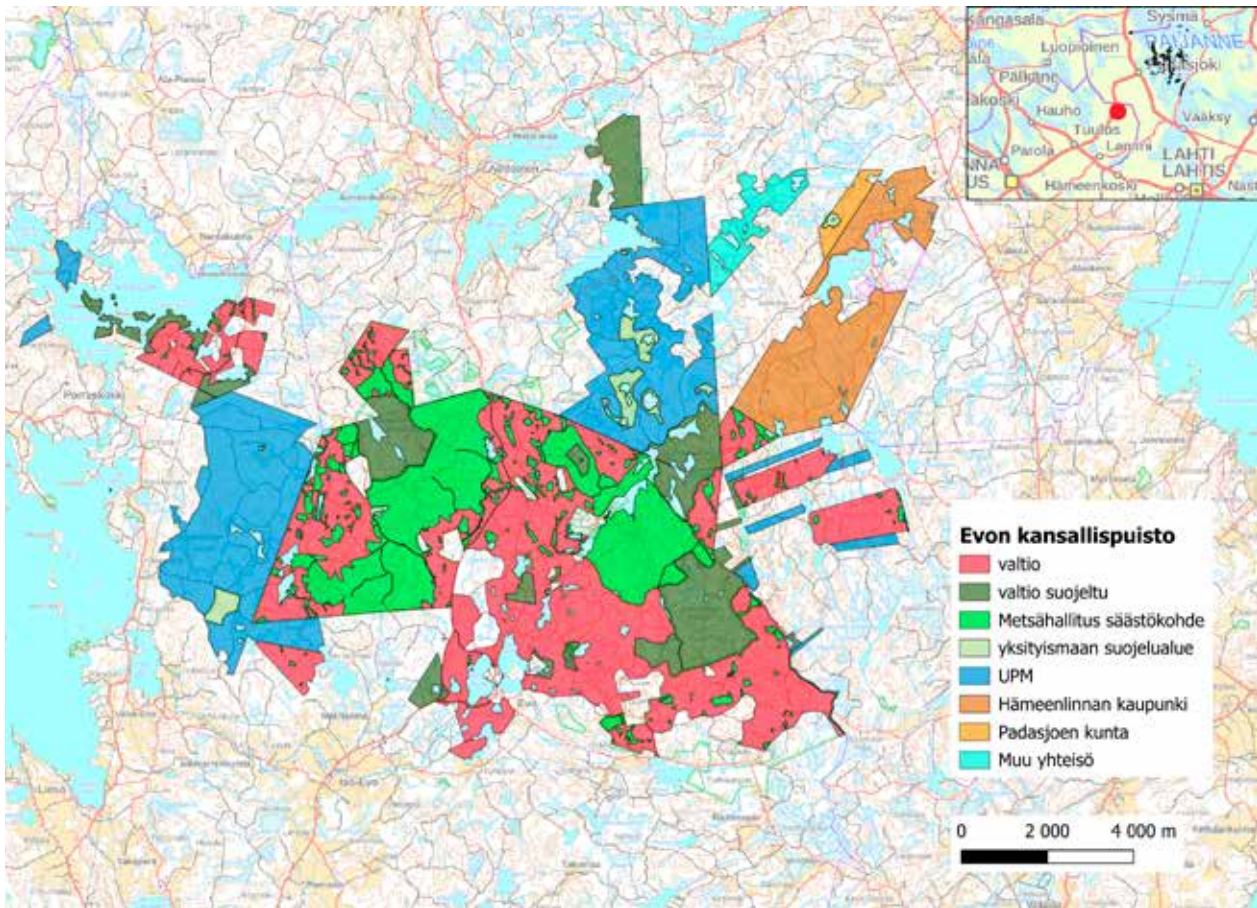
Tiedekansallispuiston idea juontuu mm. Helsingin yliopiston Lammin biologisen aseman sijainnista kansallispuiston tuntumassa. Alueella on paljon tutkimustoimintaa ja pitkäaikaisia seurantoja, joiden tuominen tutuksi myös kansallispuiston vierailijoille palvelisi erinomaisesti tavoitetta perustaa päätökset tieteellisen tiedon hyödyntämiseen. Esimerkiksi alueen majavatutkimuksista saa myös näyttävää ja eläväksi tehtävää houkuttelevaa materiaalia kansalle.

Luonnoltaan Evolla yhdistyvät Etelä-Suomen rehevät ja toisaalta harjukankaiden karut biotoopit. Pienvesiä on runsaasti. Kotisten aarnialueen luonto on yksi Suomen parhaiten tutkittuja. Ikimetsässä sinnittelee useita uhanalaisia ja lähes kaikkialta muualta Etelä-Suomesta hävinneitä lajeja, kovakuoriaisia, käävääkkäitä ja muita erikoisuuksia, jotka pidemmällä tähtäimellä säilyäkseen tarvitsevat kuitenkin selvästi laajemman ja yhtenäisen elinalueen. Majavalampien monimuotoisuutta rikastava vaikutus on käsinkosketeltavaa ja nähtävillä.

Evolla toimivan metsäoppilaitoksen harjoitusalueiden säilyminen on turvattu esityksessä jättämällä koulun läheisiä valtion maita kansallispuiston ulkopuolelle. Osin opetusmetsien sijaintia on kuitenkin vaihdettu.

UPM:n vanhaa metsää Vihkijärvellä.

GREENPEACE

Kansallispuistoehdotukseen sisältyy lukuisia puroja.

TIETOLEHTI

Evon kansallispuisto

Pinta-ala (hehtaaria)	11337
Valtio, suojelualue	1363
Valtio, säästökohde (Metsähallitus)	2021
Valtio, muu talouskäytön maa	3907
Yksityismaan suojelualue (YSA)	166
UPM Kymmene	2608
Hämeenlinnan kaupunki	976
Padasjoen kunta	85
Muut yhteisöt	211

Sijaintikunnat

Hämeenlinna, Padasjoki, Asikkala

Maakunnat

Kanta-Häme, Päijät-Häme

Ekologiset perusteet

- Evo on jääkauden muovaama erämainen kokonaisuus erityyppisine metsineen, runsaine pienvesineen ja harjuineen.
- Alue on yksi Etelä-Suomen suurimmista metsämantereista ja tärkeimpiä luonnon monimuotoisuuden keskittymiä.
- Kansallispuistorajaukseen sisältyvillä luonnonsuojelualueilla on poikkeuksellisen merkittävää lajistoa, jonka säilyminen pidemmällä aikavälillä on turvattavissa vain laajalla yhtenäisellä suojelualueella.
- Alue on erityisten tärkeä myös tieteen ja virkistyksen näkökulmasta.

Suhde nykyiseen kansallispuistoverkostoon

- Evo on eteläisin tässä raportissa esitettävistä uusista kansallispuistoista ja siten erittäin tärkeä paitsi Etelä-Suomen luonnonsuojelun kehittämisessä myös virkistyskäyttöpaineen ohjaamisessa.

Haarikon-Lohikosken kansallispuisto

Etelä-Karjala on luonnonsuojelun heikoin maakunta. Maakunnan metsistä on aidosti ja pysyvästi suojeltu vain noin prosentti. Saimaan järviolueen lähinnä saimaannorpan suojelemiseksi perustetut erilaiset suojelualueet eivät juuri metsiä suojele. Esimerkiksi useilla Saimaan Natura- ja luonnonsuojelualueilla metsiä saa edelleen hakata myös avohakkuin varsin vapaasti.

Etelä-Karjalan kautta kulkee lajiston luontainen levittäytymistie Karjalan kannasta ja Laatokan rantoja seuraillen kaakosta Suomeen. Reitti näkyy esimerkiksi harjukasvien, perhosten ja muiden hyönteisten levinneisyydessä. Kun ilmasto kuumenee, reitin merkitys kasvaa edelleen myös kansainvälisesti.

Laajat suojelualueet tällaisilla ekoyhteyksillä ovat erittäin tärkeitä. Kaakkois-Suomessa mahdolliset kansallispuistojen paikat ovat alueen pitkästä metsäteollisuushistoriasta ja vanhan asutuksen pirstomasta maanomistuksesta johtuen vähissä. Yksi mahdollisuus kuitenkin on.

Haarikon-Lohikosken syrjäinen ja pinnanmuodoiltaan rikkonainen järvi- ja metsäalue Etelä-Karjalan ja Etelä-Savon rajaseudun takamailla kätkee yhä jopa kuukkelin, Etelä-Suomesta jo tyystin hävinneen sielunlinnun. Haarikossa sinnittelee nykyisin Suomen eteläisin hajanainen populaatio lajilla, joka ennen asutti maan lounaisrannikkoa myöten.

Alueen hienoimmissa säilyneissä luonnonmetsissä elää edelleen myös varsin edustava joukko muuta vanhojen metsien lajistoa. Metsissä vuorottelevat sopuisasti karut kallionlaet, hämysät kuusikot ja kosteat lehto- ja korpilaikut. Haarikon ytimessä, Saarijärven ja Haarikon itsensä ympärillä, vanhat ja varttuneet kuusikot muodostavat kaakkoissuomalaisittain hämmästyttävän laajan yhtenäisen alueen.

Vielä metsiäkin erityislaatusempia ovat Haarikon järviluonnon vuonomaiset lahdelmat, pieniä metsälampia yhdistävät puroverkostot ja kirkkaissa vesissä kukoistavat ekosysteemit. Paikoin pinnan alla on toinen metsä, ikiaikaisista liekopuista koostuva. Alueen metsät ja rakentamattomina tähän päivään asti säästyneet erämaajärvet ovat tuttuja Metsän tarina- elokuvasta. Haarikossa järjestetään myös erilaisia kulttuuritapahtumia, kuten suosittuja metsäkonsertteja.

Haarikon seutu on pääosin metsäyhtiöiden, UPM:n ja Tornatorin, omistuksessa. Aiemmin tässä raportissa esittämämme mallin mukaisesti nämä alueet voidaan liittää kansallispuiston osaksi myös maanomistukseen puuttumatta. Vain reilun kymmenen kilometrin päässä lännessä oleva Lohikosken valtionpuisto yhdistyy Haarikon alueeseen Tornatorin maiden kautta.

HANNU SIITONEN

Haarikon järvillä liikkuesssa on helppo unohtaa arjen kiireet.

HANNU SIITONEN

Kansallispuistoesityksen alueella on säästynyt merkittävä määrä vanhoja metsiä.

Valtion maat käsittävät tuhansien hehtaarien alueen Haarikon kaltaista, pinnanmuodoiltaan rikkonaista metsä- ja vesiluontoa. Alue on keskeisessä roolissa myös kuukkelin ja kaakko-luode-suuntaisten ekoyhteysien säilymisessä.

Merkittävä osa Lohikosken alueesta on jo suojeltu, mutta suojelualueet ovat eristyneitä saarekkeita talousmetsämaisemassa, eivätkä nykyisellään turvaa lajiston ja yhteysien säilymistä. Lohikosken alue tuo kansallispuistoon myös huomattavan määrän Saimaan mannerrantojen luontoa. Pihlajaveden norppasaaristo on ilman venettä liikkuvan saavuttamattomissa, mutta Lohikosken alueella pääsee kokemaan Saimaan luonnon upeutta jalkaisinkin.

Yhdessä Lohikoski ja Haarikko muodostavat selvästi kansallispuistotasoisien erämaisen kokonaisuuden, joka parantaa merkittävästi sekä Etelä-Suomen metsä- että vesiluonnon suojelutilannetta. Alue on eteläiseksi kansallispuistoksi varsin suuri ja sitä on edelleen mahdollista laajentaa niin valtion kuin metsäyhtiöidenkin maille.

TIETOLEHTI

Haarikon-Lohikosken kansallispuisto

Pinta-ala (hehtaaria)

Valtio, suojelualue	9409
Valtio, säästökohde (Metsähallitus)	1080
Valtio, suojelematon luonnonmetsä	187
Valtio, muu talouskäytön maa	84
Vapo Terra (valtio)	4200
Yksityismaan suojelualue (YSA)	106
Tornator Oyj	268
UPM Kymmene Oyj	2136
Savonlinnan kaupunki	1298
Muut yhteisöt	48
	2

Sijaintikunnat

Savonlinna, Sulkava, Ruokolahti, Parikkala, Puumala

Maakunnat

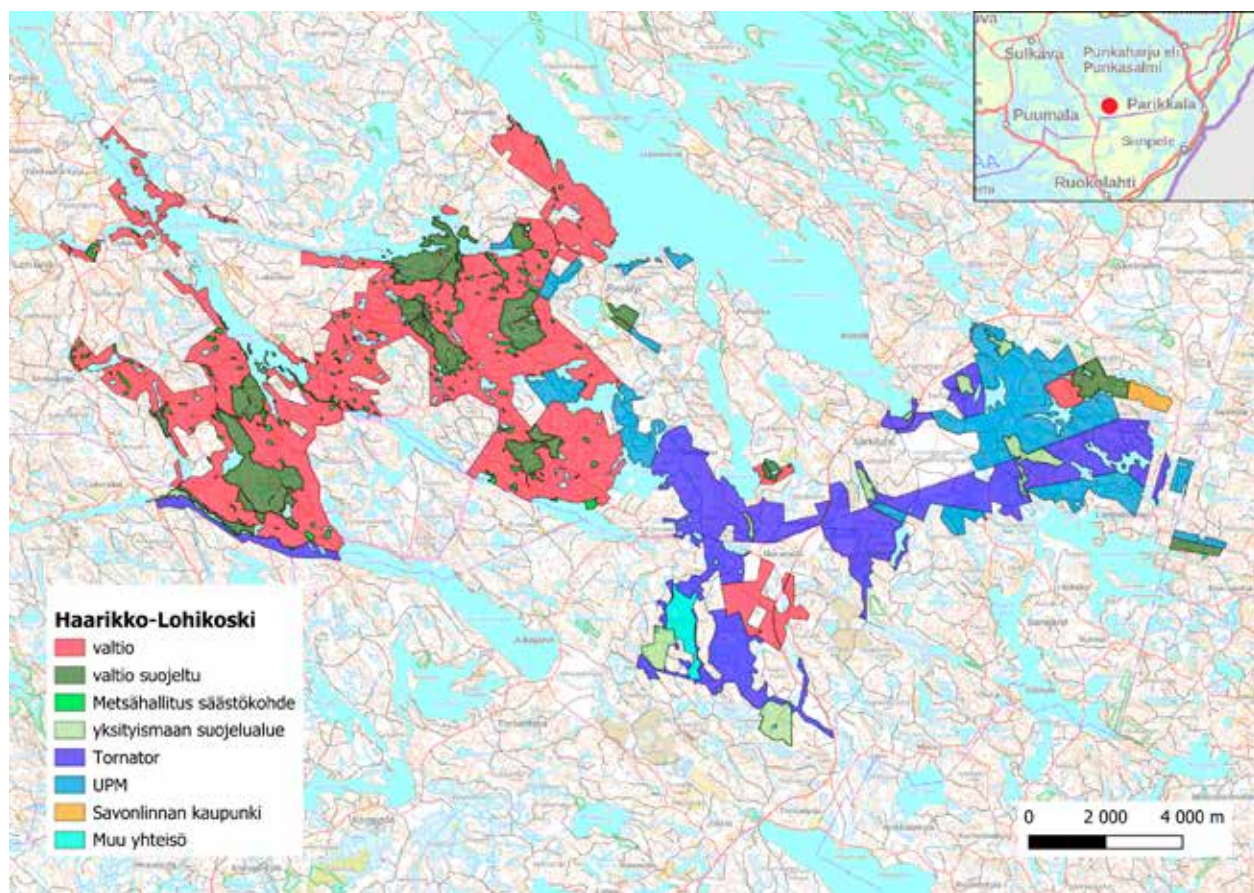
Etelä-Savo, Etelä-Karjala

Ekologiset perusteet

- Haarikko-Lohikoskella luontoarvoja on sekä pinnan alla että päällä. Kirkasvetiset, vuonomaaiset erämaajärvet ja -lammet yhdistyvät niitä ympäröiviin luonnoltaan monipuolisiin metsiin.
- Kansallispuiston alueella on Suomen eteläisin säilynyt kuukkelipopulaatio
- Etelä-Karjalan oloissa ydinosa on poikkeuksellisen yhtenäinen alue sijoittuu tärkeälle lajiston leviämisyhteyksille

Kulttuurihistorialliset perusteet

- Haarikko on historiallisesti osa muinaisia Laatokalta Saimaalle kulkeneita kauppa- ja eräreittejä. Nykyisin alueella järjestetään mm. metsäkonserpteja.
- Suhde nykyiseen kansallispuistoverkoston
- Etelä-Karjalan maakunnassa ei ole yhtään kansallispuistoa. Käytännössä ainoa mahdollisuus sellaisen perustamiseen on Haarikon-Lohikosken alue.
- Myös Etelä-Savon kansallispuistot Kolovesi ja Linnansaari esittelevät Saimaan järviluontoa norppineen. Metsä- ja mannerluontoa ne sisältävät hyvin vähän.
- Lähimpään metsäluontokansallispuistoon Kouvolan Repovedelle on matkaa yli 100 kilometriä.

ARI AALTO

Kansallispuiston perustaminen toisi suojelun piiriin myös pitkästi valtion omistamaa Saimaan mannerrantaa.

Inarijärven kansallispuisto

Suomessa, ja siten myöskään kansallispuistoverkostossamme, ei ole muita luonnontilaisten ikimetsien likipitään ympäröimiä arktisia suurjärviä. Inarijärvi saaristoinen ja rantoineen on Euroopan laajuisesti ainutlaatuinen erämaajärvi, jonka kansallispuistokriteerin täyttymisestä ei kukaan voi kiistää.

Pääosa esitetystä kansallispuistosta kuuluu Natura-alueeseen, jonka suojelun toteutuskeinona ovat maankäyttö- ja rakennuslaki sekä vesilaki. Vaikka Natura-alueella boreaalisten luonnonmetsien heikentäminen on kielletty, on niiden hakkaaminen Suomen Natura-alueilla yleistä. Natura-alueen ulkopuolisia ikimetsiä uhkaa myös valtion metsätalous, esimerkiksi Sarminiemessä ja Otsamon ympäristössä.

Inarijärvi on Suomen toiseksi suurin ja erittäin syvä, kirkas ja kylmävetinen. Globaalisti se on myös erikoisuus, maailman toiseksi suurin napapiirin pohjoispuolinen järvi. Järven lahdet ovat jääkauden silloiseen Jäämeren rantaan kovertamia vuonoja, joiden meriyhteys on sittemmin katkennut. Paatsjoen kautta järven vedet päätyvät Barentsinmereen.

Järvessä elää monipuolinen kylmien vesien kalalajisto; useita siika, taimen ja nieriäkantoja, joita kuitenkin on istutuksilla sekoitettu. Vesi- ja metsälinnusto on arktiseksi järveksi monipuolinen. Saarten ja rantojen ikimänniköissä ja soilla kuukkeli, riekko, lapintiaainen ja pohjantikka pärjäävät yhä hyvin, vaikka ovat monella muulla Lapin seudulla rajusti vähentyneet. Soilla tapaa myös harvinaistuneita arktisia kahlaajalintuja.

Satojen vuosien ikäisten mäntymetsien kääväkäs- ja jäkälälajisto on runsas. Monet todella vaateliaiksi mielletyt lajit ovat näissä luonnonmetsissä hämmästyttävän yleisiä. Inarijärvellä ja sen ympäristössä vallitsevat ikivanhat mäntymetsät ja niiden lajisto on yksi Suomen globaaleja erikoispiirteitä. Siis luontotyyppi, jota ei tavata juurikaan Suomen ulkopuolella.

Kansallispuisto perustettaisiin valtion retkeily- ja muille erityisalueille, kuten määräaikaan nk. paliskuntasopimusten suojelumetsiin ja muiden vastaavien sopimusten toistaiseksi pystyssä pitämiin kohteisiin, jotka eivät kuitenkaan pysyvästi takaa alueen säilymistä. Järvellä on jatkuvaa kiistaa erilaisista rakentamishankkeista. Jokunen vuosi sitten Inarijärven rantoja siirrettiin Luontopalveluilta eli julkisten hallintotehtävien taseesta perustettavan Metsähallitus Metsätalous Oy:n taseeseen ja samalla Metsähallituksen kiinteistökehityksen saataville. Tällöin luvattiin, ettei mikään muutu, mutta niin ei asia tietenkään ole.

Palanen kerrallaan ainutlaatuisia metsäalueita tullaan siirtämään hakkuiden ja rakentamisen piiriin. Muutos on hidas, mutta vääjäämätön, ellei asiaan puututa. Merkittävä uhka ovat myös kaivoshankkeet, joita putkahtelee eri puolille Lappia. Kansallispuistoissa malminetsintä

Sääksi kuuluu Inarijärven linnustoon.

Järvellä vuorottelevat jylhät kalliot ja matalat saaret.

ja kaivostoiminta eivät ole mahdollisia. Muilla suojelualueilla näin ei ole. Viiankiaavan esimerkin mukaisesti edes Natura-status ei kaivostoiminnalta suojaa. Inarijärven ainutlaatuinen luonto ansaitseekin vihdoinkin ikiaikaisen rauhan kansallispuistona.

Puiston perustaminen on edullista. Inarin saamelaismuseumo Siida on valmis opastuskeskus, ja muistakin alueen taajamista on pääsy Inarijärvelle. Kansallispuistona alue soveltuu hyvin vene- ja talviretkeilyyn, johon järvellä on Inarin retkeilyalueen myötä varsin kattava palveluvarustus autio- ja vuokratupineen sekä taukopaikkoineen. Uutta infraa ei juuri tarvitse eikä pidäkään rakentaa, jotta järven erämaatunnelma säilyy tulevaisuudessakin.

Hoito- ja käyttösuunnitelmaa tehtäessä yhteensovitetään eri intressit, taataan paikallisten oikeudet ja ohjataan matkailua halutuille alueille, mutta oleellista on, että kansallispuiston myötä Inarijärven rantametsien hakkuu-uhka ja siirtäminen yksityiskäyttöön mökkitontteina loppuu ja kaivostoiminnan varjo tämän ainutlaatuisen helmen yltä väistyy.

ARI AALTO

Pielpajärven erämaalatu on yksi alueella ylläpidetyistä upeista reiteistä.

ARI AALTO

Saarten männiköt ovat hyvin luonnontilaisia.

TIETOLEHTI

Inarijärven kansallispuisto

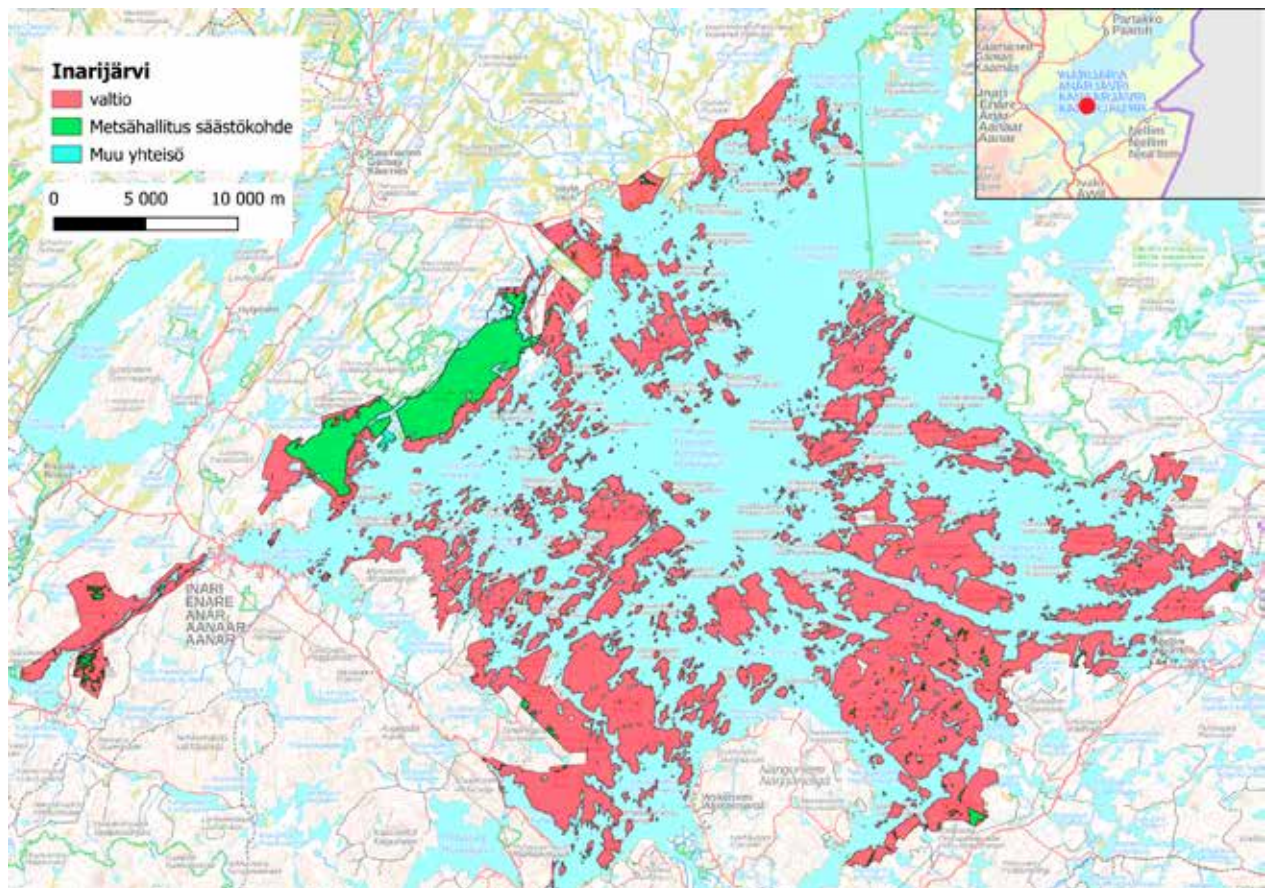
Pinta-ala (hehtaaria)	40400	Sijaintikunnat
Valtio, Natura-alue	26734	Inari
Valtio, säästökohde (Metsähallitus)	3468	
Valtio, muu talouskäytön maa	10148	Maakunnat
Muut yhteisöt	50	Lappi

Ekologiset perusteet

- Inarijärvi on poikkeus järviluonnossamme, ainoa arktinen suurjärvemme
- Järvi on Euroopassakin ainutlaatuinen erämaajärvi
- Likipitään kaikki puistoalueen metsät ovat vanhoja ikimänniköitä, joissa on poikkeuksellinen ja runsas uhanalainen lajisto. Tällaiset vuosituhantisen jatkumon omaavat männiköt ovat Suomen metsäluonnon globaali erikoisuus

Kulttuurihistorialliset perusteet

- Esitetyn puiston laidalla sijaitseva Inari läheisine kylineen on yksi Suomen saamelaiskulttuurin keskuksista.
- Suhde nykyiseen kansallispuistoverkostoon
- Muita arktisia suurjärviä ei kansallispuistoverkostossa ole eikä tule
- Ylä-Lapin kansallispuistot ja laajat suojealueet ovat pääosin kitu- ja joutomaita, kun taas Inarijärvellä pääosassa ovat rannat ja metsämaat.

Juuanvaaran kansallispuisto

Juuanvaaran kansallispuistoesitys sijoittuu Savon ja Karjalan vedet jakavalle Karjalanselän ylängölle Tiilikkajärven ja Kolin kansallispuistojen väliin. Karjalanselän avohakkuilta säästyneet vanhat metsät ja ojittamatta jääneet suot muodostavat tärkeän askelmaisen ekologisen yhteyden Suomenselän-Maanselän ja Järvi-Suomen suojelualueiden välillä, mikä näkyy esimerkiksi kuukkelihavaintojen keskittymisenä ylängölle luoteis-kaakko-suuntaisesti.

Tämän ekologisen yhteyden vahvistaminen lisäsuojelulla on tärkeää sekä siellä säilyneiden vanhojen metsien ja soiden lajiyhteisöjen turvaamiseksi että ilmastonmuutoksen myötä tapahtuvan pohjoissuuntaisen siirtymän mahdollistamiseksi.

Koko Karjalanselän luontoarvoiltaan merkittävin alue on Juuan Polvelan, Pääkylän ja Mataran kylien väliin sijoittuva erämainen vaarajakso ja sen länsipuolinen, pienialaisten soiden kirjoma järviylänpö. Juuanvaaran kansallispuiston ydin muodostuu Polvelan, Pitkävaaran ja Haukisuon luonnonsuojelualueiden lähes 1000 hehtaarin laajuisesta yhtenäisestä alueesta ja siihen liittyvistä suojelemattomista Juuanvaaran ja Perävaaran metsäalueista.

Näihin yhdistyy länsipuolella pinnanmuodoiltaan tasaisempi, suojelematon Rostuvin-Kalliojärven-Koppalanjärven metsien, soiden ja vesistöjen mosaiikki. Juuanvaaran kansallispuisto lisäisi kansallispuistoverkostoon hyvin pienipiirteisesti vaihtelevan keskiboreaalisien vaara-järviylängön, jossa on tiiviisti edustettuina melkein kaikki kasvillisuusvyöhykkeen metsä-, suo- ja vesiluontotyyppit. Puiston kantavaksi teemaksi sopisikin hyvin suomalaisen metsäluonnon monimuotoisuus.

Luulaminvaaran–Pitkävaaran–Juuanvaaran–Tahkovaaran–Perävaaran vaaraketju on geomorfologisesti moni-ilmeinen, ja erilaiset arvokkaat luontotyyppit ovat laajasti edustettuina. Aarniomaiset, 200–300 metriä merenpinnan yläpuolella kasvavat luonnonmetsät hallitsevat maisemaa, jonka lomaan kätkeytyy lukuisia varjojyrkänteitä, korpia, lehtoja, puroja, lähteikköjä, pienjärviä ja lampia.

Pohjoiseen kuljettaessa maisema muuttuu Haukisoilla rämeisten suojuottien kirjomaksi. Lajiston monimuotoisuutta lisää alueen kalkkivaikutteisuus, ja Pitkävaaran letot ovat kasvistollisesti erittäin arvokkaita. Kalkkikallioita esiintyy pienialaisina. Valkealammen alue lehtoineen ja lettoineen on arvioitu yhdeksi Suomen kasvistollisesti arvokkaimmista alueista.

Vaaraketju on suurelta osin suojeltu, mutta Juuanvaara on edelleen laillisesti sitovan suojelun ulkopuolella huolimatta suuresta määrästä vanhoja luonnonmetsiä ja uhanalaisten lajien esiintymiä. Alue on etenkin sammal- ja jäkälälajiston osalta hyvin monimuotoinen. Osa alueen arvometsistä on huomioitu Metsähallituksen alue-ekologisen verkoston säästökohteina.

JONI-MATTI KUSMIN

Maisemaa Juuanvaaralta itään.

JONI-MATTI KUSMIN

Koppalanjärvi on rauhaista erämaajärvi.

Rostuvin-Kalliojärven-Koppalanjärven järvalue on maisemaltaan erilainen, mutta vaara-alueen tapaan pienipiirteisesti vaihteleva. Metsät ovat pääosin nuoria ja suot ojitettuja, mutta ympäröivään seutuun verrattuna vanhoja metsiä ja ojittamattomia tai luonnontilaisen kaltaisia soita on jäljellä selvästi enemmän. Suurin osa vanhoista metsistä sijaitsee vesistöjen rannoilla ja soiden ympäröimissä kivennäismaasaarekkeissa.

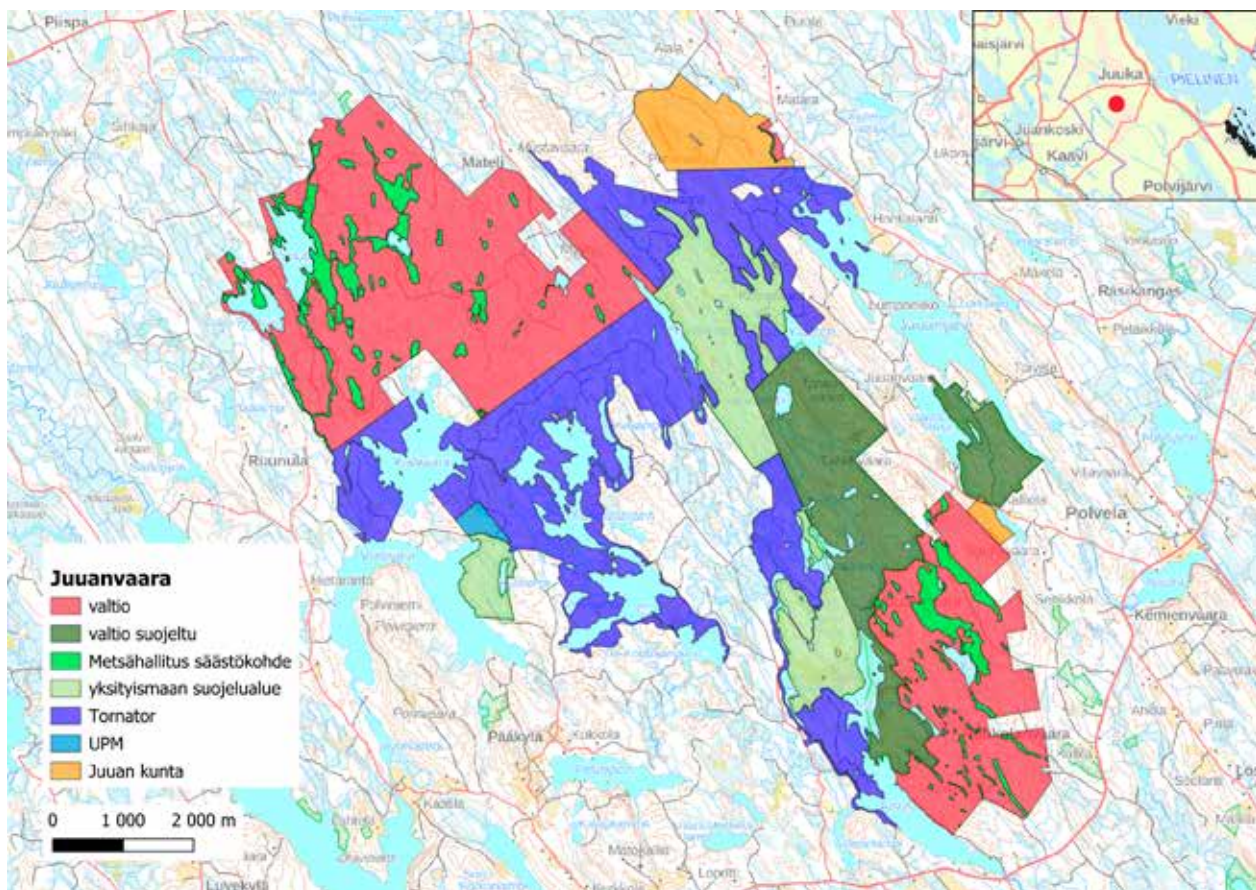
Valtio-omisteisella Rostuvin järvien alueella joko Metsähallituksen alue-ekologisessa verkostossa tai luonnonmetsätyöryhmän kartoituksessa arvokkaaksi arvioituja alueita on yhteensä yli 200 hehtaaria. Vesistöjen rannat ovat puistoesityksen alueella lähes kokonaan rakentamattomia.

Pääosin Tornatorin omistuksessa olevalla Kalliojärven-Koppalanjärven alueella kokonaan ojittamattomia sekä ojituksesta huolimatta luonnontilaisen kaltaisina säilyneitä soita on hyvin runsaasti. Myös tällä alueella harvat vanhat metsät sijaitsevat pääosin pieninä laikkuina tai vyöhykkeinä vesistöjen ranta-alueilla, poikkeuksena Kusilammen suojelualue, joka on perustettu edustavien boreaalisten luonnonmetsien ja kalkkivaikutteisten kallioiden vuoksi.

Alueella on paljon virkistyskäyttöpotentiaalia maisemien, luonnonnähtävyyksien ja retkeilyyn sopivan maaston ansiosta. Timanttitaival ja Muurahaisenpolku tarjoavat lähtökohdan reitistön kehittämiseksi, ja esimerkiksi Tahkovaaran Pirunkirnu, Pitkävaaran letot ja vaarojen näköalapaikat mm. Luulaminvaaralla tajoavat paljon nähtävää lyhyenkin reitin varrelle.

Kalliojärven-Koppalanjärven seutu järviä yhdistävine jokineen sopii hyvin melontaan, kuten myös Juuanjärvi ja Aisuksen-Luulamin-Pitkälämin vesistöketju. Retkeilyä tukevia rakenteita on toistaiseksi vähän, ja sitä kehittämällä on mahdollista saada alueelle lisää kävijöitä.

Lähin kansallispuisto, Koli, on yksi Suomen vierailluimmista. Juuan kunta onkin lähtenyt aktiivisesti edistämään alueen kehittämistä luontomatkailun lisäämiseksi, ja esittää myös kunnan omistamia maita liitettäväksi kansallispuistoon.

Rostuvin soita keväthangilla.

TIETOLEHTI

Juuanvaaran kansallispuisto

Pinta-ala (hehtaaria)

Valtio, suojelualue	4964
Valtio, säästökohde (Metsähallitus)	614
Valtio, suojelematon luonnonmetsä	287
Valtio, muu talouskäytön maa	359
Yksityismaan suojelualue (YSA)	1516
Tornator Oyj	541
UPM Kymmene Oyj	1424
Juuan kunta	20
	203

Sijaintikunnat

Juuka

Maakunnat

Pohjois-Karjala

Ekologiset perusteet

- Kansallispuisto täydentää rikkonaisten suojelualueiden metsämantereen ekologisesti yhtenäiseksi kokonaisuudeksi
- Alueen metsä- ja suoluonto on arvokas kattaen luontotyyppejä vaarojen lakimetsistä ja -soista reheviin lehtoihin ja lettoihin. Pienipiirteisesti vaihtelevat suo-metsämosaiikit ja kalkkivaikutteisuus lisäävät luonnon monimuotoisuutta.
- Juuanvaara on osa vedenjakajaseudun valtakunnallisesti merkittävää luode- kaakosuuntaista ekologista yhteyttä.
- Järvet ja lammet ovat säilyneet rakentamattomina ja erämaisina.

Suhde nykyiseen kansallispuistoverkostoon

- Juuanvaaran kansallispuisto lisääisi kansallispuistoverkostoon hyvin pienipiirteisesti vaihtelevan keskiboreaalisen vaara-järviylängön, jossa on tiiviisti edustettuina melkein kaikki kasvillisuusvyöhykkeen metsä-, suo- ja vesiluontotyytit.
- Puiston perustaminen pienentäisi laajaa kansallispuistoverkoston aukkoa Pohjois-Savon seudulla ja parantaisi osaltaan ekologista yhteyttä Kolin ja Tiilikkajärven kansallispuistojen välillä.

Kivaloiden kansallispuisto

Rovaniemellä Kemijoen vastakkaisilla rannoilla sijaitsevat Kivalot ja Kaihuanvaara muodostavat erittäin hienon valtion omistaman luontokokonaisuuden kohdassa, jossa nykyisessä puistoverkostossa on ammottava aukko. Tämä Rovaniemen eteläosaan ja melko lähelle kaupunkia sijoittuva alue on nykyisinkin kaupunkilaisten ja matkailijoiden löytämä. Alueella on kattava retkeilypalvelujen verkosto.

Kivalojen suojelualue sisältää pääosin karuja mäntymetsiä, mutta heti sen ulkopuolella on entisillä Metsäntutkimuslaitoksen alueilla reheviä lehtonotkelmia, puronvarsia ja soita. Vaarojen lakimetsät ovat laajasti täysin luonnontilaisten lakikuusikoiden luonnehtimia. Jättimäisiä haapoja ja ikimäntyjä on siellä tällä, kuten luonnontilaisessa metsässä kuuluukin. Kaihuanvaaran rinteillä on erittäin edustavia rinnesoita. Vanhapuustoiset rinnekorvet ovat myös lajistollisesti hyvin arvokkaita.

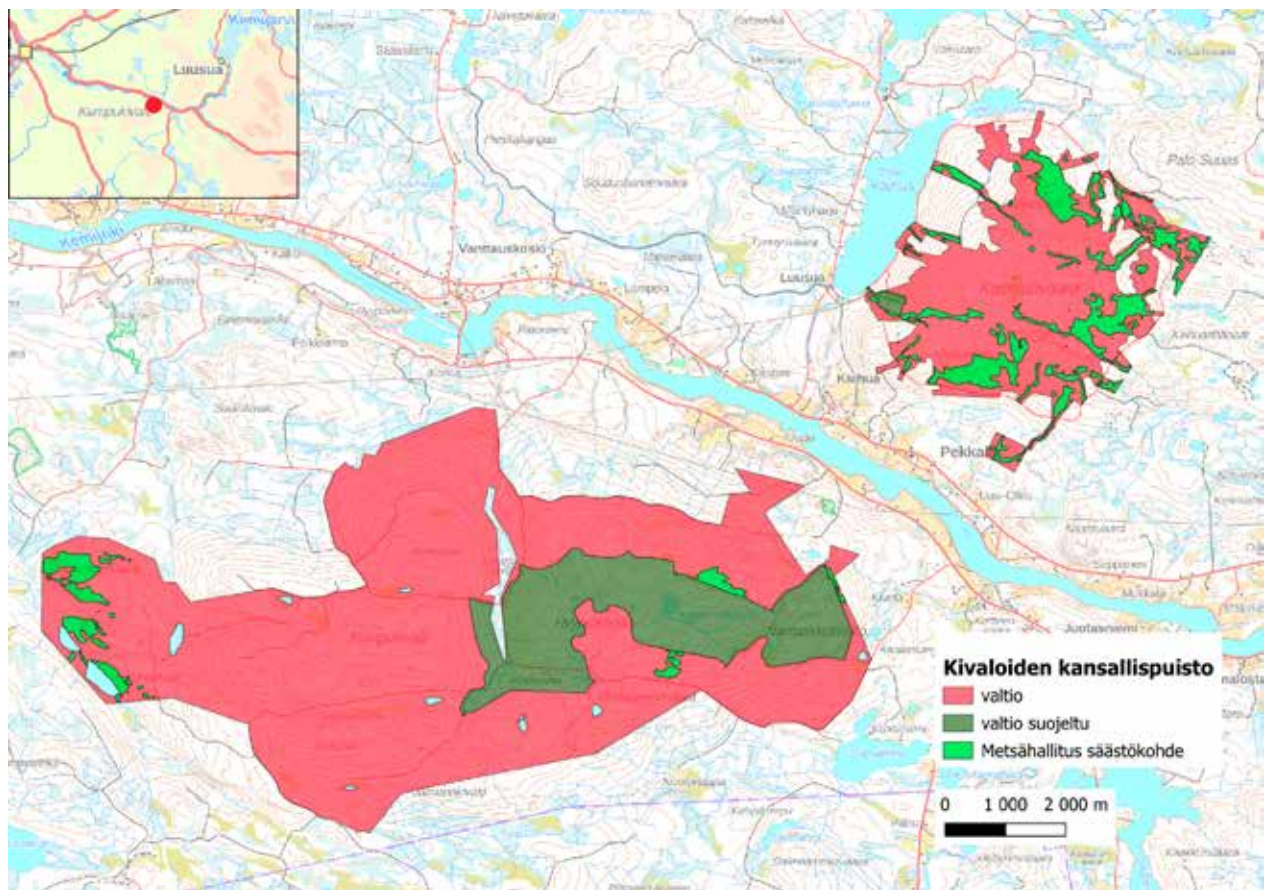
Laajalla tutkimusmetsäalueella sijaitsevat aktiivisen tutkimuksen alueet tulee joko rajata pois kansallispuistosta, tai sitten ajatella tätäkin uudella tavalla. Miksei kansallispuistoon voisi sisältyä myös tutkimusmetsävyöhyke, joissa parhaimmillaan voidaan esitellä runsaille kävijöille suomalaisen metsäntutkimuksen historiaa ja nykypäivää? Alueella on muun muassa vierasperäisten puulajien koemetsiä, joista osa on varsin hauskan näköisiä ja esimerkiksi harvinaisten vaelluslintujen, kirjosiipikäpylintujen suosiossa. Kohteet voisivat kiinnostaa matkailumielessä totutusta erilaista kohderyhmää.

Kivaloiden-Kaihuanvaaran kansallispuisto täydentää kansallispuistoverkostoamme Etelä-Lapin vaarametsillä, jollaisia ei suojelualueilla ole likimainkaan riittävästi. Väite, että Lapissa suojelualueita on jo tarpeeksi, ei nimittäin luontotyyppien suhteen ole lainkaan totta. Lapin suojelualueet ovat lähes kokonaan tunturialueella ja kitu- sekä joutomailla. Itse asiassa Lapin kasvavien metsien luontotyypeissä suojeluaste on kutakuinkin sama kuin Etelä-Suomessa.

Erityisen selkeästi tämä näkyy juuri Rovaniemen-Kemijärven seudulla ja niin sanotussa Lapin kolmiossa, joilla alueilla toteutettiin sotien jälkeen valtavat avohakkuut. Oikeita vanhoja metsiä on vain vähän ja erillisinä saarekkeina. Osittain tästä syystä myös Rovaniemen kaupungista on pitkä matka lähimpään kansallispuistoon – ja sitä aukkoa Kivaloiden kansallispuisto auttaa paikkaamaan.

Kasvullisemmilla mailla vanhat kuusikot ovat runsaslahopuustoisia.

TIETOLEHTI

Kivaloiden kansallispuisto

Pinta-ala (hehtaaria)	6262
Valtio, suojelualue	850
Valtio, säästökohde (Metsähallitus)	424
Valtio, suojelematon luonnonmetsä*	1500
Valtio, muu talouskäytön maa	3488

Sijaintikunnat

Rovaniemi

Maakunnat

Lappi

*noin, vain osittainen maastotarkastelu

Ekologiset perusteet

- Alue edustaa Etelä-Lapin vaaraluontoa, jossa karut kalliomänniköt ja lakimetsien tykkykuusikot vaihtuvat nopeasti rinteiden reheviin lehtonotkelmiin ja edustaviin rinnesoihin
- Sateisilla ja lähteisiltä vaaroilta saavat alkunsa lukuisat norot ja pienet purot, joiden vedet päätyvät lopulta vaarojen välissä virtaamaan Kemijokeen.
- Pikaisen kartoituskäynnin perusteella vaarojen vanhat metsät ovat lajiston aarreaitta.

Suhde nykyiseen kansallispuistoverkostoon

- Rovaniemen ja Lounais-Lapin seutu muodostaa yhden Suomen selkeimmistä kansallispuistotyhjiöistä. Lähin kansallispuisto on Riisitunturi noin 80 kilomerin päässä. Rovaniemeltä sinne on 120 kilometriä.
- Kansallispuistoverkostossa ei siten ole edustettuna myöskään Etelä-Lapille tyypillistä vaaraluontoa. Lähimmät vertailukohdat ovat Riisitunturin ja Syötteen kansallispuistot. Molemmat ovat kuitenkin selkeästi itäisempiä ylänköalueita, eivät osa suurjoen laakson vaarajaksoa.

RIISTO SULKAVA

Kaihuanvaaralla on edustava kattaus luonnontilaisia rinnesoita.

Lounais-Lapin erämaan kansallispuisto

MATTI AALTO

Mustiaavan aapasuon keskellä on kurjenkin turvallista pesiä

Lounais-Lapin erämaan kansallispuisto sijoittuu Rovaniemen, Tervolan, Tornion ja Ylitornion kuntien rajakulmaukseen, Pisavaaran luonnonpuiston luoteispuolelle.

Suurten soiden, suosaarekkeiden ja rämekelokkojen mosaiikin luonnehtiman erämaan useat suuret aapasuot, kuten Mustiaapa ja Kilsiaapa, on jo ennestään suojeltu. Suojelusoiden ympärillä ja väleissä on lukuisia suojelemattomia suolakeuksia sekä metsätalouden uhkaamia vanhojen metsien saarekkeita ja harjanteita. Tyypillisiä ovat myös suokasvillisuuden peittämät, suon ja metsän välimuotoa olevat heikkotuottoiset, mutta luonnolle arvokkaat soistuneet kankaat, joilla puusto voi olla hyvin vanhaa. Alueella on myös Lapin kolmion lehtokeskukselle ominaista rehevyyttä; lettoja, reheviä puronvarsikorpiä ja keskiravinteisia soita.

Laaja soiden ja metsien mosaiikki on säilyttänyt erämaisuuksensa ja luontoarvonsa Etelä-Lapin alueeksi poikkeuksellisen hyvin. Alueella on autiotupia, mutta muuten retkeilyinfraa ei juurikaan ole. Sellaisena tämä erämaakansallispuisto kannattaa säilyttääkin. Alue sopii hyvin omatoimisille vaeltajille, esimerkiksi ahkion kanssa talvella, mutta massaturismille sopivampia ovat muut kohteet.

Kansallispuiston alue on tärkeä myös metsästys- ja keräilykulttuurille. Lounais-Lapin erämaa olisikin luonteva paikka päättää sallia metsästys alueella ja jopa pyrkiä ohjaamaan muu virkistyskäyttö pois tärkeimpien metsästysviikkojen ajaksi – eri vuosina hieman eri ajankohtina. Yksi kansallispuiston tarkoituksista voisi olla perinteisen eräkulttuurin, kuten kalastuksen, metsästyksen ja keräilyn, vaaliminen ja tukeminen. Tärkeintä on, että tämä säästynyt hyvin laaja ja pitkälti tietön erämaa-alue säästyy myös tuleville sukupolville metsätaloudelta, kaivos-toiminnalta ja muilta sitä uhkaavilta toimilta.

TIETOLEHTI

Lounais-Lapin erämaan kansallispuisto

Pinta-ala (hehtaaria)	32530
Valtio, suojelualue	19534
Valtio, säästökohde (Metsähallitus)	1086
Valtio, suojelematon luonnonmetsä	612
Valtio, muu talouskäytön maa	10853
Tornator Oyj	445

Sijaintikunnat

Rovaniemi, Ylitornio, Tervola, Tornio

Maakunnat

Lappi

Ekologiset perusteet

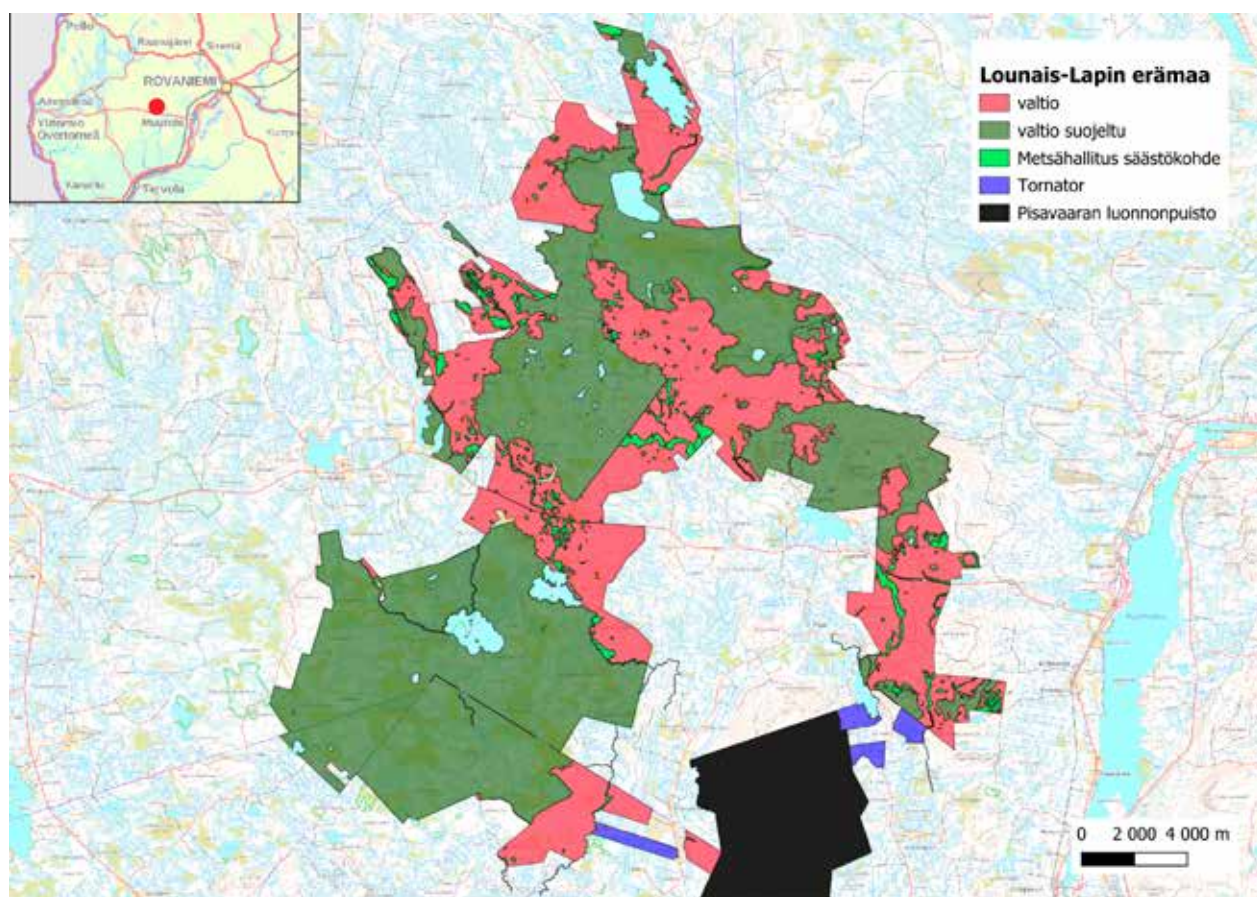
- Alue edustaa Peräpohjolan länsiosalle tyyppillistä alavaa ja soista metsämaisemaa, josta suuret korkeuserot puuttuvat. Suuret aapasuot vaihtuvat laajoihin laitakorpiin ja soistuneisiin kangasmetsiin.
- Erittäin monipuolisen suoluonnon lisäksi soiden laidoilla ja lukemattomissa suosarekkeissa on pääosin kuusivaltaisia vanhoja metsiä. Puiston itäosassa kohoavat Louevaaran ja Pisavaaran kivikkoiset rinteet vanhoine metsineen.
- Kansallispuisto yhdistää toisiinsa Pisavaaran luonnonpuiston ja alueen suuret erämaisena säilyneet suojelualueet mahdollistaen poikkeuksellisen laajan tiettömän erämaan muodostumisen aivan Rovaniemen kupeeseen.

Kulttuurihistorialliset perusteet

- Alueella on pitkät eräilyperinteet, joiden vaaliminen sopii hyvin osaksi kansallispuiston tarkoitusta.

Suhde nykyiseen kansallispuistoverkoston

- Rovaniemen ja Lounais-Lapin seutu muodostaa yhden Suomen selkeimmistä kansallispuistotyhjiöistä. Pyhätunturin kansallispuistoon on matkaa yli sata kilometriä.
- Kansallispuistoverkostossa ei siten ole edustettuna myöskään Peräpohjolan länsiosille tyyppillistä alavaa ja rehevää suoluontoa, jossa suo ja metsä nivoutuvat erottamattomaksi mosaiikiksi.

ARI AALTO

Luonnontilaista ikimetsää Rompaannevan saarekkeessa.

Mänttä-Keurusselän kansallispuisto

Suomen järvikansallispuistot ovat lähes poikkeuksetta kalliorantaisia ja karuja. Pohjois-Hämeen ja Keski-Suomen järviluonnolle tyypillisesti Keurusselkä, Kaijanselkä, Ukonselkä ja Kurkijärvi ovat tyystin eri maailmasta. Ne ovat pienen pienten saarten ja luotojen rikkomia, reheviä, rannoiltaan matalia ja laajasti kelluslehtisen sekä ilmaversoisen kasvillisuuden peittämiä vesistöjä.

Tällaista järviluontoa ei laajassa mittakaavassa kansallispuistoissamme ole. Kansallispuistorajaukseen kuuluu satoja eri kokoisia pääosin rakentamattomia saaria ja luotoja sekä huomattavan pitkästi rakentamatonta rantaviivaa. Alue soveltuukin erinomaisesti melontaretkeilyyn.

Keurusselkä tuo kansallispuistoverkoston myös tuulahduksen ulkoavaruudesta, sillä järvi on muodostunut 1000 miljoonaa vuotta vanhaan meteoriittikraatteriin. Vuosimiljoonat ovat hioneet kraatterikuopan pois, mutta erityisesti järven eteläosien kalliorannoilla törmäyksen muodostavat pirstekartiokalliot ovat monin paikoin hienosti nähtävissä. Keurusselän alueelta löytyykin enemmän pirstekartioita kuin mistään muusta suomalaisesta kraatterista.

Ehdotettu Mänttä-Keurusselän kansallispuisto muodostuu kolmesta pääalueesta: Jääkauden muovaamasta Mäntänvuoren Natura-alueen poikkeuksellisen hienosta sandur-deltasta, Keurusselän-Ukonselän-Palonselän lintusaaristoista sekä valtion omistamasta Keuruun entisen varuskunnan metsäalueesta pitkin rakentamattomine rantaviivoineen. Alueen täydentävät samaan järvilaaksoon kuuluvat valtionmaat Kuorevedellä sekä Vilppulan ja Ruoveden rajalla.

Kansallispuistoesitykseen kuuluva Huhkojärven jylhä luonnonsuojelualue on kuuluisa Akseli Gallen-Kallelan Keuruulle vuosina 1884–1917 suuntautuneista matkoista, jolloin taitelija asui Ekolan torpassa maalaten järveä ja sen elämää. Lisäksi puistoon kuuluu myös poikkeuksellisen järeistä kuusistaan tunnettu Vilppulan Elämänmäen suojelualue, jossa sijaitisi 1900-luvun alussa tohtori Lybeckin hermo- ja luonnonparantola puihin rakennettuine ilmakylpylavoineen.

Erittäin pienipiirteisten ja rikkonaisten saaristojen vesilintumäärät ovat suuria. Järvet saarineen kuuluvatkin maakunnallisesti arvokkaisiin lintualueisiin. Esimerkiksi selkälökki- ja nuolihaukkatiheydet ovat olleet maan kärkeä. Alueen kuikkakanta on runsas ja nykyään pesimälajistoon kuuluu myös merikotka. Tulvivien rantojen lehtimetsissä saattoi vielä 1990-luvulla kuulla uhanalaistuneen kuhankeitäjän laulua. Nykyisin rantametsissä nakuttelee valkoselkätikkoja.

Ranta-alueiden lehtevät ja rehevät metsät poikkeavat muutoinkin tyypillisistä nykypuistojen usein mäntyvaltaisista metsistä. Elämänmäellä on puustoa yli 600 kuutiometriä hehtaarilla, kun keskimäärin talousmetsissä luku on alle 150 kuutiometriä. Tämä kuvaa alueen metsien hiilivarastopotentiaalia alueella laajemminkin. Suojelulla keskimääräisen puuston hiilivarausten voi kasvattaa vähintään nelinkertaiseksi.

Erityisesti Keuruun varuskunnan alueelta on löydetty poikkeuksellisen edustava määrä vanhojen metsien lajistoa. Varuskunta-alue oli toimimisensa ajan suljettu ja myös pääosin poissa

Rakentamattomilla rannoilla voi kokea kesäamun rauhan.

Mäntänvuoren poluilla voi tutustua sekä vanhoihin metsiin että jääkauden merkkeihin.

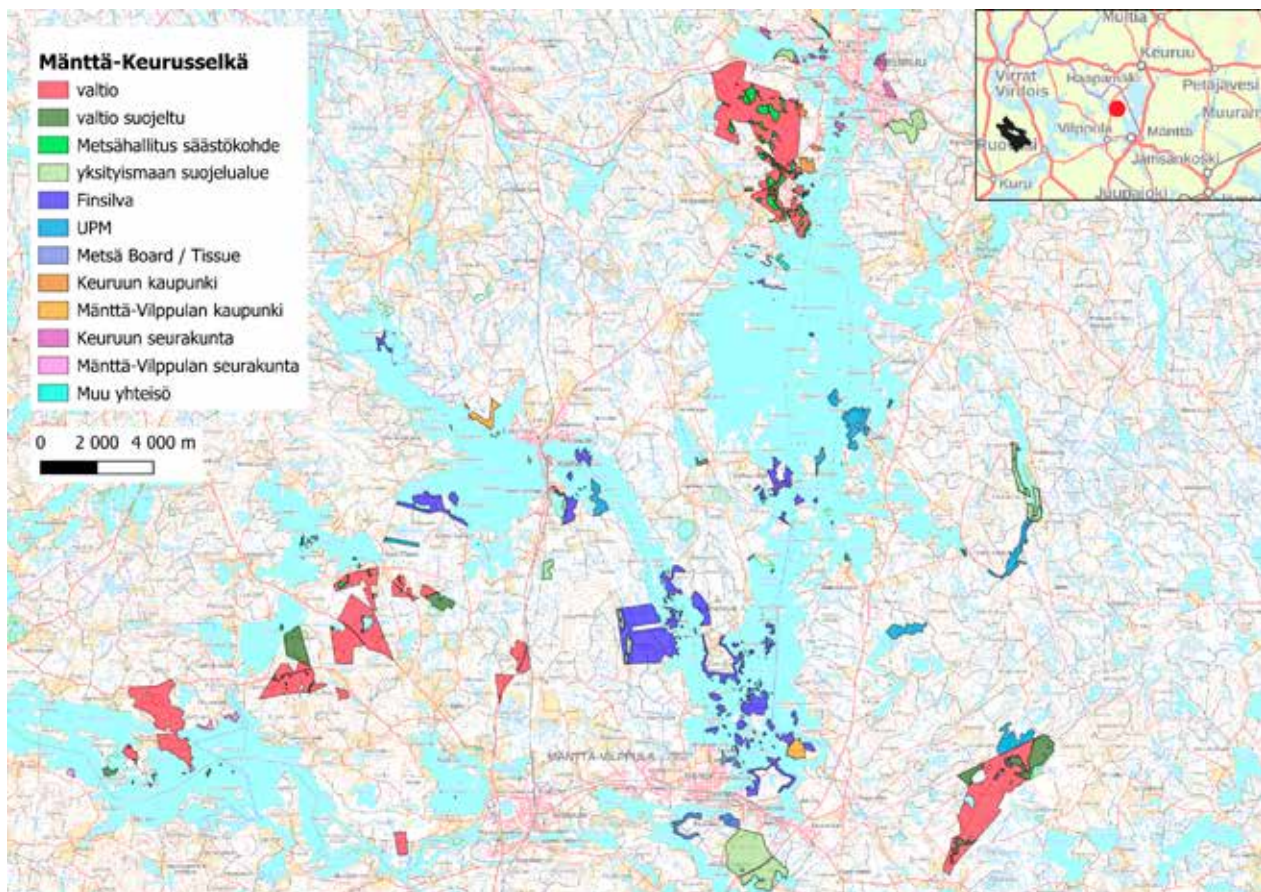
normaalista metsätalouskäytöstä, mikä on edesauttanut lajiston säilymistä merkittävästi. Monin paikoin on nähtävissä varusmiesten harjoituspoteroita ja muita armeija-aikojen jäänteitä. Kulttuurihistoriallisesti varuskuntatoiminnot kuuluvat oleellisesti kansallispuiston tarinaan.

Alueen uhat ovat vanhat tutut: metsänhakkuut, rantarakentaminen ja muu ihmistoiminta. Myös Mäntänvuoren Natura-alueella hakkuut ovat suojelualuestatuksesta huolimatta osin sallittu. Vuoren ainutlaatuisuus ansaitsisi pysyvän suojelupäätöksen. Vuori, kuten rajauksen yli 200 pikkusaarta, ovat metsäyhtiö Finsilvan omistuksessa. Missä muualla maanomistusolot realistisesti mahdollistavat tällaisen luontohelmen säilyttämisen yhtenä kokonaisuutena?

Kansallispuisto tulisi helposti saavutettavaksi sekä Keuruun että Mänttä-Vilppulan keskustojen ytimeen. Omistussuhteiden Mäntän tehtäisiin kietoutuva historia on sekin osa ehdotetun kansallispuiston historiaa. Mäntän tunnetut ja arvostetut Serlachius-museot mahdollistaisivat opastuspisteen tuomisen kulttuurikeskuksen ytimeen ilman suuria investointeja. Puiston toisessa päässä Keuruulla toimintoja voisi sijoittua entisen varuskunnan kasarmeille, joille on kuumeisesti etsitty uutta käyttöä valtion sieltä vetäydyttyä.

Mäntänvuorella on kattava polkuverkosto, kahvila sekä näkötorni, josta aukeaa maisema yli kansallispuiston. Keuruulla sekä Ilovuoren laajalla suojelualueella että varuskunta-alueella on myös erilaisia kulkuväyliä ja taukopaikkoja. Vieressä, Keurusselän rannalla, sijaitsee Hotelli Keurusselkä sekä Keurusselän liikuntapuisto talvisine latuverkostoineen. Konsepti on pitkälti valmis. Uutta retkeilyinfraa tarvitaan lähinnä opasteiden, melontareittien ja vastavan kevyen palvelun lisäämiseen. Siinä kunnat voivat olla aktiivisia ja myös erilainen pienyritysjäyryyttä sekä kolmatta sektoria tukeva hanketoiminta saa helposti rahoitusta.

Keuruun kaupunki on viime vuodet ajanut varuskunta-aluetta rantoineen ja metsineen suojeltavaksi valtion retkeilyalueena. Nämä hankkeet tukevat toisiaan, ja retkeilyalueen pohjalle on helposti muodostetavissa kansallispuisto. Järvialueen potentiaali vielä retkeilyaluettakin selvästi vetovoimaisempaan lopputulokseen, kansallispuistoon, kannattaa hyödyntää.

TIETOLEHTI

Mänttä-Keurusselän kansallispuisto

Pinta-ala (hehtaaria)	4473
Valtio, suojelualue	284
Valtio, säästökohde (Metsähallitus)	162
Valtio, suojelematon luonnonmetsä	105
Valtio, muu talouskäytön maa	2019
Yksityismaan suojelualue (YSA)	483
Finsilva Oyj	838
Metsä Board Oyj / Tissue Oyj	57
UPM Kymmene Oyj	325
Keuruun kaupunki	40
Mänttä-Vilppulan kaupunki	67
Keuruun seurakunta	58
Mänttä-Vilppulan seurakunta	22
Muut yhteisöt	13

Sijaintikunnat

Keuruu, Mänttä-Vilppula, Ruovesi, Jämsä

Maakunnat

Keski-Suomi, Pirkanmaa

Ekologiset perusteet

- Keurusselän ja Ukonselän järviallas sisältää rakentamattomien pienten saarten ja luotojen kirjomia matalia selkävesiä sekä rantojen reheviä lehtipuustoisia metsiä. Sisävesien rantaluonto on monipuolinen. Linnuston runsaudesta kertoo se, että alueella on useita maakunnallisesti tärkeitä lintualueita.
- Kansallispuistorajaukseen sisältyy rantametsien lisäksi Mäntänvuoren, Elämänmäen, Ilovuoren ja Keuruun entisen varuskunnan kaltaisia laajojakin vanhojen metsien ydinalueita, joilta lajiston levittäytyminen ympäristöön on mahdollista.

Kulttuurihistorialliset perusteet

- Puiston alueella on useita kulttuurihistoriallisesti arvokkaita alueita, kuten Akseli Gallen-Kallelalle tärkeä Huhkojärvi.
- Myös esimerkiksi Serlachiuksen sukuun ja Mäntän tehtaisiin kytkeytyvä omistushistoria taidemuseoineen, Elämänmäen värikäs hoitolamenneisyys ja Keuruun varuskunta-alue ovat osa alueen ominaispiirteiden kehitystä
- Puiston geologinen historia on ainutlaatuinen ja kiinnostava jääkauden aikaisine suistomuodostelmineen ja meteoriittikraattereineen.

Suhde nykyiseen kansallispuistoverkostoon

- Hämeelle tyypilliset matalat selkävedet puuttuvat kansallispuistoverkostosta, jossa suuremmat järvet ovat valtaosin karuja ja jyrkkäpiirteisiä.
- Maanomistusoloista johtuen Mänttä-Keurusselkä on käytännössä ainoa alue, jossa luontotyyppiä voidaan kansallispuistomittakaavassa suojella.

Pyhäjärven kansallispuisto

Pohjanmaiden maakuntien alangot ovat hyvin tunnettu kansallispuistotyhjiö. Pohjois-Pohjanmaalla sijaitsevat Rokuan, Syötteen ja Oulangan kansallispuistot edustavat aivan muita luontotyyppejä. Erityisen laaja maantieteellinen aukko puistoverkostossa on Oulujärven etelä- ja lounaispuolella. Tätä selittävät sekä maanomistusolot että vuosisatainen ihmishistoria tervanpolttoineen.

Tätä aukkoa täydentämään ehdotettu Pyhäjärven kansallispuisto koostuu sekä valtion että metsäyhtiö UPM:n maista ja sijaitsee keskeisimmällä metsäpeurojen Suomenselän ja Kainuun osakantojen välisellä levittäytymisalueella, Suomenselän-Maanselän ekologisella yhteydellä. Luontaisen geenivaihdon saaminen tämän suomalaisista suomalaisimman lajin osakantojen välille on välttämätöntä, jotta lajin pitkän aikavälin suojelu voi onnistua. Yhä etenevä pirstoutuminen sekä metsätalouden että tuulivoimapuistojen myötä heikentää lajin elinympäristöjä ja vaikeuttaa tavoitteen saavuttamista.

Kansallispuisto parantaa osaltaan tilannetta huomattavasti. Samalla suojelun piiriin saadaan alue, jossa kohtaavat länsi ja itä sekä etelä ja pohjoinen. Puisto sijoittuu kolmen kasvillisuusvyöhykkeen rajaseudulle ja sisältää itsessäänkin luontotyyppejä Pyhäjärven saaristoluonnosta hyvin karuihin suo- ja metsäluontotyyppeihin. Tällaisten askelkivien muodostaminen Etelä- ja Pohjois-Suomen luonnon välille on välttämätön suojelutoimenpide myös ilmastomuutokseen reagoimiseksi.

Alueen ydin ja myös keskeinen metsäpeurojen talvilaitumiksi sopiva alue on laajalti luonnontilainen Jonasuo ja sitä ympäröivät vanhapuustoiset mäntykankaat. Syrjäinen sijainti on näihin päiviin saakka säilyttänyt seudulla Pohjois-Pohjanmaan parhaimmistoon kuuluvia mäntymetsiä, joita kirjovat jopa ikivanhat aihkimännyt, metsäpalojen hiiltämät savupiippukelot ja järeät maapuut.

Nämä metsät ovat myös koti eteläisessä Suomessa harvinaiseksi käyneelle mäntyaarniometsien lajistolle, kuten erittäin uhanalaiselle hiilikäävälle. Myös soiden lintulajisto on riekkoinen ja pikkukuoveineen edustava. Kansallispuistossa viihtyvät niin kaakkuri kuin maakotkakin.

Aluetta uhkaavat erityisesti tuulivoimarakentaminen sekä metsänhakkuut, jotka etenkin valtion omistamilla mailla ovat hävittämässä aiemmin säästyneet arvokkaat vanhat mäntymetsät nopeassa tahdissa. Näiden pohjoisen ja etelän välisenä linkkinä toimivien metsien katoaminen heikentää myös etelämpää Suomesta jo kadonneen lajiston kykyä levitä takaisin aiemmille asuinsijoilleen. Leviäminen estyy yhteyden katketessa, vaikka eteläisempien suojelualueiden

ARI AALTO

Luonnontilaiset suot ja niitä reunustavat vanhat mäntymetsät ovat Pyhäjärven kansallispuiston ydintä.

ARI AALTO

Lähes puuttomat rakkakivikot kuuluvat Pyhäjärven kansallispuiston luontoon.

luontoarvot ajan myötä kehittyvätkin suotuisiksi. Nykyisin vastaavaa mäntylajistoa esiintyy, toki vielä laajemmassa mittakaavassa, Salamajärven kansallispuistossa 60 kilometrin päässä.

Mäntyaarnioiden lajisto tarvitsee selvittääkseen vuosisataisen mäntylahopuiden jatkumon, jollaista ei tavallisessa talousmetsässä ole useammassakaan ihmisiässä mahdollista saavuttaa. Aiemmin koko Suomessa esiintyneen ikivanhojen mäntymetsien lajiston suojelussa onkin nyt katsottava pitkälle tulevaisuuteen. Pyhäjärven kansallispuiston vanhat puuyksilöt voivat ylläpitää sinnittelevää pientä populaatiota kymmeniä tai satoja vuosia, mutta sinä aikana lähelle pitäisi syntyä riittävästi uutta resurssia: lisää ikivanhoja ja kenties hieman vaurioituneita tai palaneita mäntyjä. Sopivien sattumien summa, jotta oikeita olosuhteita syntyy, tarvitsee riittävä pinta-alaa ja toisinaan ihmisen avustavia toimiakin.

Pyhäjärven kansallispuisto sopii tällaiseen aktiivisesti tuotettavien resurssien suojelutoimintaan hyvin ja voisi toimia ennallistamisen ja ennallistamisasetuksen toteuttamisen mallikansallispuistona. Luonnoltaan arvokkaiden kohteiden ympärillä on hakkuiden ja ojitusten eriasteisesti heikentämiä elinympäristöjä, jotka ajan ja sattuman lisäksi kaipaavat aktiivisia ennallistamistoimia. Metsien ja soiden ennallistamista ja sen eri menetelmiä esittelevä kansallispuisto olisi myös kansainvälisesti kiinnostava kohde.

Alue sopii erinomaisesti myös mäntymetsien ennallistamisen ja lajiston palautumisen tutkimuskohteeksi, jonka verrokkina voi käyttää vaikkapa Salamajärven kansallispuiston ikimetsiä.

TIETOLEHTI

Pyhäjärven kansallispuisto

Pinta-ala (hehtaaria)

Valtio, suojelualue	4270
Valtio, säästökohde (Metsähallitus)	589
Valtio, suojelematon luonnonmetsä	145
Valtio, muu talouskäytön maa	66
UPM Kymmene Oyj	2190
	1280

Sijaintikunnat

Pyhäjärvi, Pihtipudas, Pielavesi

Maakunnat

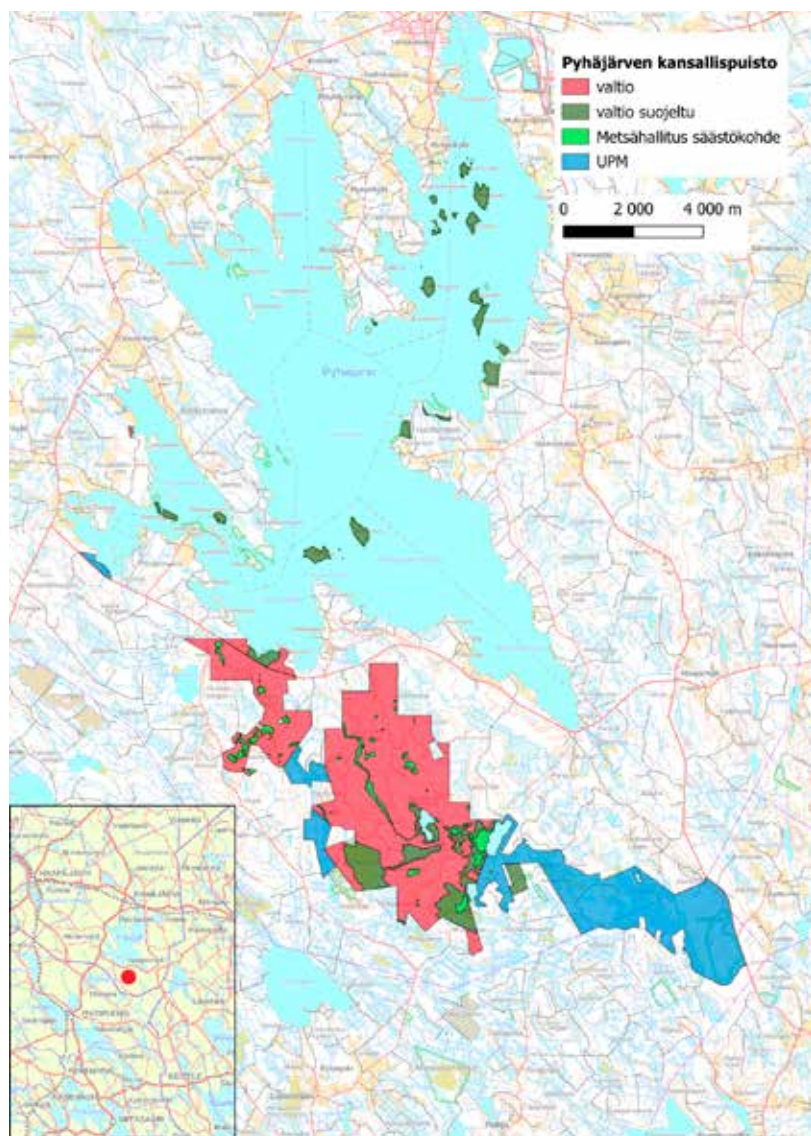
Pohjois-Pohjanmaa,
Keski-Suomi, Pohjois-Savo

Ekologiset perusteet

- Kansallispuisto sijoittuu kasvillisuusvyöhykkeiden risteyskohtaan ja Suomense-
län-Maanselan ekologiselle vyöhykkeelle
ollen siten tärkeä osa valtakunnallisia ekolo-
gisia yhteyksiä.
- Alueella on tärkeä merkitys perisuomalaisen
metsäpeuran suojelussa.
- Jonasun, Korpinevan ja Asikkamäen mänty-
metsissä on mäntyaarniometsien kääväkäs-
ja jäkälälajistolle tärkeitä, eteläisen Suomen
talousmetsistä kauan sitten kadonneita
rakennepiirteitä, kuten ikivanhoja aihkeja ja
keloja, joiden tuottaminen talousmetsiin vie
vuosisatoja.

Suhde nykyiseen kansallispuistoverkostoon

- Sijoittuu Oulujärven etelä- ja lounaispuolen
laajalle kansallispuistottomalle alueelle.
Myöskään Pohjanmaan järviä kansallispuis-
toverkostossa ei entuudestaan ole.
- Lähin verrokki on Salamajärven kansallis-
puisto, jonne on matkaa noin 60 kilomet-
riä. Salamajärveen verrattuna luonto on
itäisempää, mihin vaikuttavat esimerkiksi
soita ympäröivien mäkien suuremmat
korkeusvaihtelut.

ARI AALTO

Metsäpaloista selvinneet kilpikaarnaiset aihkit ovat metsäluonnonlle erittäin arvokkaita.

Teisko-Pukalan kansallispuisto

Tampereen lähikansallispuistoa Teiskon-Pukalan alueelle on ehdotettu paikallisten toimesta 2000-luvun alkupuolella. Kansallispuisto koostuu noin 20 kilometriä Tampereen keskustasta koilliseen sijaitsevasta kaupungin omistamasta 800 hehtaarin laajuisesta Kintulammen alueesta sekä sen pohjoispuolisista valtion omistamista Oriveden Pukalan virkistysmetsästä ja Soimasuon arvokkaasta luontoalueesta. Tampereen kaupungin maista noin 600 hehtaaria on pysyvästi suojeltu. Ensimmäisessä vaiheessa valtion ja kaupungin maat riittäisivätkin hyvin kansallispuiston rungoksi.

Alueen luonto on Hämeelle tyypillistä soiden, kankaiden ja kallioiden pienipiirteistä mosaiikkia. Pohjoisosan sydän on syvä ja kirkasvetinen Pukalan järvi, jota on kutsuttu myös Etelä-Suomen Inariksi. Sen kiemurtelevilla rannoilla on valtion ja UPM:n omistamilla mailla vanhoja lajistollisestikin arvokkaiksi todettuja metsiä. Punkaniemen ydinalueen, jonka hakuista kiisteltiin vuosikausia, UPM on vastikään myynyt valtiolle suojelualueeksi, joten se sopii sellaisenaan uuteen kansallispuistoon.

Eteläosan ytimen taas muodostaa Kintulammen laaja ja yhtenäinen luonnonsuojelualue, joka luonnoltaan ja palveluvarustukseltaan on vähintään kansallispuistotasoa. Näiden väliin jää valtiolle hankittujen erillisten luonnonsuojelualueiden lisäksi Soimasuon soidensuojelualue sitä ympäröivine, Metsähallituksen hakkuiden uhkaamine vanhoine ja varttuneine metsineen.

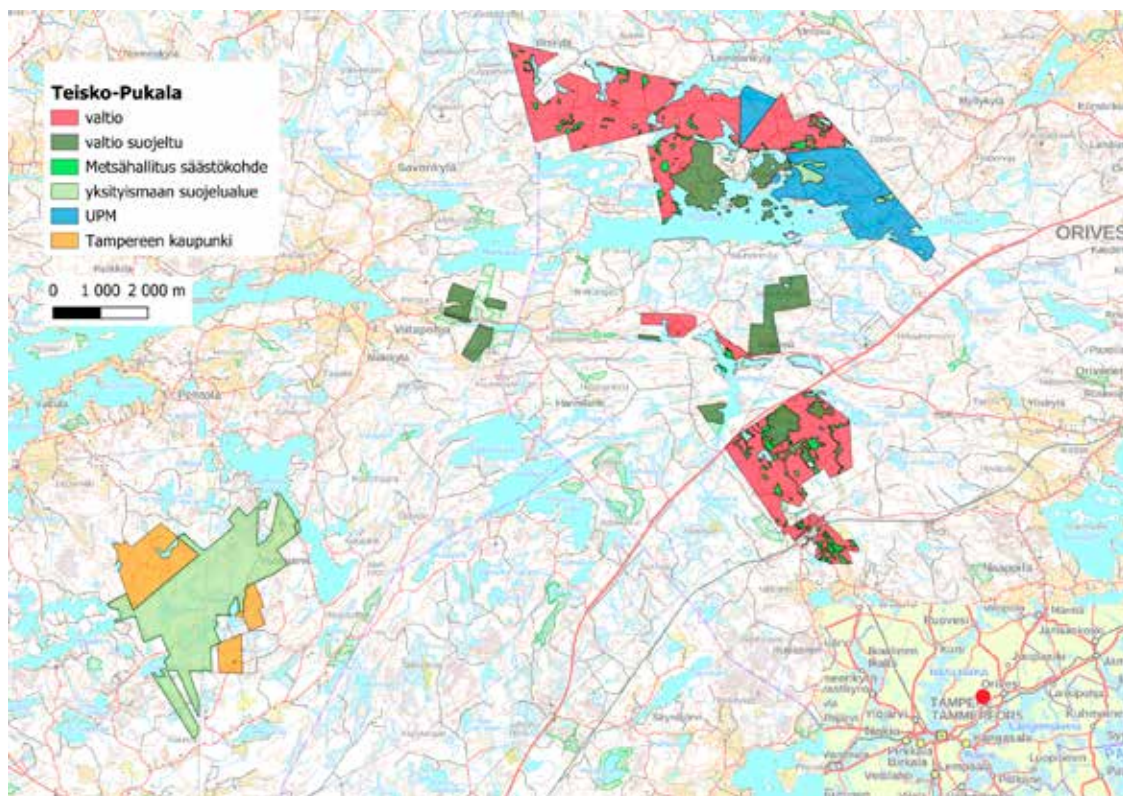
Teisko-Pukalan alue on esimerkki uudennlaisesta kansallispuistoajattelusta, jossa kaupungin rooli on keskeinen. Tampereen kaupunki on rakentanut ja ylläpitää Kintulammen suositulla suojelualueella laadukasta virkistysinfrastruktuuria. Alueella on esimerkiksi noin 15 kilometriä opastettuja retkeilypolkuja tulipaikkoineen sekä kaksi vuokrakämpää, Kortejärven tila ja Kintulammen maja.

Kansallispuistomallin olisi järkevää tukeutua nykytilanteeseen. Kaupunki säilyttäisi Kintulammen alueen omistuksessaan ja vastaisi muodostuvan virkistyskäyttövyöhykkeen ylläpidosta. Valtion ja myöhemmin puistoon toivottavasti liitettävien metsäyhtiön maiden muodostama pohjoinen osa-alue toimisi erämaa-alueena, jossa virkistysmetsän ja Soimasuon palveluvarustus säilyisi nykyisellään ja sitä kehitettäisiin tai jopa karsittaisiin määrärahojen puitteissa.

Pukalan ja Soimasuon alueiden suojeleminen kansallispuistona tukisi merkittävästi Kintulammenkin suojelualueen tarkoitusta muodostaen lähekkäisten metsämantereiden kokonaisuuden Näsijärven itäpuolisille takamaille. Kansallispuisto olisi erittäin helposti saavutettavissa Suomen kolmanneksi suurimmasta kaupungista myös julkisella liikenteellä. Kintulammelle on bussiyhteys ja Pukalan alueelle Oriveden rautatieasemalta noin 10 kilometrin matka. Nykyisellään matkaa sekä Isojärvelle että Seitsemiseen kertyy Tampereelta 60 kilometriä.

Sekapuustoisia hoitamattomia metsiä suosiva pyy on monelle retkeilijälle tuttu.

OLLI MANINEN

Pienet kallionlaet kilpikaarnaisine mäntyineen elävöittävät Soimasuon luontoa.

TIETOLEHTI

Teisko-Pukalan kansallispuisto

Pinta-ala (hehtaaria)	2877
Valtio, suojelualue	403
Valtio, säästökohde (Metsähallitus)	106
Valtio, suojelematon luonnonmetsä	36
Valtio, muu talouskäytön maa	1096
Yksityismaan suojelualue (YSA)	631
UPM Kymmene Oyj	376
Tampereen kaupunki	229

Sijaintikunnat
Tampere, Orivesi

Maakunnat
Pirkanmaa

Ekologiset perusteet

- Teisko-Pukalan alueella pienipiirteisesti vaihtelevaa metsien, soiden ja kallioiden mosaiikkia sekä monipuolista järviluontoa. Osin maastonmuotojen vuoksi säilyneissä vanhojen metsien laikuissa on merkittävää lajistoa.
- Toisistaan erillään sijaitsevat suojelualueet eivät kuitenkaan takaa luontoarvojen säilymistä tulevaisuudessa. Varsinkin Etelä-Suomessa elinympäristöjen pirstoutuminen on suuri ongelma, jota voidaan kuitenkin helposti paikata esimerkiksi Pukalan ja Soimasuon suojelualueita ympäröivien ja yhdistävien valtionmaiden suojelulla.

Suhde nykyiseen kansallispuistoverkostoon

- Tampereen seutu on yksi Suomen kasvavia keskuksia, jolta kuitenkin puuttuu kokonaan lähikansallispuisto. Pääkaupunkiseudulla niitä on kaksin kappalein, eikä Turustakaan ole kansallispuistoon kuin alle 30 kilometriä.
- Kansallispuiston perustaminen luo uuden metsämantereen jotakuinkin nykyisten kansallispuistojen, Seitsemisen ja Isojärven, puoliväliin.
- Teisko-Pukala olisi myös yksi niistä harvoista kansallispuistoista, joihin on helppoa päästä julkisilla kulkuvälineillä. Siten se palvelisi päivärekeilijöitä koko Etelä-Suomesta.

SEPPÖ LEINONEN

Pukalan rakentamaton rantaviivaa talviasussaan.

GREENPEACE

Vanhaa metsää valtion hankkimalla Punkaniemen alueella

Vaara-Kainuun taidekansallispuisto

Kainuun halkaiseva vaarajakso on poikkeuksellisen monimuotoinen ja luontoarvoiltaan erittäin merkittävä alue. Alueen kallioperässä on runsaasti emäksisiä viherkiviä ja kalkkipitoisia kivilajeja. Sen seurauksena alueella on paljon lettoja ja erittäin reheviä metsiä, lehtoja ja korpia. Paikoin lähdevedet ovat hyvin emäksisiä muodostaen ainutlaatuisia luontotyyppilaikkuja, joista esimerkkinä mainittakoon turjanhorsman kasvupaikat ja pienialaiset koivuletot.

Kainuun vaarajakson toinen Suomessa ainutlaatuinen erityispiirre on pohjavesilähteiden, -purojen ja norojen runsaus. Pohjois-eteläsuuntainen vaarajakso pakottaa vallitsevien länsituulten tuomat kosteat ilmamassat nousemaan. Syntyy sade. Vaarajakso onkin talvisin Suomen lumisimpia paikkoja. Suuri sademäärä yhdessä sopivan maaperän ja huokoisen kallioperän kanssa synnyttää valtavasti pohjavettä, jota purkautuu vaaranrinteiltä joka suuntaan.

Alueelta saavat alkunsa niin Oulujoen, Kiiminkijoen kuin Iijoenkin latvapurot. Kristallinkirkaissa lähdepuroverkostoissa elää alkuperäisiä taimenkantoja ja niihin sitoutuneita raakkupopulaatioita. Raakkupurojen vedessä heijaavat purosätkimen kasvustot. Lukuisten muiden tähän elinympäristöön sopeutuneiden purolajien kanssa ne muodostavat kansainvälisen erityispiirteen, joka nykyisestä kansallispuistoverkostostamme puuttuu. Alueen latvavedet ovat liki poikkeuksetta juomakelpoisia – kansainvälisesti merkittävää sekin.

Vaara-Kainuun ehdotetun taidekansallispuiston alueen metsiä luonnehtivat rehevät kankaat ja lehdot sekä toisaalta suppakuoppien täplittämät karut mäntykankaat, joilla vielä huojuu ikivanhoja aihipuita. Niistä muodostuneet vuosisataiset kelot elättävät etelämpää jo likipitäen hävinneitä hyvin vaateliaita mäntyaarniometsien kääväkaslajeja. Kosteus luo vaarojen metsiin omaleimaiset olosuhteet tarjoten erinomaiset puitteet kosteudesta riippuvaisille vanhojen metsien jäkälä-, sammallajeille. Kainuun hidaskasvuiset puut luovat niille erinomaisen kasvualustan.

Alueen pohjoispäässä sijaitseva Siikavaaran luonnonsuojelualue ympäristöineen on lehdoistaan kuuluisa. Etelässä uusi kansallispuisto täydentäisi joka puolelta merkittävästi Paljakan luonnonpuistoa. Näiden väliin jäävällä alueella suurin osa metsistä on jo aiemmin suojeltuja, mutta valtionmaiden lisäsuojelun kautta vanhat erilliset suojelualueet yhdistyvät yhtenäiseksi ketjuksi halki koko vaarajakson.

Sinipyrstö on Vaara-Kainuun vanhojen kuusimetsien salaperäinen lintu.

Puolangan Huuhkajakankaan harjumaastossa vuorottelevat harjumetsät ja laaksojen lehdot.

Tunnettu UKK-reitti kulkee pitkittäissuunnassa lähes koko matkan läpi kansallispuistoehdotuksen ja saisi kansallispuiston myötä ansaitsemansa piristysruiskeen. Pienempiä muita valmiita polkureittejä ja tulipaikkoja on eri puolilla aluetta. Mustarinda-yhteisön taideresidenssi ja monenlaiset taideprojektit toimivat mainiona kansallispuiston taidesuuntautumisen sekä yhteisöllisyyden pohjana. Palveluvarustuksen ylläpitoon on siis myös paikallista valmiutta. Ukkohallan ja muiden alueen matkailuyritysten kanssa on luontevaa luoda yhteistyötä myös taidekansallispuiston tapahtumatarjonnassa.

Vaarajaksolla sijaitsee myös Kainuun ELY-keskuksen HELMI-hankkeen painopistealue, joka pyrkii suojelemaan ja ennallistamaan yksityismaiden ojitettuja soita ja pienvesiluontoa. Toiminta tukee kansallispuiston perustamista oivallisesti.

TIETOLEHTI

Vaara-Kainuun taidekansallispuisto

Pinta-ala (hehtaaria)

Valtio, suojelualue	23459
Valtio, säästökohde (Metsähallitus)	11905
Valtio, suojelematon luonnonmetsä	1272
Valtio, muu talouskäytön maa	704
Yksityismaan suojelualue (YSA)	8971
UPM Kymmene Oyj	7
Rahastot	453
	147

Sijaintikunnat

Puolanka, Hyrynsalmi, Pudasjärvi

Maakunnat

Kainuu, Pohjois-Pohjanmaa

Ekologiset perusteet

- Kainuun vaarajakson lehtokeskus on yksi Suomen tärkeistä ekologisista suuralueista
- Kirkkaissa purovesissä viihtyvät niin purosätkin, taimen kuin raakkukin
- Alueen vanhoissa metsissä on erittäin runsas uhanalaislajisto, mukaan lukien mm. sinipyrstö,
- Kansallispuisto sijoittuu käytännössä kokonaan Kainuu-Koillismaan ekologiselle yhteydelle yhdistäen mm. Siikavaaran, Nuottivaaran, Äikänselän ja Kuirivaaran, Tuomivaaran, Peuravaaran ja Mustakummun suojelualueet Paljakan luonnonpuistoon.

Kulttuurihistorialliset perusteet

- Presidentti Urho Kekkosen mukaan nimetty valtakunnallinen UKK-vaellusreitti kulkee Vaara-Kainuun kansallispuiston sisällä lähes koko puiston matkalta.

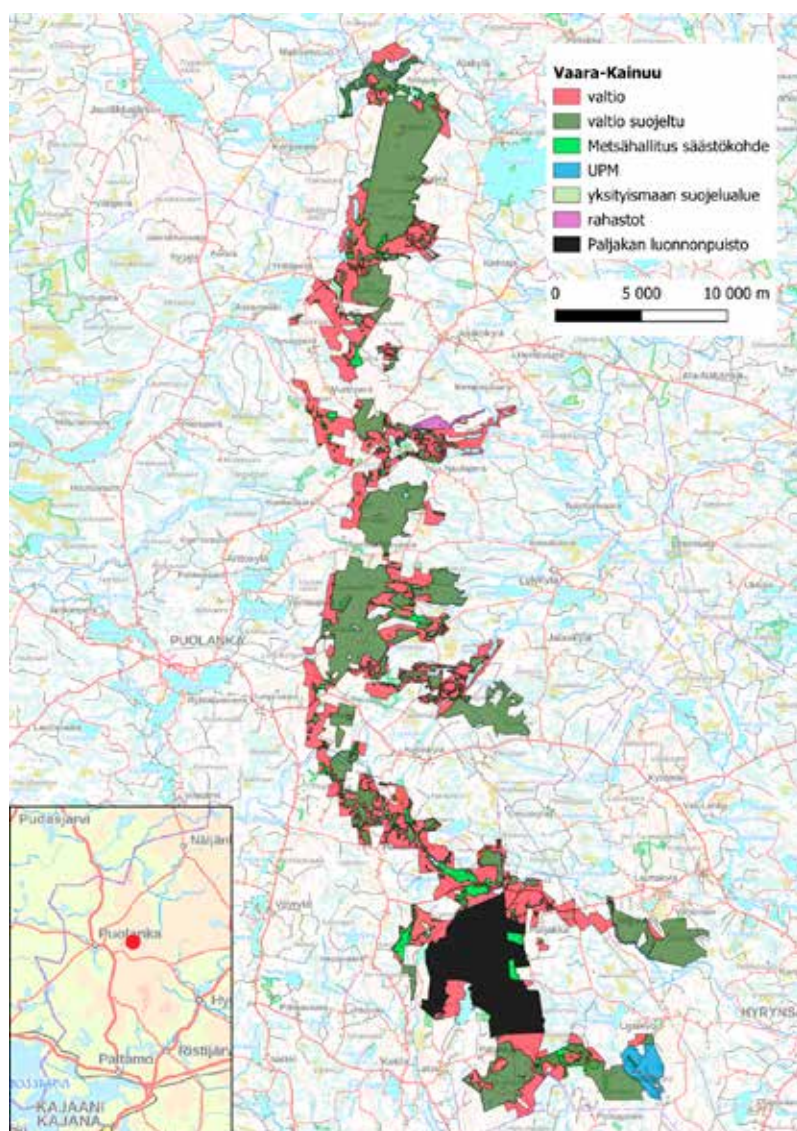
Suhde nykyiseen kansallispuistoverkostoon

- Lähin kansallispuisto, Rokua, sijaitsee linnuntietä 80 kilometrin päässä
- Kainuussa on vain kaksi kansallispuistoa, molemmat jaettuina naapurimaakuntien kanssa: Hossa pohjoisessa ja Hiidenportti etelässä
- Kainuun vaarajakson lehtokeskuksen kaltainen rehevä ja kostea vaaraluonto lähdepuroverkostoineen kansallispuistoistamme puuttuu.

ARI AALTO

Kolkonkankaan ikimetsää alueen keskivaiheilla.

Vuotoksen kansallispuisto

Vuotoksen kansallispuisto tuo Suomen kansallispuistoverkoston uutena elementtinä suurjoen rantoja ja luontotyyppejä. Kansallispuisto on ainutlaatuinen näyte veden matkasta aina Vuotostunturin rinteiltä aapasoiden ja purojen kautta pieniin jokiin ja lopulta Kemijokeen, Suomen mahtavimpaan jokeen.

Vuotoksen kansallispuiston kaltainen suurjoen rantojen kokoaminen yhdelle maanomistajalle, valtiolle, on lähes mahdoton tehtävä. Vuotoksen kohdalla valtionyhtiö Kemijoki Oy on kuitenkin tämän työn jo tehnyt edistääkseen tekoallashanketta, joka on kuitenkin nyt lopullisesti haudattu. Vuotoksen kaltaista suurjokikansallispuistoa ei voi perustaa minnekään muualle.

Kemijoki on kokenut lähihistorian aikana valtavia mullistuksia, joiden läpi jokea on myös puolustettu aktiivisesti. Kemijoki on paitsi suuri nykypäivän energiantuottaja, myös aiemmin yhtenä Euroopan tärkeimmistä lohijoista historiallinen elämän edellytys ja identiteetin pala isolle osalle Lapin menneitä ja tulevia asukkaita. Tämä merkitys on aika vihdoin tunnustaa ja perustaa joelle oma kansallispuisto.

Vuotoksen kansallispuisto suojelee paitsi yli 50 kilometriä vapaana virtaavaa osaa Suomen pisimmästä joesta, myös kokonaista yhteen liittyneiden ekosysteemien kirjoa. Puiston kolme luonteeltaan toisistaan poikkeavaa osa-aluetta ovat Kemijoki rantametsineen, rantoineen ja rantaniittyineen, Vuotosjoen laajojen soiden hallitsema alue ja Vuotostunturin metsäinen vaaraseutu.

Valtaosa Kemijoki Oy:n maakokonaisuuteen ympärillä liittyvistä alueista on Metsähallituksen hallinnoimaa, joten valtion ja valtion enemmistöomistaman yhtiön maista muodostuu erinomaisen yhtenäisen ja ainutlaatuinen kokonaisuus.

Kemijoen varsia on asutettu tuhansien vuosien ajan, ja viimeisten satojen vuosien aikana myös joenvarren metsät ja suot ovat olleet ihmistoiminnan piirissä. Niiden luonnontila vaihteleeikin voimakkaasti. Pitkään säästyneiden vanhojen metsien palasten ja ojittamattomien soiden lisäksi jokivarren suojele edistää rantaluontotyyppien ja perinnebiotooppien säilymistä.

Aihkipetäjä ja ikivanha kelo Petäjä-Koutelovaarassa.

Kemijoki Marjasuvannon tienoilla.

Niittyjä ja ketoja voidaan hoitaa ja ennallistaa esimerkiksi talkoiden ja monissa kansallispuistoissa käytössä olevien lammaspaimenviikkojen avulla.

Vuotosjoen voimakkaasti mutkittleva uoma kerää vedet laajoilta tasaisilta aapasuoseuduilta, joita täplittävät metsäiset kivennäismaasaarekkeet reunakorpineen sekä pienet lammet. Alueen suot ovat melkein kokonaan vesitaloudeltaan luonnontilaisia ja niistä suuri osa on suojeltu Kemijoki Oy:n omistamina yksityismaan luonnonsuojelualueina.

Vuotostunturin alue on koko maan laajimpia metsätalouskäyttöön jätettyjä valtion omistamia luonnonmetsäalueita, jota on pirstottu voimakkaasti hakkuilla etenkin 2000-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä. Itse Vuotostunturi sekä pienempiä sirpaleita on siirretty hakkuista syrjään, mutta kokonaan vailla suojelua olevia, hakkuiden akuutisti uhkaamia uhanalaisten lajien esiintymiä pursuavia luonnonmetsiä on alueella silti yhä noin 2000 hehtaaria. Sijainti Pyhä-Luoston ja Sallan kansallispuistojen sekä Savukosken/Pohjois-Sallan laajojen suojelualueiden muodostaman kolmion keskellä korostaa näiden metsien suojelun tärkeyttä kytkeytyneisyyden näkökulmasta.

TIETOLEHTI

Vuotoksen kansallispuisto

Pinta-ala (hehtaaria)

Valtio, suojelualue	56498
Valtio, säästökohde (Metsähallitus)	7217
Valtio, suojelematon luonnonmetsä	3162
Valtio, muu talouskäytön maa	1913
Yksityismaan suojelualue (YSA)	17135
Kemijoki Oy *(valtio 50,1 %, Fortum 28,3 %)	8138
	18933

Sijaintikunnat

Pelkosenniemi, Savukoski, Salla

Maakunnat

Lappi

*VALTIO OMISTAA SUORAAN 50,1 % KEMIJOKE OY:STÄ. LISÄKSI VALTION ENEMMISTÖOMISTAMA FORTUM OYJ OMISTAA KEMIJOKE OY:STÄ 28 %

Ekologiset perusteet

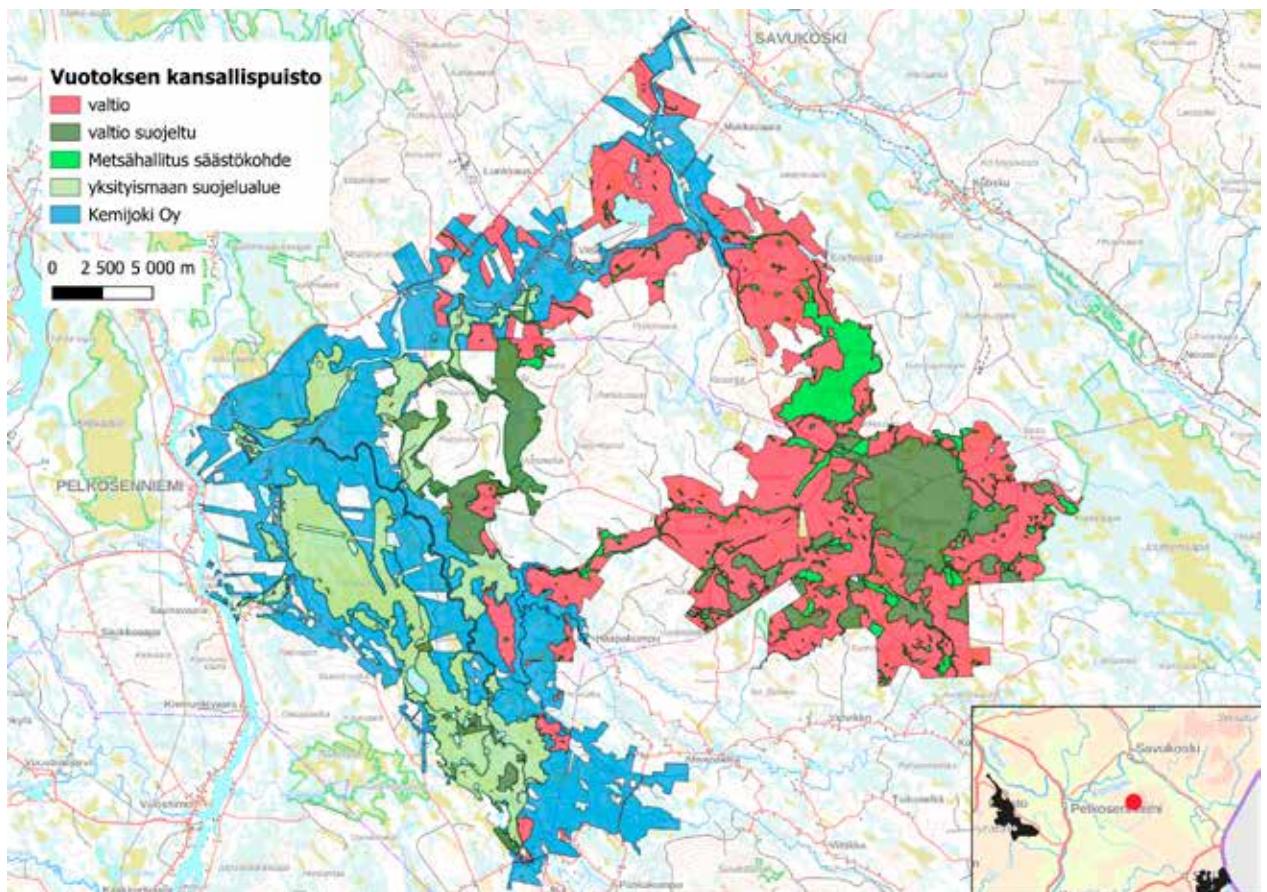
- Kansallispuisto suojelee kymmeniä kilometrejä vapaana virtaavaa osaa Suomen merkittävimmästä joesta ja kattaa valuma-aluekokonaisuuden aina Vuotostunturille satavasta vedestä Kemijokeen saakka.
- Alueella on jokivarsiluonnon lisäksi paljon valtakunnallisesti arvokkaita laajoja luonnontilaisia aapasoja sekä yksi merkittävimmistä vanhojen, uhanalaista lajistoa pursuavien suojelemattomien valtion luonnonmetsien kokonaisuuksista.
- Luontoarvot ylittävät kirkkaasti kaikki kuviteltavissa olevat kansallispuistojen kriteerit.

Kulttuurihistorialliset perusteet

- Kemijokivarren lohikulttuuri on erottamaton osa Lapin asutushistoriaa.
- Vuosikymmeniä kestänyt kamppailu Vuotoksen tekoallashankkeesta kuuluu eittämättä Suomen luonnonsuojelun historian merkittävimpiin.

Suhde nykyiseen kansallispuistoverkoston

- Vuotoksen kansallispuisto on ainoa realistinen mahdollisuus suurjokiluonnon suojelemiseen kansallispuistotasoisesti Suomessa. Merkittävyyttä nostaa se, että puisto kattaa valuma-aluetta myös aivan latvavesille saakka.

JONI-MATTI KUSMIN

Kemijoki siintää Saukovaaran rinteille.

Nykyisten kansallispuistojen laajennusehdotukset

(viereisen sivun kuva) Salamajärven kansallispuistoa ympäröivien soiden laiteiden heikkotuottoisissa metsissä on paljon luonnolle tärkeitä rakennepiirteitä, joita nykyisiin talousmetsiin ei synny koskaan. Kuvassa tieteelle ilmeisesti tuntemattoman sienen aiheuttama niin kutsuttu päivänkämmen.

Hiidenportin kansallispuiston laajennus

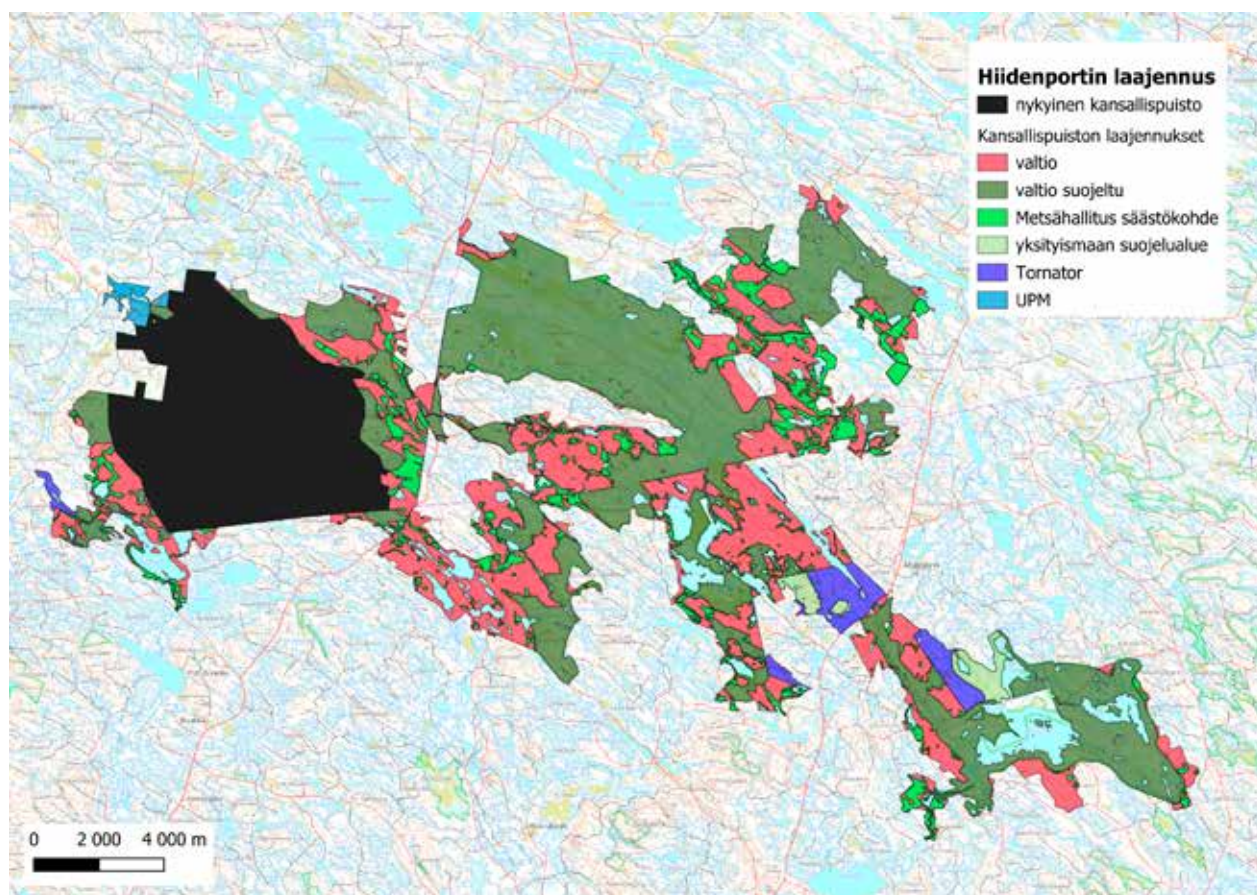
Pinta-ala (hehtaaria)	16477	Sijaintikunnat
Valtio, suojelualue	8363	Sotkamo, Kuhmo, Nurmes
Valtio, säästökohde (Metsähallitus)	1767	
Valtio, suojelematon luonnometsä	513	Maakunnat
Valtio, muu talouskäytön maa	4948	Kainuu, Pohjois-Karjala
Yksityismaan suojelualue (YSA)	255	
Tornator Oyj	519	
UPM Kymmene Oyj	112	

Maanselän vedenjakaja Kainuun ja Pohjois-Karjalan rajalla on korvaamattoman tärkeä ekologinen käytävä koko eteläisen Suomen metsä- ja suoluonnon suojelulle. Missään Lapin eteläpuolella ei ole säästynyt vastaavaa, lähes yhtenäisenä itärajan takaisista Karjalan luonnonmetsistä 70 kilometriä sisämaahan päin työntyvää ikimetsien ketjua, joka on vielä kokonaan valtio-omisteisena helppo suojella. Maanselän luonnonmetsäketjusta arvokkaiden suojelukohteiden ketjut jatkuvat harvempina mutta maan keskitasoa tiheämpinä länteen Suomenselän ja etelään Karjalanselän vedenjakajaylänköjä pitkin.

Maanselän luonnonmetsäketju on Suomen alkuperäislajiston henkireikä, jota pitkin kulkevan geenivirran ansiosta valtavalla määrällä lajeja on mahdollisuus säästyä sukupuutolta. Itä-länsi-suuntainen suojeluvyöhyke tukee merkittävästi ilmastonmuutokseen sopeutumista, yhdistäen mantereisemmän ilmaston itäiset taigametsät läntisiin, mereisen ilmaston alueisiin.

Hiidenportin laajennus yhdistää useat erilliset ja osin varsin laajatkin suojelualueet lännestä itään kurottavaksi pitkäksi yhtenäiseksi suojelualuekokonaisuudeksi. Vaikka tässä raportissa esitettävä raja moninkertaistaisikin nykyisen kansallispuiston pinta-alan, se on itse asiassa alueen arvoon nähden maltillinen esitys. Kaikkein parasta olisi suojella koko metsäketju itärajan Orosvaaralta Sotkamon Rajavaaralle asti.

Esitettävässä laajennuksessa otettiin lähtökohdaksi se, mitä helposti toteutettavissa olevaan rajaukseen on seudun arvokkaiden suojelualueiden yhtenäisyyden, itärajan ekologisen yhteyden toimivuuden sekä myös virkistyskäytön näkökulmasta syytä vähintäänkin sisällyttää. Lisäsuojelua kaipaa kuitenkin koko alue. Ottamalla mukaan myös Jonkerinsalon suojelualue omine Hiidenportteineen voitaisiin uusi puistokokonaisuus uudelleennimetä Hiidenporttien kansallispuistoksi.

JONI-MATTI KUSMIN

Kangasvaaran luonnonmetsät ovat runsaslahopuustoisia.

Hossan kansallispuiston laajennus

Pinta-ala (hehtaaria)	9429	Sijaintikunnat
Valtio, suojelualue	6255	Suomussalmi, Taivalkoski
Valtio, säästökohde (Metsähallitus)	202	
Valtio, suojelematon luonnonmetsä	247	Maakunnat
Valtio, muu talouskäytön maa	2725	Kainuu, Pohjois-Pohjanmaa

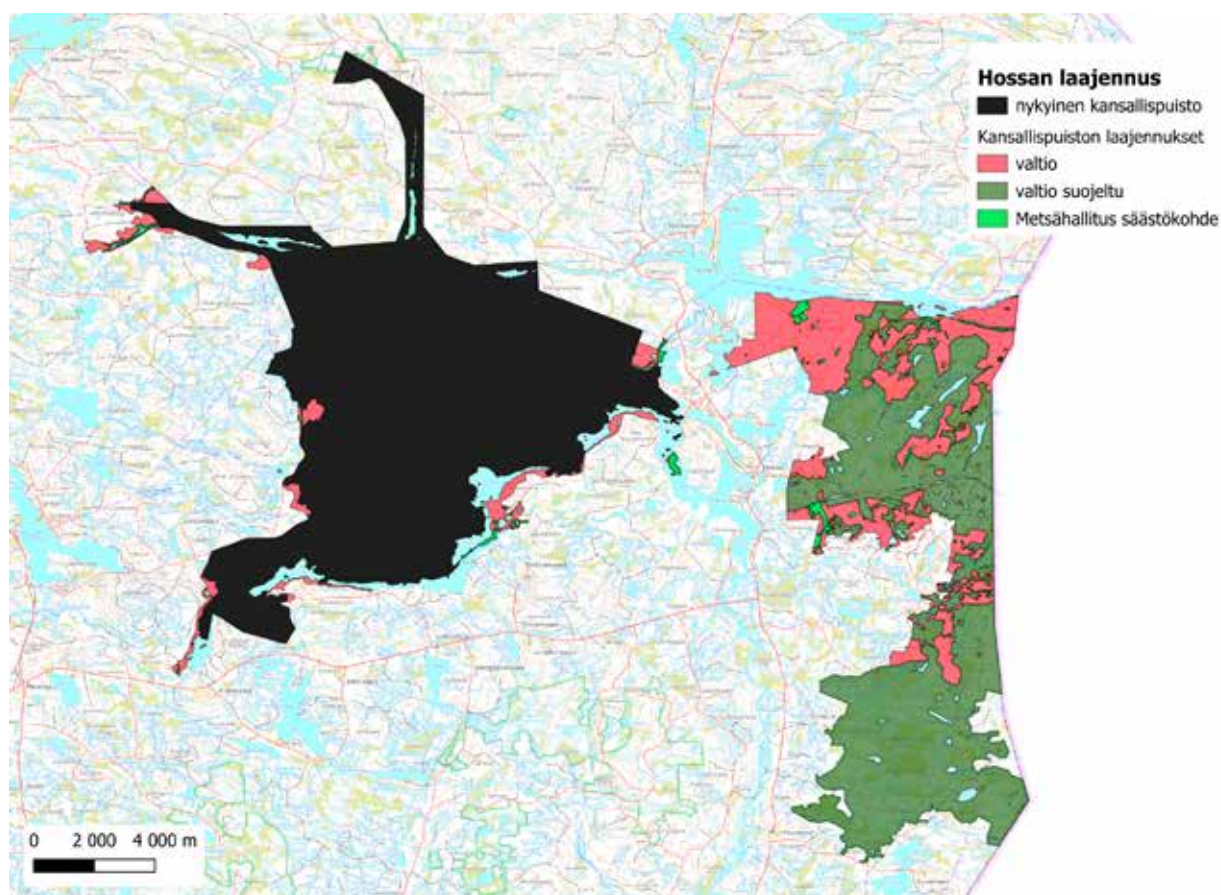
JONI-MATTI KUSMIN

Pahamaailman alue on mäntylajistollisesti poikkeuksellisen arvokas ja jopa alueen nuorehkoissa metsissä esiintyy aarniometsille tyyppillistä kääväkselajistoa.

Hossan vuonna 2017 perustetun kansallispuiston laajentaminen itäpuolen kivieliöihin on perusteltua lajistollisesti, mutta ennen kaikkea kytkeytyneisyyden vuoksi. Itärajan pinnassa olevilla alueilla on yhteys Venäjän puolen taigaan. Se taas luo mahdollisuuden lajiston ja geneettisen poolin sekoittumiseen valtioiden rajasta huolimatta. Monimuotoisuuden näkökulmasta laaja geenipooli luo sopeutumismahdollisuuden muuttuvissa olosuhteissa. Tämä mahdollistetaan nimenomaan idän suuntaan yhdistyvillä luonnonsuojelualueilla.

Pahamaailman luonnonsuojelualueita ja sitä reunustavia suojelemattomia metsäalueita luonnehtivat kuivat hiekkaiset mäntykankaat, joilla esiintyy toistaiseksi poikkeuksellisen elinvoimaisina populaatioina vanhojen metsien uhanalaista kääväkselajistoa. Suojelemattomien metsien hakkuut uhkaavat yhä supistaa näiden lajien elinalueita. Harsuvaaran alueen suojelemattomat, hakkuiden uhkaamat luonnonmetsät ovat erityisen tärkeitä Hossan kansallispuiston nykyisen alueen ja laajennusosan välisen kytkeytyneisyyden vahvistajana.

Virkistyskäytön näkökulmasta laajennusalueet eivät ole helpoimmasta päästä. Ne onkin parempi säilyttää kansallispuiston erämaa-alueena, joka kuitenkin houkuttelee Hossaan nimenomaan erämaista tunnelmaa ja vähempiä palvelurakenteita kaipaavia kävijöitä. Näin toimien puiston laajentaminen ei myöskään tuo merkittäviä lisäkustannuksia.

JONI-MATTI KUSMIN

Laajennusalue tuo kansallispuistoon yli 10 kilometriä erämaisina säilyneitä Iijärven ja Sarvijärven rantoja.

Isojärven kansallispuiston laajennus

Pinta-ala (hehtaaria)	1615	Sijaintikunnat
Valtio, suojelualue	544	Kuhmoinen
Valtio, säästökohde	102	
Valtio, suojelematon luonnonmetsä	48	Maakunnat
Valtio, muu talouskäytön maa	694	Pirkanmaa
UPM Kymmene Oyj	227	

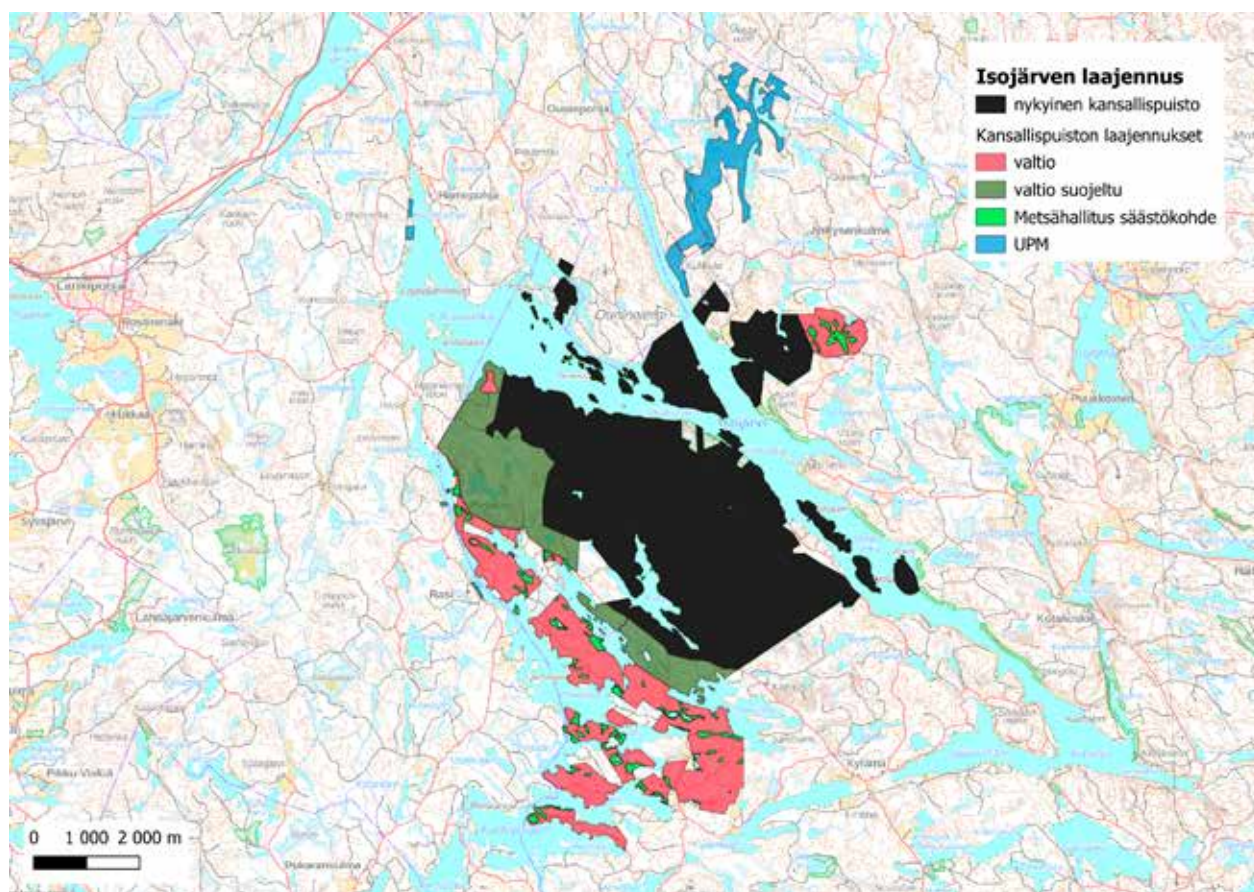
VILLE MUURMANN

Osa metsistä on hyvin reheviä, mikä on valtion mailla poikkeuksellista.

Isojärven kansallispuiston eteläpuolen valtionmailla jatkuu kansallispuistosta tuttu metsä- ja järviluonto, joka jostakin syystä on aikanaan jätetty kansallispuiston ulkopuolelle. Osa alueesta on sittemmin suojeltu suojelumetsänä, joka sekin sisältyy tähän laajennusesitykseen.

Esitetyt eteläpuoliset laajennusalueet suojelumetsän ja kansallispuiston eteläpuolella lisäävät Isojärven kansallispuistoon merkittävän määrän rakentamattomia rantoja vanhoine metsineen. Tämä on mahdollista vain harvoilla alueilla Etelä-Suomessa. 500 hehtaarin suojelumetsän ja vajaan 800 hehtaarin suojelemattomien valtionmaiden liittäminen osaksi kansallispuistoa kasvattavat pienen kansallispuiston pinta-alaa peräti kolmanneksella.

Lisäksi kansallispuistoon esitetään liitettäväksi sen pohjoispuolista metsäyhtiö UPM:n omistamaa aluetta, joka sisältää huomattavan määrän upeita vanhoja metsiä, rakentamattomia rantaviivaa ja luonnontilaisia soita. Jyrkkäpiirteisen ja kallioisen rajasalueen vanhat metsät ovat pääasiassa jo UPM:n omina säästökohteina, mikä ei kuitenkaan takaa niiden luontoarvojen pysyvää säilymistä. Alue on hyvä liittää kansallispuistoon joko omistajuuden vaihdon tai YSA-alueen kautta.

VILLE MUURMANN

Valtion omistamat Iso Saareksen rantametsät kuuluvat esitettyyn kansallispuistolaajenukseen.

Iso-Syötteen kansallispuiston laajennus

Pinta-ala (hehtaaria)	14766	Sijaintikunnat
Valtio, suojelualue	3002	Pudasjärvi, Taivalkoski, Posio
Valtio, säästökohde (Metsähallitus)	3467	
Valtio, suojelematon luonnonmetsä	2273	Maakunnat
Valtio, muu talouskäytön maa	4870	Pohjois-Pohjanmaa, Lappi
Rahastot	1154	

Syötteen kansallispuisto koostuu useista toisistaan erillisistä osa-alueista. Näiden välillä ja suoraan kansallispuistoon rajautuen sijaitsee useita erittäin hienoja ja paljon uhanalaista sekä muuta vanhanmetsän lajistoa sisältäviä valtion omistamia metsäalueita.

Erittäin suurten metsäluontoarvojen lisäksi alueiden erityispiirre on, että monet niistä ovat säilyneet poikkeuksellisen laajoina ja yhtenäisinä näihin päiviin asti. Modernin metsätalouden ulkopuolella säilyneitä suojelemattomien luonnonmetsien kokonaisuuksia on esimerkiksi Syötteen virkistysmetsässä sekä Loukusan, Vaarakylän, Kostonjärven ja Kylmälän alueella. Niissä esiintyy runsaasti aihkimäntyjä, ikikeloja ja muutoinkin vanhaa puustoa. Metsien lahopuusto on lajistollisesti laadukasta, mikä näkyy esimerkiksi vaatelioiden kääväkkäiden esiintymisenä. Metsät ovat luontoarvoiltaan laajalti vähintään kansallispuiston metsien tasoisia.

Kansallispuiston eri osat olisi myös suoraan mahdollista yhdistää yhdeksi kokonaisuudeksi valtionmaita suojelemalla. Tässä työssä on kuitenkin valittu linja, jossa esitetään Pohjois-Suomen kansallispuistolajajennuksissa kansallispuistoon liitettäväksi vain joko luonnoltaan hyvin laadukkaita tai kytkeytyneisyyttä merkittävästi parantavia alueita. Syötteen kansallispuiston osien välillä on arvokkaiden vanhojen metsien lisäksi myös hyvin voimakkaasti hakattuja ja ojitettuja alueita. Siksi tässä esitetyillä laajennuksilla puistosta ei vielä tule kokonaan yhtenäistä, mutta yhtenäisyys kuitenkin paranee huomattavasti.

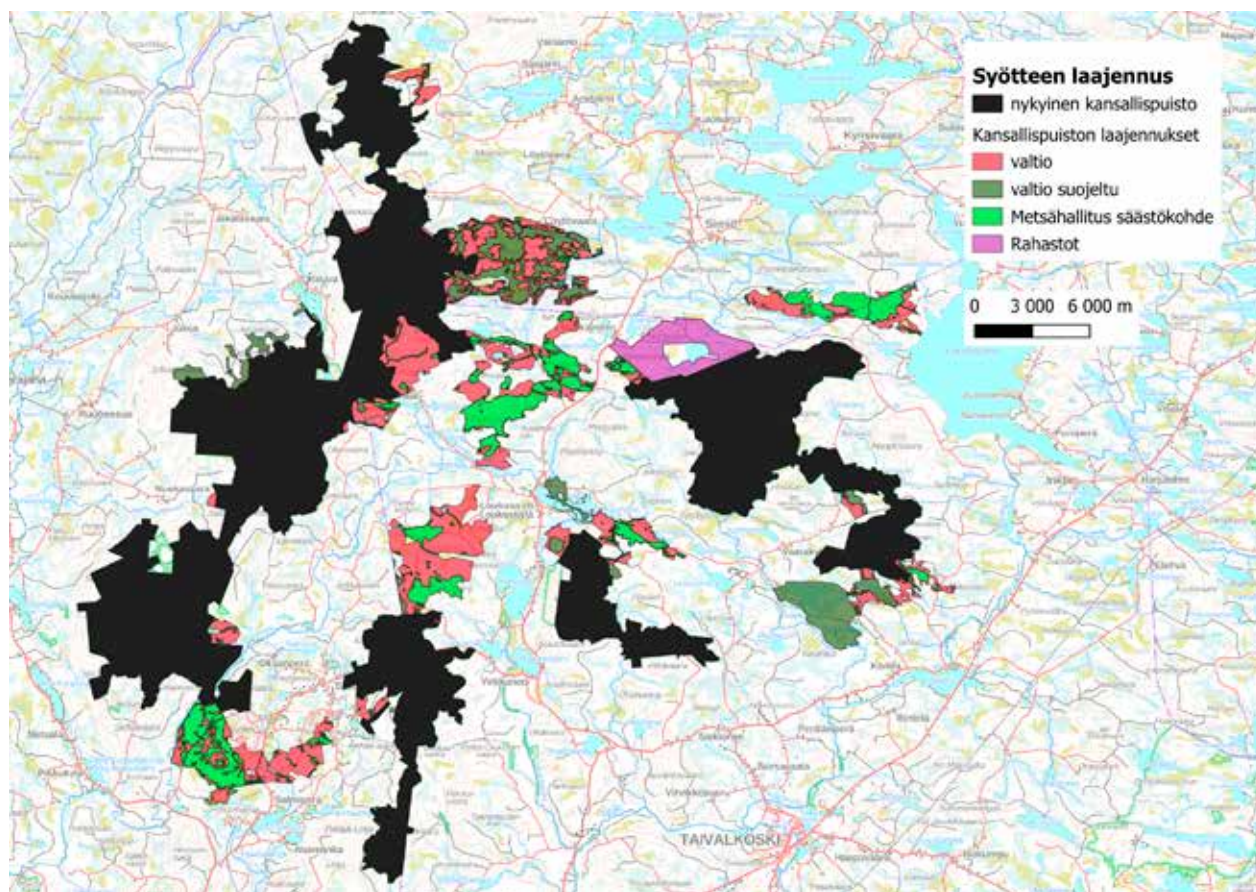
Kansallispuiston eri osien välisillä tiettömillä alueilla Metsähallitus suunnittelee ja rakentaa parhaillaan kilometreittäin uusia metsäautoteitä, joilla alueen viimeiset erämaaosat hävitetään. Tieverkon jatkuva laajentaminen tuleeikin pikaisesti estää.

Laajennusalueeseen liittyy valtion maiden lisäksi myös Mustavaaran entistä kaivosta ympäröivät alueet, jotka ovat Dasos Habitat Fundin omistamia. Rahaston metsät ovat suojelukohteita, joilla kompensoidaan FSC-sertifikaatin vaatimaa suojelupinta-alaa hakkuissa muualla. Alueiden kartat eivät kuitenkaan ole julkisesti saatavilla, eikä kohteiden pysyvyys varmaa. Periaatteessa kannatettavan toiminnan läpinäkyvyyden ja luotettavuuden takaamiseksi nämä kohdet on syytä perustaa pysyviksi suojelualueiksi ja liittää YSA-alueina kansallispuistoon, kun sen mahdollistava lakimuutos saadaan.

ARI AALTO

Väisäsenvaaralta löytyy laajennusalueen hienoimpia ikimetsiä.

Koloveden kansallispuiston laajennus

Pinta-ala (hehtaaria)	4539
Valtio, suojelualue	1349
Valtio, säästökohde (Metsähallitus)	160
Valtio, suojelematon luonnonmetsä*	638
Valtio, muu talouskäytön maa	1443
Yksityismaan suojelualue (YSA)	209
UPM Kymmene Oyj	598
Tornator Oyj	42
Heinäveden kunta	97
Savonlinnan seurakunta	3

Sijaintikunnat

Savonlinna, Heinävesi, Enonkoski

Maakunnat

Etelä-Savo, Pohjois-Karjala

*SISÄLTÄÄ YHTENÄISYYDEN KANNALTA TÄRKEITÄ NUOREMPIA METSIÄ

Koloveden kansallispuisto on pääosin järvikansallispuisto, jonka laajentamiseen maa-alueille olisi sekä luonnon, matkailun että aluetalouden kannalta suuri tarve. Keskeisin maisemiltaan ja luontoarvoiltaan merkittävä laajennusalue on kansallispuiston itäpuolinen Kieluan ja Kakonsalon alue. Lisäksi esitetään kansallispuistoa laajennettavaksi pienemmissä määrin sen rajoilla sijaitseville valtion, julkisyhteisöjen ja metsäyhtiöiden maille.

Laajentamalla puistoa sen itäpuolisille valtionmaille on mahdollista suoraan yhdistää kaksi seudun merkittävintä metsäluonnon suojelualueutta, Kolovesi ja Kakonsalo. Laajennusalueella on runsaasti myös itsessään luontoarvoiltaan ja lajistoltaan merkittäviä vanhoja metsiä. Laajennus kattaa myös erämaisen ja rakentamattoman Kielua-järven, joka on suoraa jatketta Koloveden vuonomaisille lahdelmille ja salmille.

Kielua on maisemallisesti hieno kirkasvetinen erämaaajärvi. Järven rannoilla ja niemissä on erittäin merkittäviä lahopuulajiston ja ikivanhoihin puihin sekä hiiltyneeseen puuhun liittyvän kääväkäs-, jäkälä-, sammal- ja muun lajiston esiintymiä. Alueen metsät vaihtelevat karuista kaliummetsistä reheviin korpiin ja lehtoihin. Pinnanmuodoille tyypillisiä ovat jyrkkärinteiset mäet, kurut, kivikot, pienet suopainanteet ja ylipäättään hyvin pienipiirteinen maisemakuva. Maisemakuvan monipuolisuus luo alueelle paljon erilaisia elinympäristöjä ja se myös näkyy alueen lajistossa.

Kieluan-Leipämäen alueelta on havaittu punaisen kirjan lajeja siten, että havaintoja on kertynyt 40 eri uhanalaisesta tai silmälläpidettävästä sekä vanhan metsän indikaattorilajista, yhteensä noin 700 eri paikasta. Myös muualla laajennusalueella on merkittävää vanhan metsän lajistoa. Esimerkkeinä mainittakoon erittäin uhanalainen hiilikääpä sekä vaarantuneet liito-orava, erakkokääpä ja metsänemä.

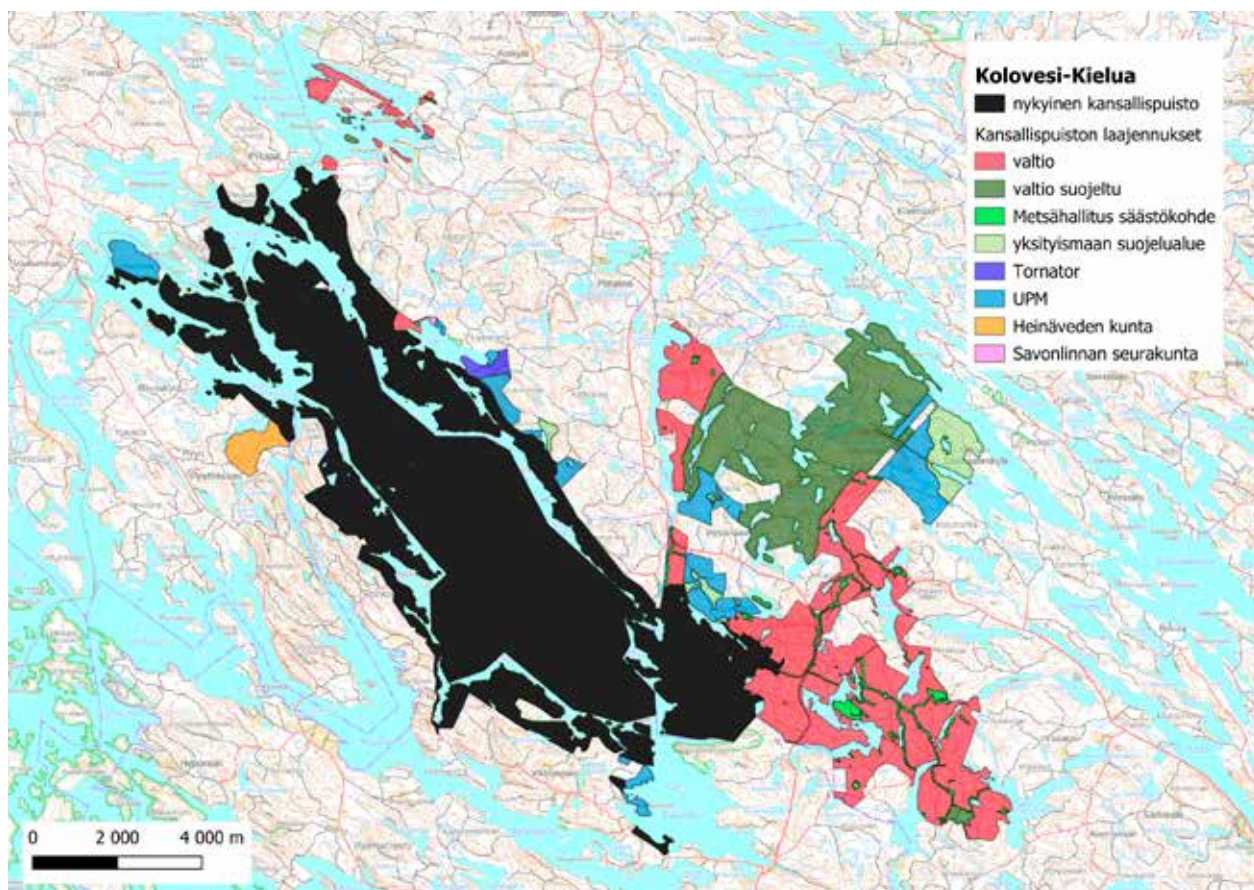
Alue tunnetaan myös silmälläpidettävän ja alueellisesti uhanalaisen kuukkelin reviireistä. Se on osa Heinäveden seudun laajempaa kuukkelialuetta, joka lienee Suomen eteläisin hyvin elinvoimaisena säilynyt kuukkelipopulaatio. Kakonsalosta löytyi 2020 Suomesta aiemmin tuntematon nuppo-kovakuoriaislaji (*Byrrhus geminatus*) ja havainto on edelleen Suomen ainoa. Alueen metsäluontoarvot ovat kiistattomat.

Pinta-alaltaan pienemmät laajennusalueet eri puolilla kansallispuistoa parantavat kansal-

ARI AALTO

Kakonsalon suojelualan eteläpuolisissa suojelemattomissa valtionmetsissä on merkittäviä luontoarvoja sekä hyödyntämätöntä retkeilypotentiaalia.

lispuiston saavutettavuutta myös vesitse sekä turvaavat arvokkaiden ranta-alueiden säilymistä tukien Koloveden alkuperäistä perustamistarkoitusta erämaisen järviluonnon säilyttäjänä. Esimerkiksi Käköveden rantojen UPM:n omistamat rannat ja saaret yhtenäistävät pirstaleiset puiston osat mielekkääksi kokonaisuudeksi.

Ruokovedellä taas pääosin valtion omistamat rannat ja saaret ovat ilmeinen suunta laajentaa kansallispuistoa valtakunnallisesti ainutlaatuista Heinäveden reittiä pitkin ja sen maisema-arvoja suojaten. Ruokovedellä pääsisi näin suojelun piiriin myös merkittävä määrä rantojen vanhoja kilpikaarnamänniköiden luonnehtimia luonnonmetsiä, joilla ei ole toistaiseksi mitään suojelustatusta.

Kansallispuiston palveluvarustusta ei kaikkialla laajennusalueilla valmiiksi ole, mutta sitä on tarkoituksenmukaista tehdäkin sinne vain vähän. Heinäveden kunnan omistaman Iso-Pyylin alueen liittäminen puistoon tuo kansallispuistoon yhden autiotuvan ja polun. Kielua-järvi on helposti saavutettava ja vetovoimainen alue, jonne olisi perusteltua rakentaa esimerkiksi retkeilyreitti järven ympäri tai jollekin osa-alueelle. Sen sijaan kulutusherkille karuille kallioalueille tai herkkiin rantojen luontokohteisiin ei retkeilyä pidäkään erityisesti ohjata.

MARKKU SAARINEN

Lapinpöllö kuuluu Kieluan takamaiden vanhojen metsien lajistoon.

Kolovedeltä itään jatkuva vuonomainen Kielua-järvi on erämainen ja rakentamaton.

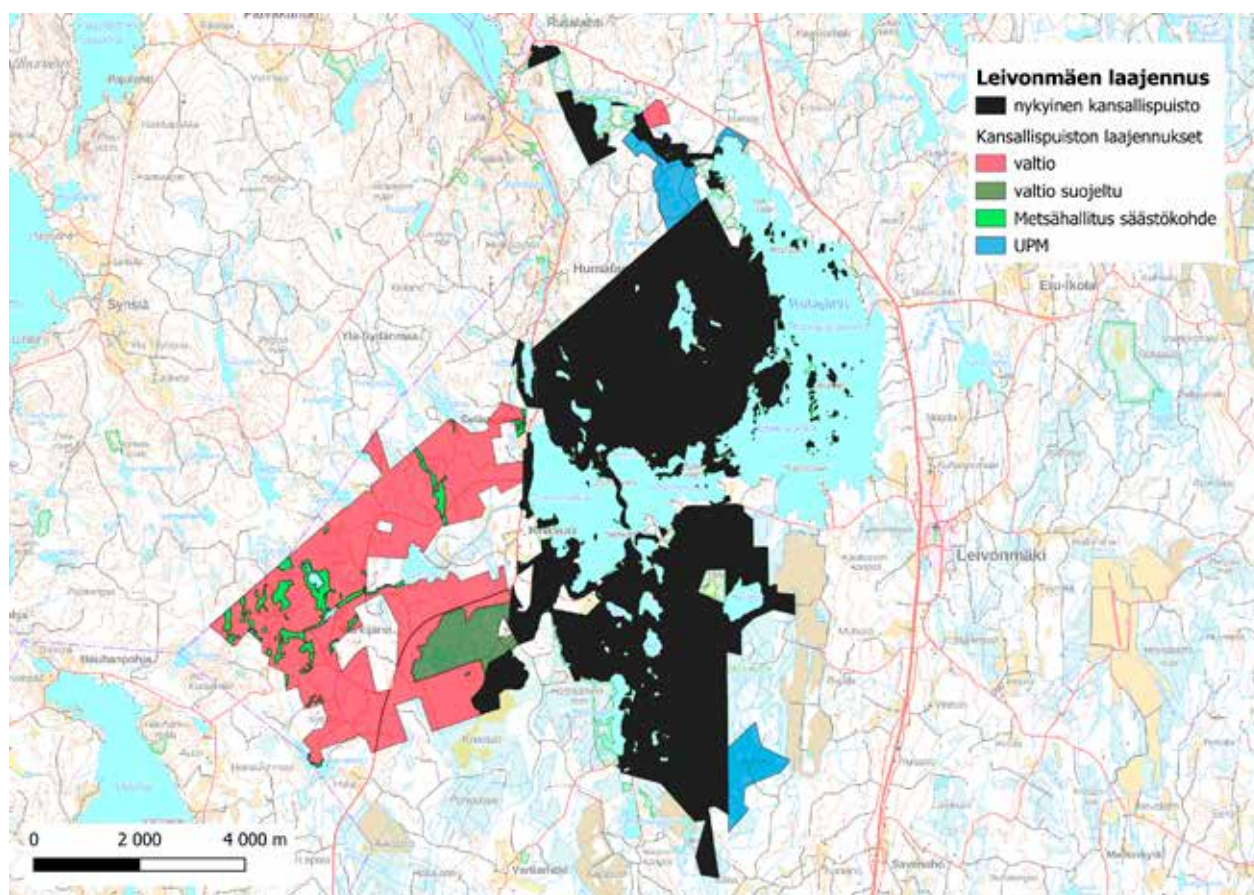
Leivonmäen kansallispuiston laajennus

Pinta-ala (hehtaaria)	1961	Sijaintikunnat
Valtio, suojelualue	170	Joutsa
Valtio, säästökohde (Metsähallitus)	115	
Valtio, suojelematon luonnonmetsä	21	Maakunnat
Valtio, muu talouskäytön maa	1445	Keski-Suomi
UPM Kymmene Oyj	210	

Joutsassa Rutajärven molemmin puolin sijaitsevaa Leivonmäen kansallispuistoa on mahdollista laajentaa sen länsipuolisille valtionmaille. Laajennuksella järven etelä- ja pohjoispuoliset kansallispuiston metsäiset osat saadaan yhdistettyä yhtenäiseksi kokonaisuudeksi.

Laajennusalueen luonto on vaihtelevaa ja moni-ilmeistä. Alue on pääosin metsätalouskäytössä, mutta sillä on pienialaisesti suojelemattomia METSO-kelpoisia luonnonmetsiä ja jonkin verran Metsähallituksen omia säästökohhteita.

Talouskäytön voimakkaasti muuttamien osien ennallistamisessa Leivonmäen kansallispuisto on edelläkävijä. Ennallistamista on harjoitettu puiston alueella jo 1990-luvulta saakka ja erityisen ponnekkaasti 2000-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä. Näitä oppeja voidaan hyödyntää myös laajennusalueilla, joilla voidaan samalla tehokkaasti ja hyöty-kustannussuhde maksimoiden toteuttaa EU:n ennallistamisasetusta.

ARI AALTO

Laajennusalueella on talousmetsien lisäksi pieniä luonnonmetsien sirpaleita.

Oulangan kansallispuiston laajennus

Pinta-ala (hehtaaria)	5803	Sijaintikunnat
Valtio, suojelualue	1304	Kuusamo, Salla
Valtio, säästökohde (Metsähallitus)	810	
Valtio, suojelematon luonnonmetsä	369	Maakunnat
Valtio, muu talouskäytön maa	3320	Pohjois-Pohjanmaa, Lappi

JANNE SÄYNÄJÄKANGAS

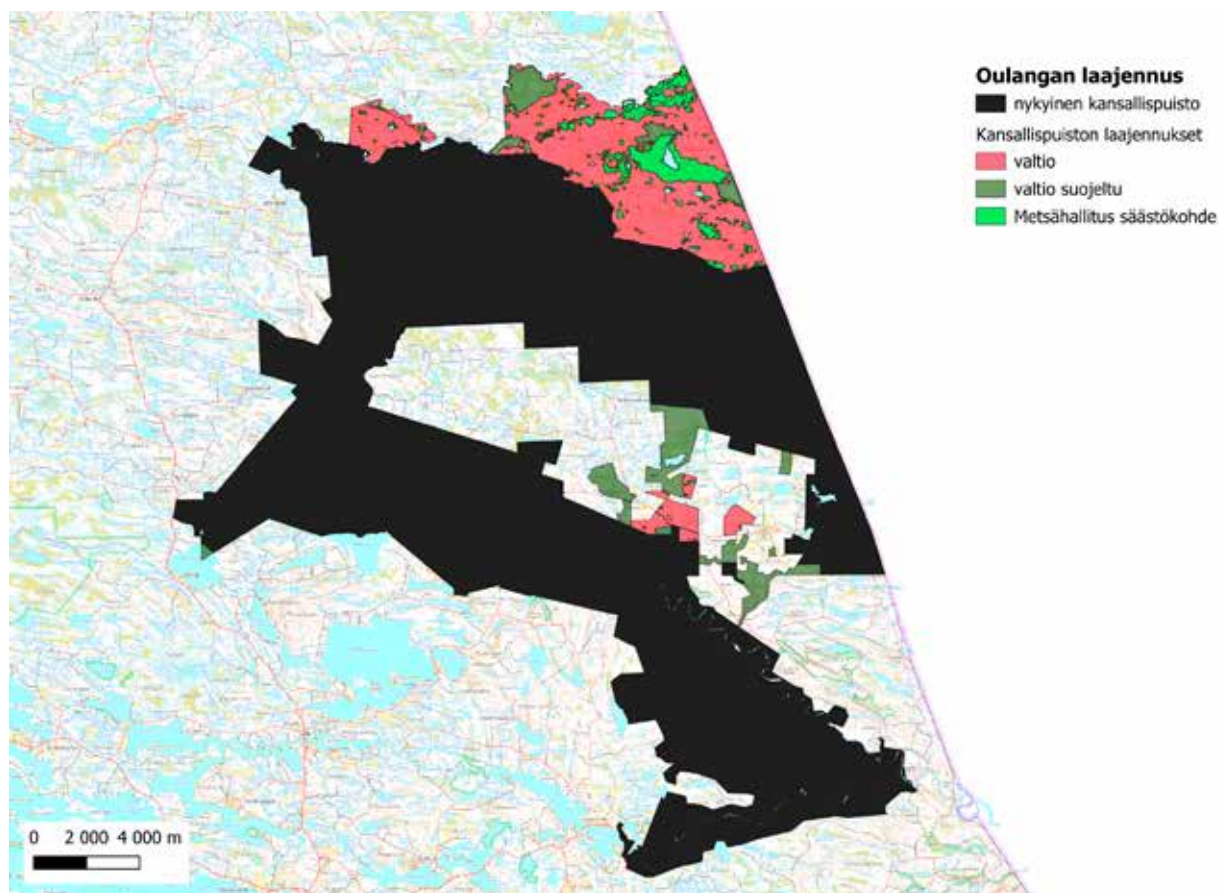
Vanhaa luonnonmetsää laajennusalueella.

Oulangan kansallispuiston laajennusesitys koostuu suurimmaksi osaksi puiston pohjoispuolisista Hangasjoen valuma-alueen erämaisista, suovaltaisista valtion maista, jotka ovat säästyneet ojituksilta lähes kokonaan. Myös merkittävä osa alueen metsistä on tehometsätaloudelta säästyneitä, soiden ja märkien kangasmaiden hidaskasvuisia luonnonmetsiä.

Syrjäisenä, osin rajavyöhykkeellä sijaitsevana valtion omistuksessa olevana alueena asumaton ja laajalti tietön Hangasjoen alue on kansallispuistolle ilmiselvä laajennusosa. Muutamia pieniä osia alueesta on jo suojeltu Metsähallituksen maankäyttöpäätöksellä, mutta on odotettavissa, että Metsähallitus tulee muilta pohjoisen alueilta tuttuun tapaan laajentamaan metsäautotieverkostoaan myös Hangasjoen erämaahan.

Kansallispuiston laajentaminen pohjoiseen toteuttaa samalla sekä Green Beltin ekologista yhteyttä että äskettäin pinnalle noussutta maanpuolustuksellista Green Barrier- hanketta.

Lisäksi esitetään kansallispuiston eri osien kytkeytyneisyyttä parannettavaksi liittämällä siihen pieniä osia suojelematonta valtionmaata Liikasenvaarasta yhdessä samalla alueella jo muun suojelupäätöksen saaneiden kohteiden kanssa. Pienellä laajennuksella saadaan aikaan suuri vaikutus, kun puiston itäosan yhtenäisyys paranee merkittävästi.

JANNE SÄYNÄJÄKANGAS

Vanhat raidat elättävät monimuotoista jäkälälajistoa.

Pallas-Yllästunturin kansallispuiston laajennus

Pinta-ala (hehtaaria)	4631	Sijaintikunnat
Valtio, suojelualue	472	Rovaniemi, Ylitornio, Tervola, Tornio
Valtio, säästökohde (Metsähallitus)	1348	
Valtio, suojelematon luonnonmetsä	2770	Maakunnat
Valtio, muu talouskäytön maa	41	Lappi

Pallas-Yllästunturin Suomen vanhimpiin kuuluva kansallispuisto koostuu pitkästä ja upeasta tunturijaksosta. Ylläsjärven ja Äkäslompolon välisellä alueella alueen mahtavimman tunturin, Ylläksen, länsirinne on kuitenkin jätetty kansallispuiston ulkopuolelle, vaikka juuri siellä ovat kenties koko puiston komeimmat, luonnontilaisimmat ja lajistollisesti poikkeukselliset vanhat metsät.

Yllästunturin rinteellä on lähes 3000 hehtaarin yhtenäinen, laajalti kirveenkoskematon ja muilta osin vain vanhojen harsintahakkuiden jäljiltä kehittynyt ikivanha luonnonmetsä. Metsästä saa hyvän käsityksen hiihtämällä kylien välistä valaistua latua, joka kulkee lähes koko matkan ikimetsän suojassa.

Yllästunturin suotuisan kostean pienilmaston ja rehevän lähdeluonnon vuoksi metsä on poikkeuksellisen kasvullista. Jopa niin, että lähes 400 metrin korkeudessa puusto paikoin koostuu tukkikokoisista haavoista. Karummilla ja männikköisemmällä osilla 200–500-vuotiaat männyt eivät ole poikkeuksellisia, vaan muodostavat jopa valtapuuston. Suurimmat jättiläiset ovat parin sylin vahvuisia ja niiden ikää voi vain arvailla. Lahopuusto on runsas ja laadukkaan mäntylahopuun jatkumo erinomainen. Vain voimakkaimman palohistorian omaavilla alueilla lahopuusto on niukempaa, mutta nämä metsänkohdat ovat pääasiassa täysin luonnontilaisia.

Jotain metsän arvosta kertoo se, että sieltä on Luonnonmetsä-työryhmän pistokokeissa löydetty noin tuhat uhanalaisen tai silmälläpidettävän metsälajin esiintymää. Joukossa on paljon harvalukuisia lajeja, kuten erittäin uhanalainen kalkkikääpä sekä vaarantuneet siloneulajäkälä ja kuusenneula. Poikkeavasta pienilmastosta ja metsien korkeasta luonnontilan asteesta johtuen tarkoissa lajistaselvityksissä löytyisi vielä huomattavasti enemmän vaateliaitakin lajeja.

Näitä ikimetsiä uhkaa kuitenkin valtion ja Kolarin kunnan havittelema yleiskaavan päivitys, jossa rinteeseen ehdotetaan yhä runsasta matkailurakentamista. Rakentamista ehdotetaan myös täysin luonnontilaisiin metsiin, uhanalaisten lajien esiintymien päälle ja laajalti alueille, jotka täyttävät kirkkaasti kaikki järjestellisen luonnontilaisen kaltaisen vanhan metsän kriteerit. Kaikki tämä ilman kunnollisia luontoselvityksiä. Kestävän matkailun konseptiin tällainen rakentaminen ei mahdu.

Kaavoitus on meneillään valtion mailla myös Muonion puolella kansallispuistoon rajautuvassa Kukaslompolonvaarassa, josta kaavoituksen luontoselvityksessä ei havaittu uhanalaista lajista tai merkittäviä metsäluontoarvoja. Kyse on Luonnonmetsä-työryhmän aiemmin rajaamasta

ARI AALTO

Luonnontilaista lakimännikköä yleiskaavan rakentamiskorttelin alueella Äkäslompolon Tunturipalossa.

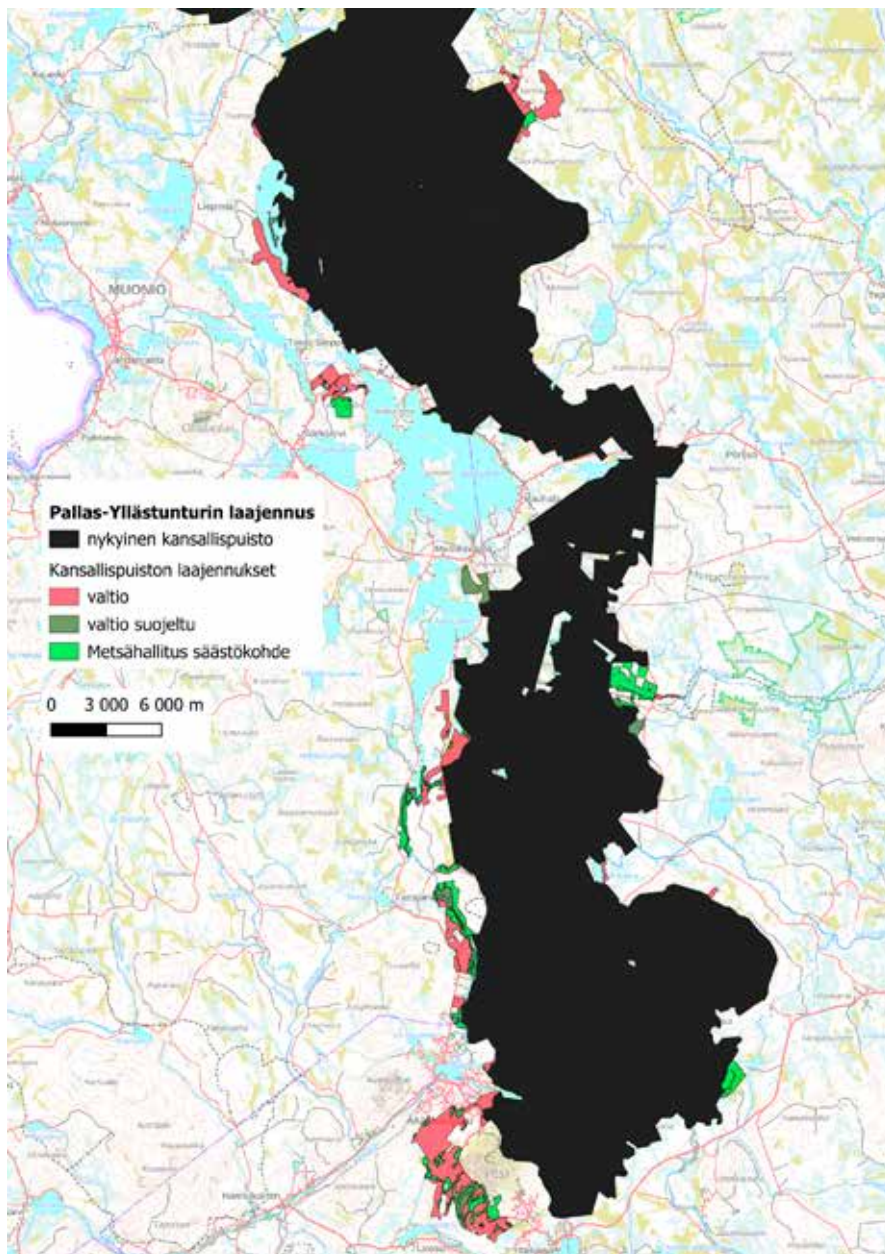
ARI AALTO

Harsintahakattujenkin alueiden erottaminen luonnontilaisista vaatii harjantunutta silmää.

kohteesta, jonne tehtiin kaavoituksen vuoksi uusi maastokäynti. Alueen todettiin olevan laajalti valtapuustoltaan arviolta 200-vuotiaasta metsää, jossa lahoppuuta on noin 15–30 kuutiometriä hehtaarilla. Ikivanhoja, selvästi valtapuustoa vanhempia aihkimäntyjä on niin ikään runsaasti, vanhoista poimintahakkuista huolimatta. Punaisen listan lajeja löydettiin rakennuskorttelien alueilta vajaassa kahdessa tunnissa 15 ja niiden esiintymiä kymmenittäin.

Muallakin puiston rajoja tuntureiden rinteisiin piirrettäessä on alarinteiden vanhoja metsiä aikanaan jätetty suojelun ulkopuolelle. Osa näistä arvokkaista luonnonmetsistä on edelleen hakkaamatta, mutta myös suojelematta. Nyt niistä tärkeimpiä esitetään liitettäväksi kansallispuistoon.

2020-luvun Suomessa tällaisten valtionmetsien suhteen ei luulisi olevan muuta mahdollisuutta, kuin säästää ne hävitykseltä jatkossakin ja liittää osaksi kansallispuistoa. Matkailijat tuntevat alueen juuri näistä hiihtolatujen ja reittien varsien ikimetsistä. Tuskin monellakaan on tiedossa, että ne eivät suinkaan ole suojeltuja, vaan akuutisti uhattuja. Matkailurakentaminen Ylläksellä voidaan ja pitää toteuttaa luontoarvoja hävittämättä. Luonnonmetsä-työryhmäkin on jo aiemmin toimittanut kaavoituksen tueksi esityksen siitä, minne lisärakentamista voidaan huoletta ohjata.

Kierteisten lähes kahden sylin vahvuisten mäntyjättiläisten ikää voi vain arvailla.

Patvinsuon kansallispuiston laajennus

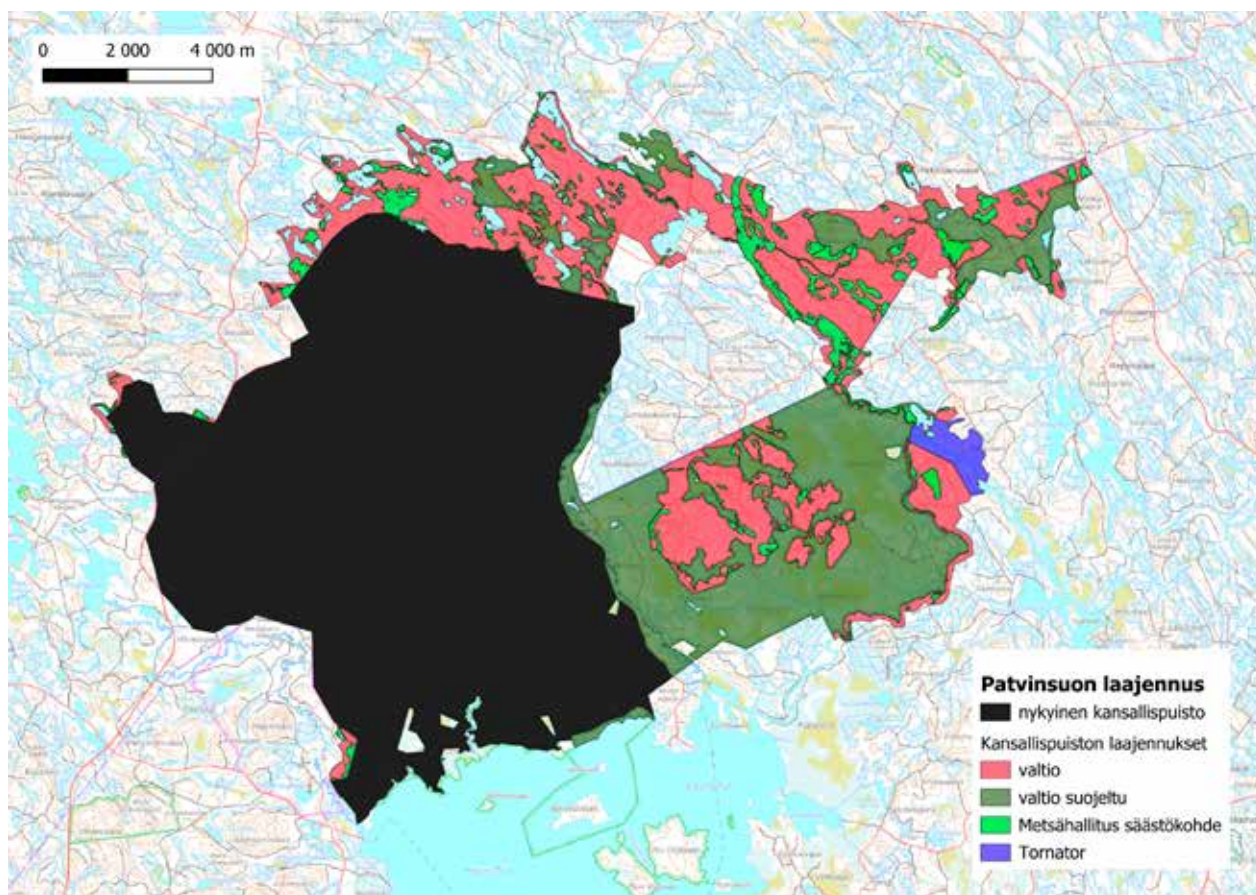
Pinta-ala (hehtaaria)	8216	Sijaintikunnat
Valtio, suojelualue	3674	Ilomantsi, Lieksa
Valtio, säästökohde (Metsähallitus)	756	
Valtio, suojelematon luonnonmetsä	36	Maakunnat
Valtio, muu talouskäytön maa	3597	Pohjois-Karjala
Tornator Oyj	153	

Patvinsuon kansallispuisto on paitsi Suomen upeimpia suokansallispuistoja, myös erittäin merkittävä metsien suojelulle. Nykyisen kansallispuiston alueella on sekä ikimetsiä että runsaasti myös entisiä talousmetsiä, joiden lajistoarvoja on yritetty parantaa mm. polttamalla. Polt- tokokeilujen tuloksia on myös seurattu ja tulokset ovat rohkaisevia; lajistoa palautuu alueelle.

Itä-Suomessa on vielä jäljellä sellaista vanhojen metsien lajistoa, joka on Länsi-Suomesta jo kokonaan hävinnyt. Patvinsuon itäpuolella on muutamia erityisen edustavia pieniä metsien- suojelualueita, joiden kaltaista lajistoa korukeräpallokkaineen ja muineen ei juuri muualta löy- dy. Alueet ovat kuitenkin pieniä ja erillisiä, sukupuuttojen saaristoa.

Edustavien metsiensuojelualueiden lisäksi aivan kansallispuiston kupeessa on runsaas- ti suojeltuja suoalueita, ja niiden välisiä hiekkakankaiden vallisemia talousmetsäalueita ja useita kymmeniä pieniä, rakentamattomana säilyneitä järviä ja lampia, niitä yhdistävine virtavesineen.

Tässä laajennusesityksessä on yhdistetty Patvinsuon kansallispuistoon yhtenäinen kohti koillista ja itää kurottava väylä, jonka luontoarvoja voidaan kansallispuiston osana määrätietoi- sesti parantaa. Näin saadaan vahvistettua nykyisten erillisten suojelualueiden luontoarvojen säilymistä ja parannettua ilmastonmuutokseen sopeutumisen edellytyksiä vahvistamalla eko- logista yhteyttä kohti itärajan takaisia vanhoja metsiä ja luonnontilaisia suoalueita. Toimenpi- teitä, eli alueen ennallistamista voidaan esitellä myös kansallispuiston kävijöille ja näin levittää tieteellisen tiedon tuloksia ja tiedon käytännön sovellutusten menetelmiä laajemmin yleisön tietoisuuteen.

JONI-MATTI KUSMIN

Alueen rannat ovat rakentamattomia ja erämaisia.

Pyhä-Häkin kansallispuiston laajennus

Pinta-ala (hehtaaria)	1738	Sijaintikunnat
Valtio, suojelualue	469	Saarijärvi, Kannonkoski
Valtio, säästökohde (Metsähallitus)	65	
Valtio, muu talouskäytön maa	571	Maakunnat
UPM Kymmene Oyj	633	Keski-Suomi

Pyhä-Häkki on Etelä-Suomen tärkein aarniometsien lajiston turvapaikka. Nykyinen kansallispuisto on kuitenkin varsin pieni ja lajiston säilyminen siellä on pitkällä aikavälillä epävarmaa. Erityisen epävarmaa se on mäntymetsien lajistolle, sillä metsäpalojen tehokkaan hallinnan aikakaudella metsät kuusettuvat, eikä Pyhä-Häkin kaltaista viimeistä ikimetsien linnaketta voi nyky-aikana tarkoituksellakaan polttaa.

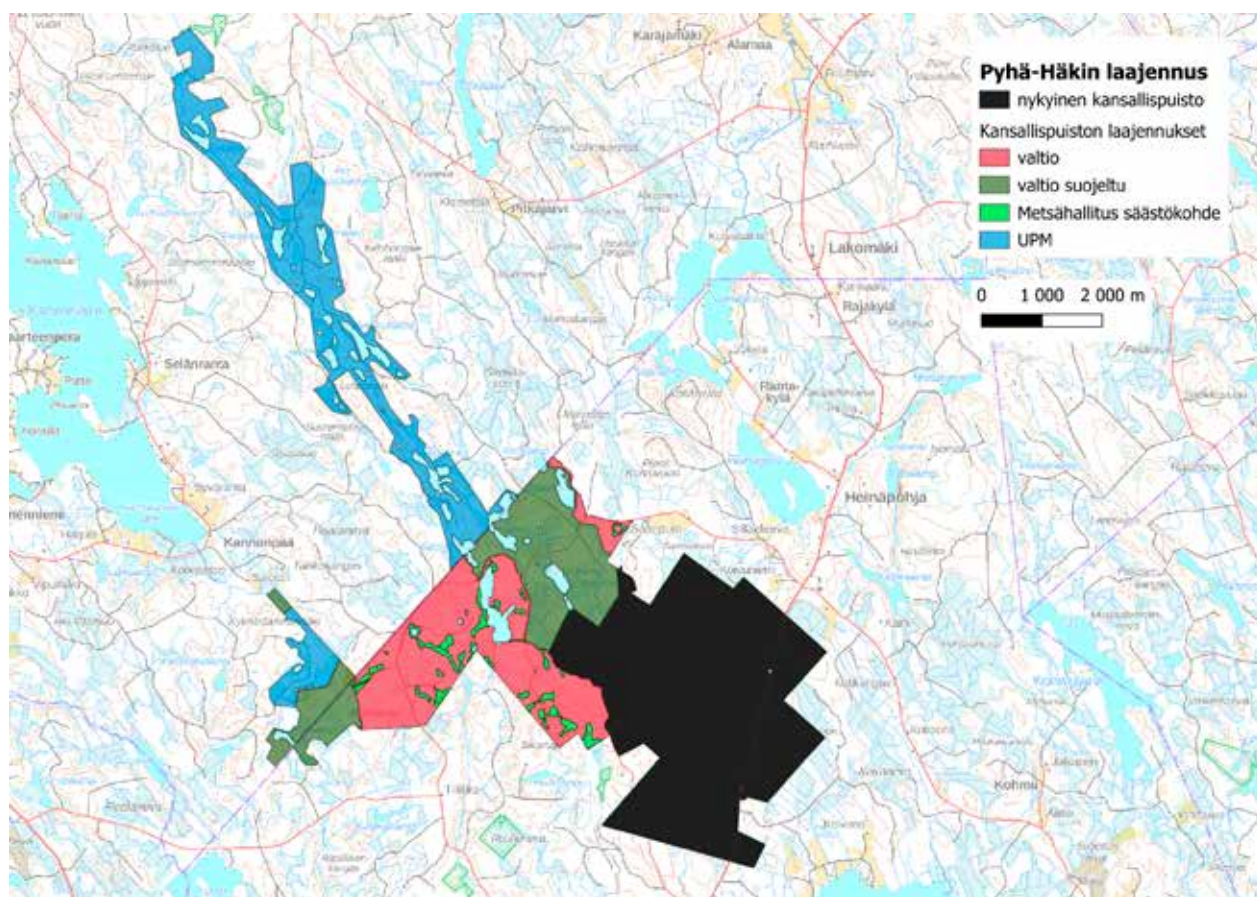
Kansallispuistosaaarekkeen kytkeminen laajempaan luontokäytävien verkostoon mahdollistaa lajien liikkumisen laajemmalla alueella, jolloin myös ilmastomuutokseen sopeutuminen tulee lajistolle mahdolliseksi.

Pyhä-Häkin länsipuolella olevat valtionmaan mäntykankaat ovat luonnollinen ja helppo tapa laajentaa kansallispuistoa ja parantaa sen toiminnallisuutta. Samalla ne yhdistävät Kylmämäen vanhojen metsien suojelualueen osaksi kansallispuistoa ja mahdollistavat ennallistamispoltot sekä muut lajistolle tärkeät toimenpiteet, joita kansallispuiston ikimetsissä ei voi toteuttaa.

Puiston luoteispuolelle jatkuu myös karujen mäntykankaiden luonnehtima harjujakso, joka on luontaista historiallista esiintymisaluetta sille lajistolle, josta Pyhä-Häkki on nykyisin tunnettu. Metsäyhtiö UPM:n omistama niemeke kurottaa kohti toista ikimetsien lajiston turvapaikkaa, Salamajärven kansallispuistoa.

Laajennusalue sisältää kirkasvetisiä harjulampia eri-ikäisine rantametsineen. Vanhoista metsistä merkittävä osa on UPM:n omalla päätöksellä jätetty toiminnan ulkopuolelle, mutta omaehtoisen suojelun ulkopuolisia vanhapuustoisiakin männiköitä hakataan aktiivisesti. Nyt 100–150-vuotiaat päätehakkuiden puut ovat männyn perspektiivillä vielä nuoria. Niiden suurimmat lajistoarvot ovat ainakin parinsadan vuoden päässä.

Jokainen hakkuu vie luontoarvoja kuitenkin vähintään puiden iän verran kauemmas. Itse asiassa mitään varmuutta nykyisen nopeakasvuisen talousmetsäpuun soveltuvuudesta vaate-aiimmalle mäntylajistolle ei ole, joten näiden ennen avohakkuuaikaa luontaisesti syntyneiden puiden mukana arvot voidaan menettää lopullisesti. Lähes kymmenen kilometrin mittaisen kapean harjujakson männiköiden liittäminen kansallispuistoon tukisikin puiston perusteena olevien luontoarvojen säilymistä erittäin merkittävästi.

ARI AALTO

Kylmämäen luonnonsuojelualueella, jonka laajennus yhdistää kansallispuistoon, on Pyhä-Häkkiä vastaavia luontoarvoja.

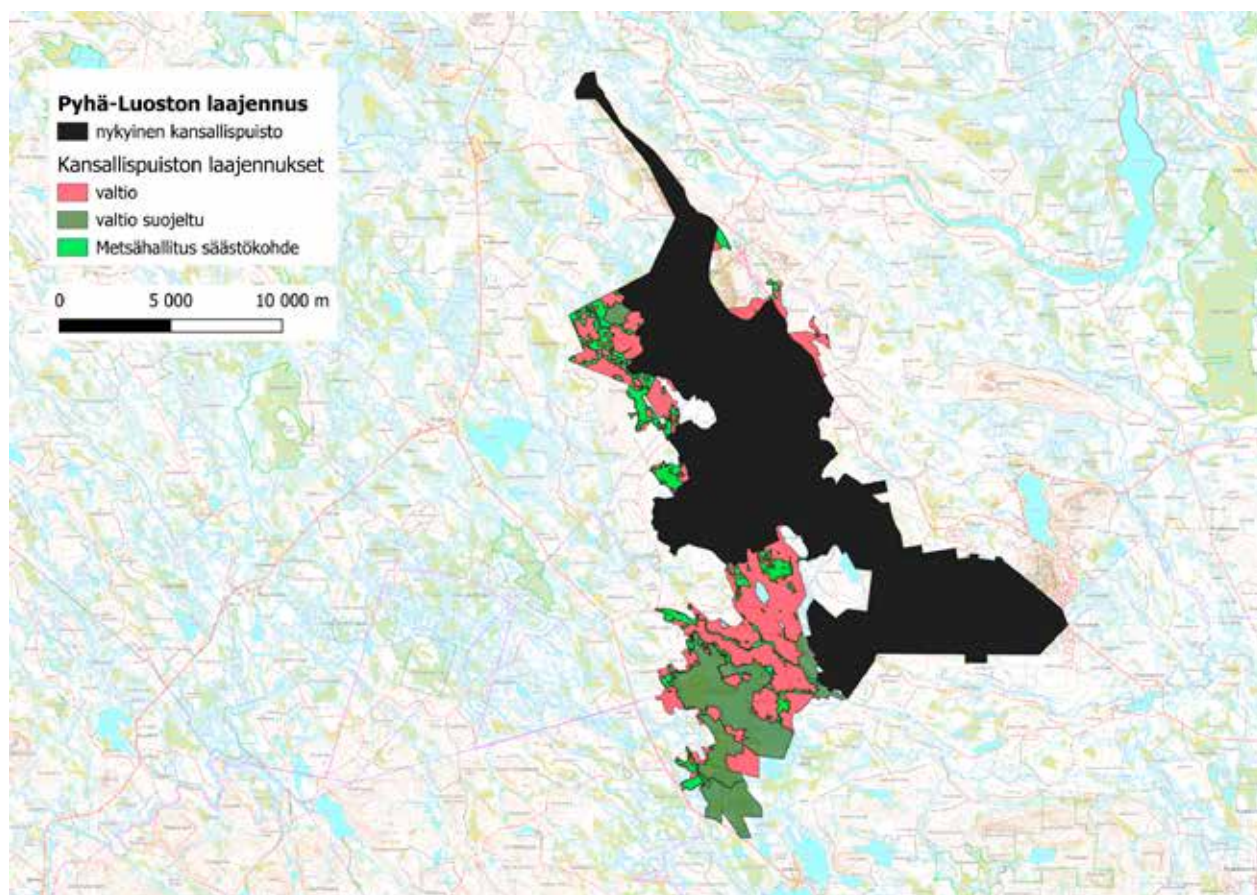
Pyhä-Luoston kansallispuiston laajennus

Pinta-ala (hehtaaria)	6922	Sijaintikunnat
Valtio, suojelualue	2320	Kemijärvi, Pelkosenniemi, Sodankylä
Valtio, säästökohde (Metsähallitus)	1129	
Valtio, suojelematon luonnonmetsä	176	Maakunnat
Valtio, muu talouskäytön maa	3297	Lappi

Pyhä-Luoston kansallispuisto on eräs Suomen vierailluimmista, ja suhteessa melko pieneen pinta-alaansa siihen kohdistuva kävijäpaine on kovin Pohjois-Suomen kansallispuistoista. Kansallispuistojen ensisijaista perustamistarkoitusta, luonnonsuojelua, tuleekin suosituimpien puistojen osalta tukea kompensoimalla retkeilypainetta lisäsuojelun avulla. Tähän on Pyhä-Luoston osalta hyvät mahdollisuudet siihen rajoittuvilla valtion mailla.

Haikara-aavan-Vitsikkoavaan soidensuojelualue voidaan liittää kansallispuistoon suojelemalla niiden välinen Kivijärven-Koppaselän alue. Alueen suot ovat pääosin luonnontilaisia, ja osa metsistä vanhoja luonnonmetsiä. Metsiä on päätynyt suojeluun ns. dialogialueina ja osa on liitetty Metsähallituksen alue-ekologiseen verkostoon. Osalla luonnonmetsistä ei kuitenkaan ole mitään suojelustatusta. Vesiluontotyypeistä alueella esiintyy Kivijärven lisäksi pienempiä lampia ja useita kilometrejä puroja.

Kansallispuiston luoteisnurkasta esitetään puistoon liitettäväksi Jynkiäpalon-Polsoinpalon aluetta. Tätäkin aluetta luonnehtii soiden luonnontilaisuus sekä vanhojen metsien tavallista suurempi osuus. Osa luonnonmetsistä on suojeltu Metsähallituksen maankäyttöpäätöksillä tai ae-kohteina. Luoston kylän läheisyydestä puistoon esitetään liitettäväksi pinta-alaltaan pieniä luonnonmetsäalueita, joilla on kuitenkin niiden ekologisen arvon lisäksi merkittävä rooli matkailukylän ympäristön maiseman ja luonteen säilyttämiseksi.

JONI-MATTI KUSMIN

Kivijärven suojelematonta rantametsää.

Repoveden kansallispuiston laajennus

Pinta-ala (hehtaaria)

Valtio, suojelualue

Valtio, säästökohde (Metsähallitus) *

Valtio, suojelematon luonnonmetsä**

Valtio, muu talouskäytön maa

1417

253

?

607

557

Sijaintikunnat

Mäntyharju, Kouvola

Maakunnat

Etelä-Savo, Kymenlaakso

*EI JULKISTA TIETOA

**AMPUMA-ALUE, EI MAASTOTARKASTELUA

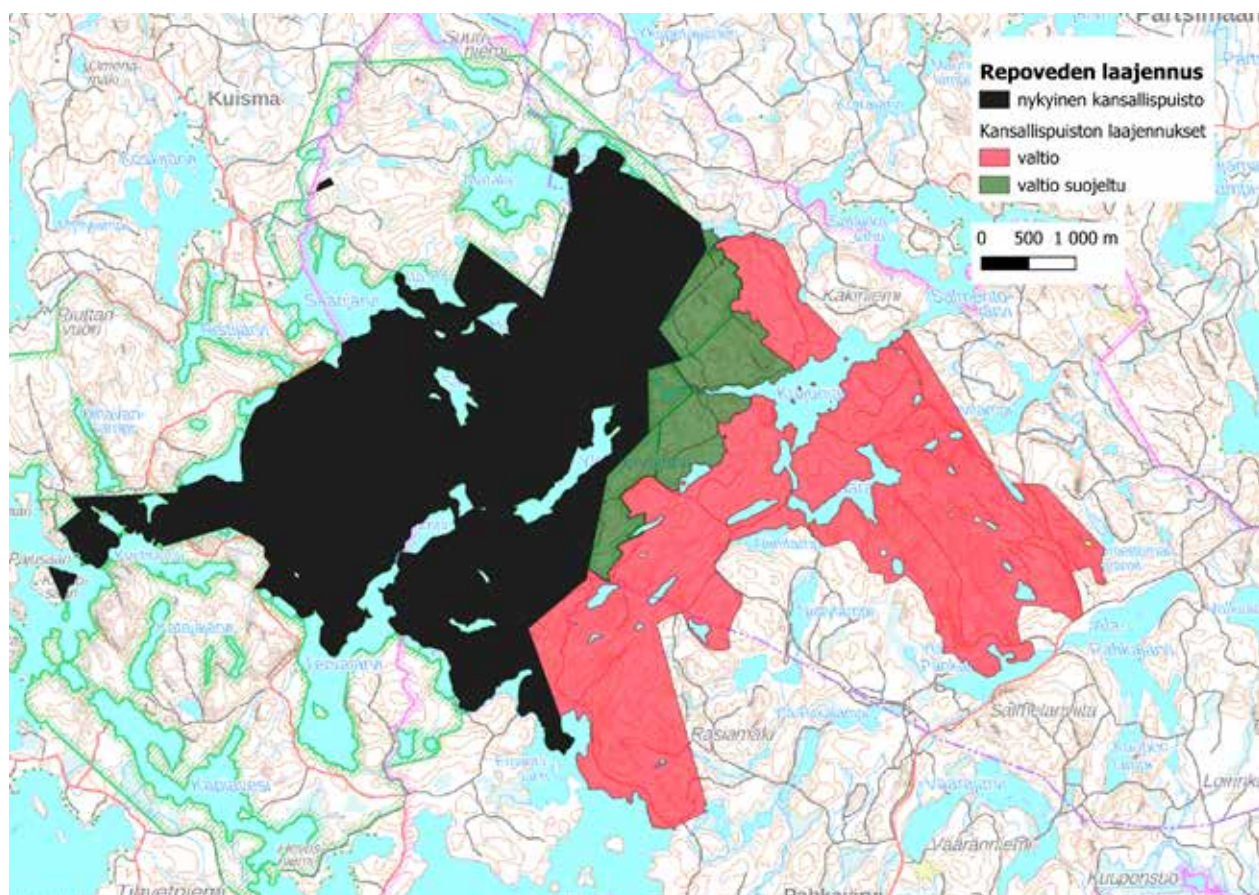
Pahkajärven ampuma-alueella ovat eräät Etelä-Suomen selkeästi erämaisimmat ja laajimmat suojelemattomat metsäalueet, ja osana Repoveden kansallispuiston metsämannerta alueen arvo Suomen metsäluonnolle on merkittävä. Tämä käy selvästi ilmi jo kaukokartoitusaineiston perusteella, vaikka luonnonmetsäkartoituksia ei alueella toistaiseksi ole voitu tehdä.

Alue on Repoveden kansallispuiston kanssa samaa geologista muodostelmaa eli pienipiirteistä, jyrkänteiden, rotkojen, suojuottien ja vesistöjen kirjomaa mosaiikkia. Alueelle tarvitaan suojelupäätös osana kansallispuistoa, jottei sen arvoa heikennetä enempää hakkuin. Puolustusvoimien käytössä alue voi säilyä, kuten osa kansallispuistosta nykyisinkin. Kansallispuiston laajentaminen Pahkajärvelle ei toisi arvokasta Etelä-Suomen metsäluontoa hävittävän metsätalouden loppumisen lisäksi muita muutoksia.

MATTI AALTO

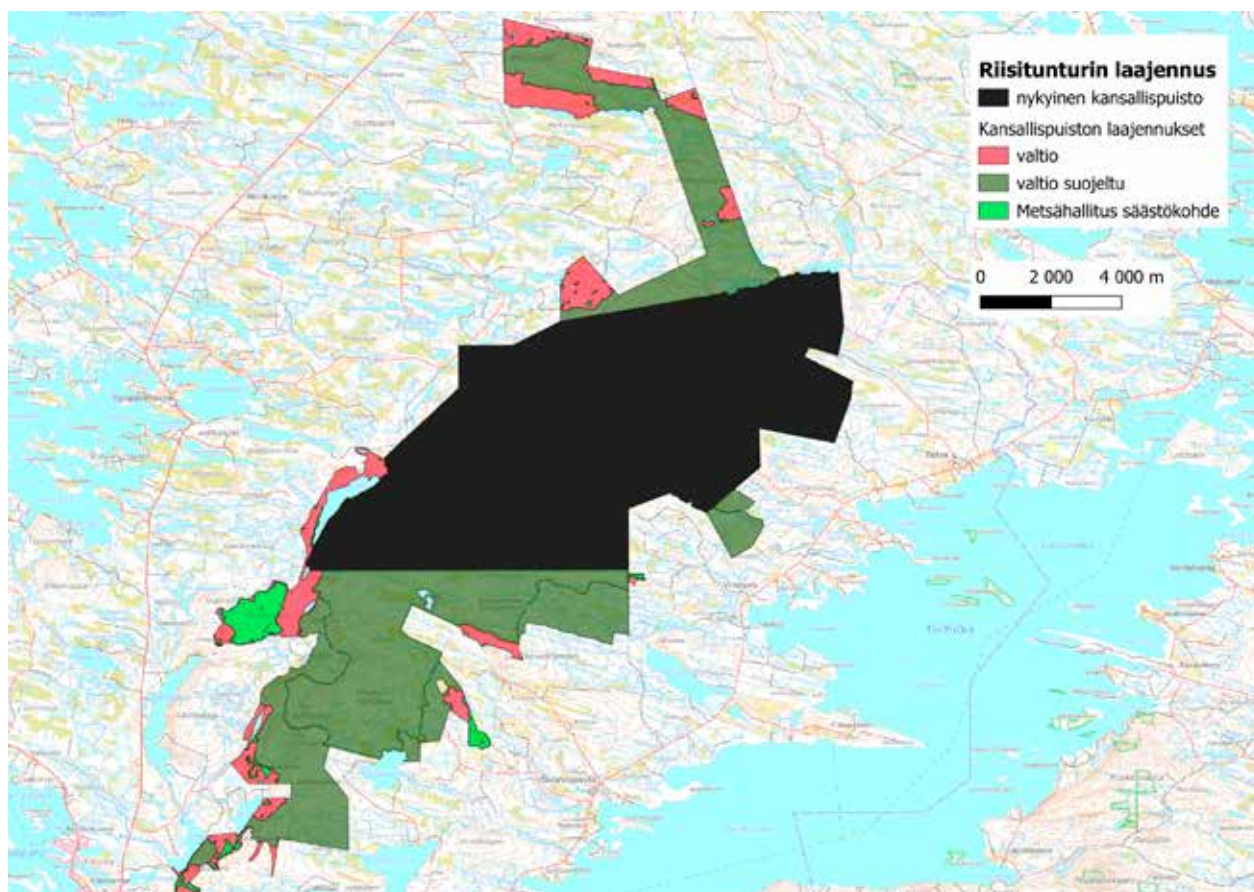
Repovedellä ja sen esitetyllä laajennuksella maisemat ovat jylhiä.

Riisitunturin kansallispuiston laajennus

Pinta-ala (hehtaaria)	6614	Sijaintikunnat
Valtio, suojelualue	5192	Posio
Valtio, säästökohde (Metsähallitus)	285	
Valtio, suojelematon luonnonmetsä	72	Maakunnat
Valtio, muu talouskäytön maa*	1065	Lappi

* SISÄLTÄÄ N. 100 HA POTENTIAALISIA LUONNONMETSÄÄ

Riisitunturin laajennusesitykseen sisältyy vain vähän ennestään suojelematonta maa-alaa, sillä siihen sisältyy Karitunturin soidensuojelualue sekä dialogikohteina suojelupäätöksen jo saaneita alueita. Suojelemattomasta maa-alasta suuri osuus on luonnontilaisilla soilla, Metsähallituksen alue-ekologisen verkoston kohteilla sekä suojelustatusta vailla olevilla luonnonmetsillä.

Pieni kansallispuisto, jossa kulumisvaurioita jo näkyy, ansaitsee kuitenkin laajennuksensa. Edustavat lähistön luonnonmetsälaikut tuovat merkittävää lisäarvoa kansallispuistoon. Tämä laajennus on erittäin helposti toteutettavissa, ja se toisi samalla kansallispuiston hyvin lähelle Posion kuntakeskusta. Vanhan puiston pinta-ala lähes tuplaantuisi.

IDA KORHONEN

Ikivanha keloutuva aihki Kaijanharjun suojelemattomassa valtionmetsässä.

OLLI MANNINEN

Luontaisesti syntyneessä mäntymetsässä edellisen puusukupolven puut muistuttavat metsän sukkessiosta

Salamajärven kansallispuiston laajennus

Pinta-ala (hehtaaria)

Valtio, suojelualue	18166
Valtio, säästökohde (Metsähallitus)	10571
Valtio, suojelematon luonnonmetsä	1042
Valtio, muu talouskäytön maa	162
Kokkolan kaupunki	5621
	770

Sijaintikunnat

Perho, Kivijärvi, Kinnula, Lestijärvi

Maakunnat

Keski-Pohjanmaa, Keski-Suomi

Salamajärven kansallispuisto yhdessä Salamanperän luonnonpuiston kanssa muodostavat keskeisen tärkeän Suomenselän soiden ja karuhkojen metsien suojelukokonaisuuden. Näiden ympärillä on runsaasti laadukkaita ja laajoja soiden- ja metsiensuojelualueita sekä soidensuojelun täydennysesityksen valtionmaakohteita. Suojelualueiden väliin ja sisälle on jäänyt suojelematta alueita, jotka kuuluisivat samaan suojelukokonaisuuteen.

Salamajärven kansallispuiston laajennus tässä esitetyssä koossa muodostaa Suomenselälle Helvetinjärven-Seitsemisen yhdistämistä vastaavan äärimmäisen tärkeän laajan metsä- ja suomantereen. Useat edustavat suojelualueet yhdistyvät esityksessä yhdeksi suureksi kokonaisuudeksi, joka lisää kytkeytyneisyyttä ja luo pohjoista kohti kurottavan laajan luontoalueen. Niitä ilmastonmuutoksen vaikutuksiin varautuva Suomi ehdottomasti tarvitsee.

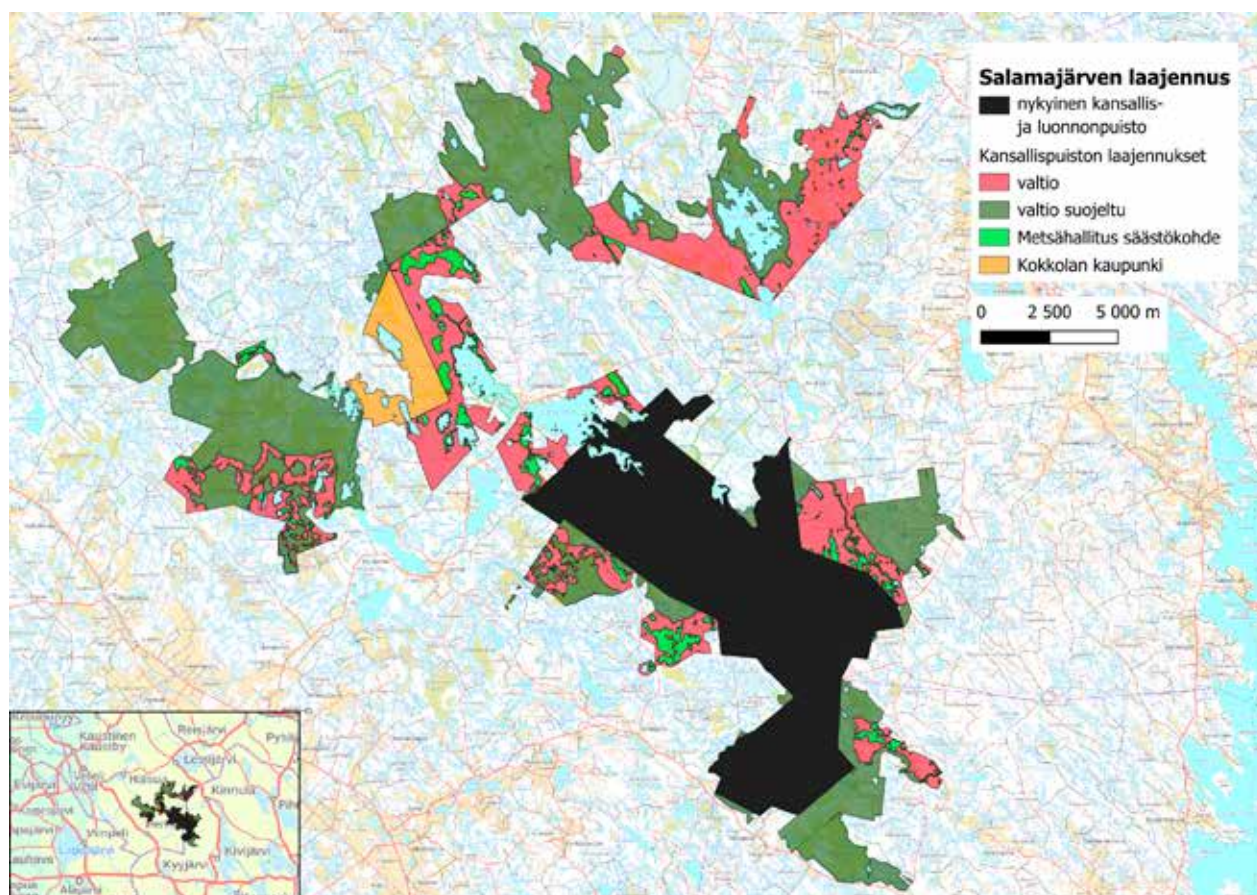
Laajennusesitykseen sisältyvät valtionmaiden soidensuojelun täydennysohjelman alueet ovat esimerkki siitä, miten suojelua ei milloinkaan yhteiskunnan kokonaisedun näkökulmasta pitäisi toteuttaa. Ohjelman valmistelussa suot esitettiin suojeltaviksi keskellä sijaitsevine saarekkeineen. Valtionmaita hallinnoiva Metsähallitus kuitenkin toteutti suojelun ”reikäjuustona”, poistaen rajauksista lähes kaikki kivennäismaasaaret soiden keskeltäkin. Soille jopa jätettiin ajouran levyiset suojelemattomat käytävät. Tässä täydennysesityksessä tuonkin episodin virheet voidaan onneksi korjata.

Suosaaret ovat myös alueen ehkä arvokkaimman lajin, metsäpeuran, suosiossa. Usein peurat vasovat nimenomaan suosaarissa, joiden laitamilla on rehevää suokasvillisuutta kesälaitumeksi. Reheviä metsäkortetta ja vehkaa kasvavia, mutta silti kivikkoisia ja hyvin ohutturpeisia korpia joita ei yleisesti edes tunnisteta korviksi, on alueen saarekkeiden laidoissa runsaasti. Metsäpeuralle avoin suo tuo näkyvyyttä ja suojaa pedoilta.

RISTO SULKAVA

Laajennusesitykseen sisältyvät laajat soidensuojelualueet ovat upeita ja kansallispuistotasoisia. Kuvassa Säästöpiirinneva.

Sallan kansallispuiston laajennus

Pinta-ala (hehtaaria)	30230	Sijaintikunnat
Valtio, suojelualue	19652	Salla
Valtio, säästökohde (Metsähallitus)	1498	
Valtio, suojelematon luonnonmetsä	773	Maakunnat
Valtio, muu talouskäytön maa	8307	Lappi

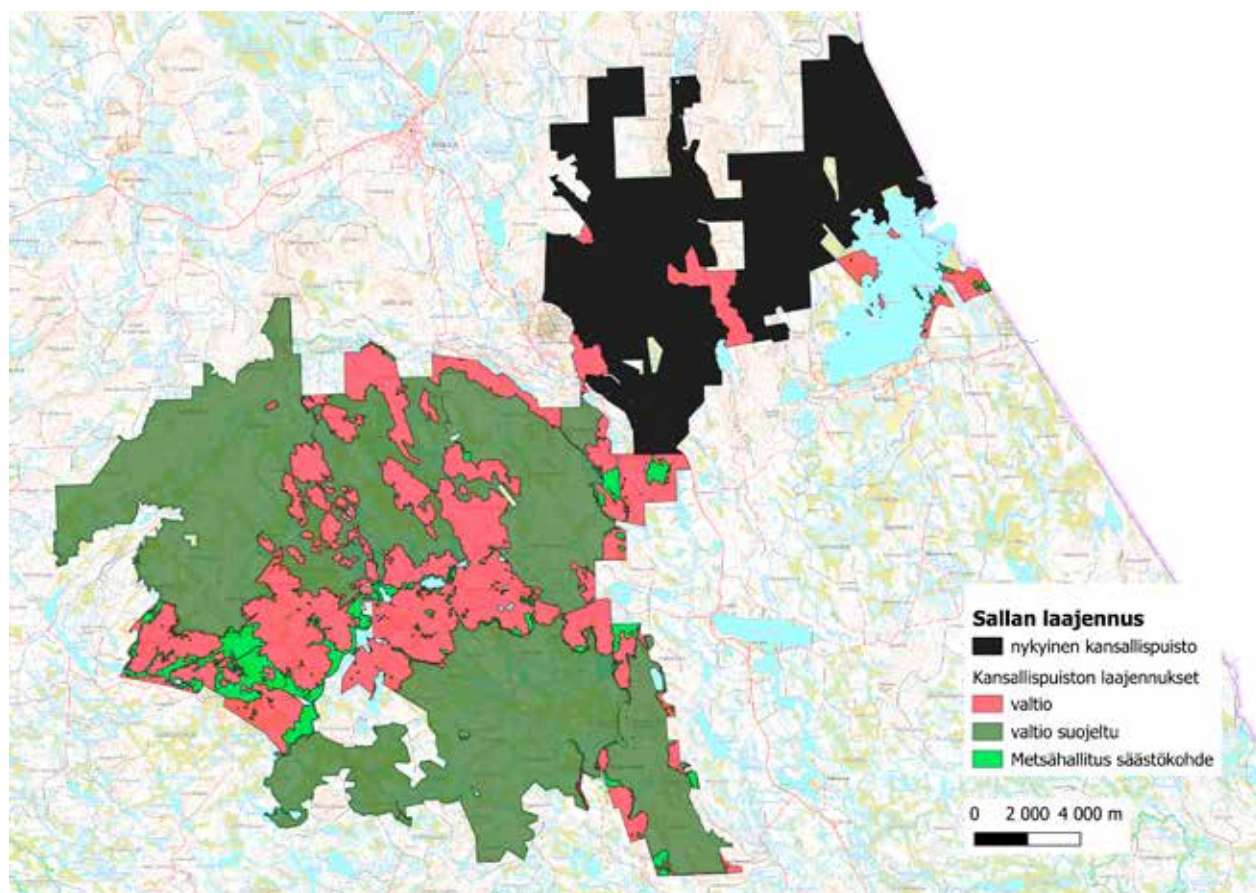
Sallan vuonna 2022 perustettu kansallispuisto muodostettiin käytännössä kokonaan suoje-lualueille, eikä puisto siten toistaiseksi toteuta kansallispuistolain tarkoitusta luonnonsuoje-lusta. Kuitenkin puistorajauksen vieressä, väleissä ja kupeilla on valtion valmiiksi omistamilla alueilla valtava määrä erittäin laadukkaita luonnonmetsiä, komeita vaaroja ja tuntuja sekä monimuotoisia soita. Osa suojelemattomista metsäalueista on jopa täysin luonnontilaisia, mut-ta silti hakkuiden uhkaamia.

Alueen metsät ovat suurelta osin kuusen vallitsevia tuoreita kangasmetsiä, kuten nykyisen puistorajauksenkin alueella. Paikoin on tehty laajoja hakkuita ja aurauksia, mutta suuri osa metsistä on luonnontilaisia tai korkeintaan poimintahakkuiden piirissä olleita luonnonmetsiä. Ne reunustavat laajoja aapasaita, jotka yhdessä kymmenien pienten järvien ja lampien kanssa ovat yksi Oulankajoen alkulähteistä. Laajat suoalueet ja lukuisat pienvesistöt monipuolistaisivat Sallan kansallispuiston maisemakaalaa huomattavasti.

Jo suojelun piirissä olevien Vilmatunturin, Ruuhitunturin, Suksenpaistaman ja Palotuntu-reiden sekä niiden välisten suojelemattomien alueiden liittäminen kansallispuistoon muodos-taa laajan, yhtenäisen alueen, jonka harvaa ja heikkokuntoista tieverkkoa purkamalla saadaan aikaan suuri tietön erämaa. Erämaa, jollaisen perässä erävaeltajat joutuvat toistaiseksi matkaa-maan yli 100 kilometriä pohjoisemmaksi ja kauemmaksi kuntakeskuksen palveluista.

Laajennus mahdollistaa pitkille tiettömille erävaelluksille lähtemisen suoraan Sallatunturin matkailukylästä. Laajennusalueen valmiiksi korkean suojelualueiden osuuden vuoksi tämä on Sallassa toteutettavissa varsin pienin menetyksin valtion metsätaloudelle.

Pienemmät rajaukset nykyisen kansallispuiston välittömässä lähiympäristössä turvaavat alueen luonteen säilymistä ja parantavat eri osien välistä kytkeytyneisyyttä selvästi. Onkamojär-ven saaret ja rannat ovat mainio lisä monipuolistamaan sekä puiston suojelemia luontotyyppi-jä että retkeilymahdollisuuksia.

JONI-MATTI KUSMIN

Kymmenet pienet lammet ja järvet elävöittävät erämaan maisemaa.

Seitsemisen – Helvetinjärvi

Pinta-ala (hehtaaria)	13638	Sijaintikunnat
Valtio, suojelualue	1440	Ylöjärvi, Ruovesi
Valtio, säästökohde (Metsähallitus)	1164	
Valtio, suojelematon luonnonmetsä	606	Maakunnat
Valtio, muu talouskäytön maa	10287	Pirkanmaa
Finsilva Oyj	96	
Rahastot	45	

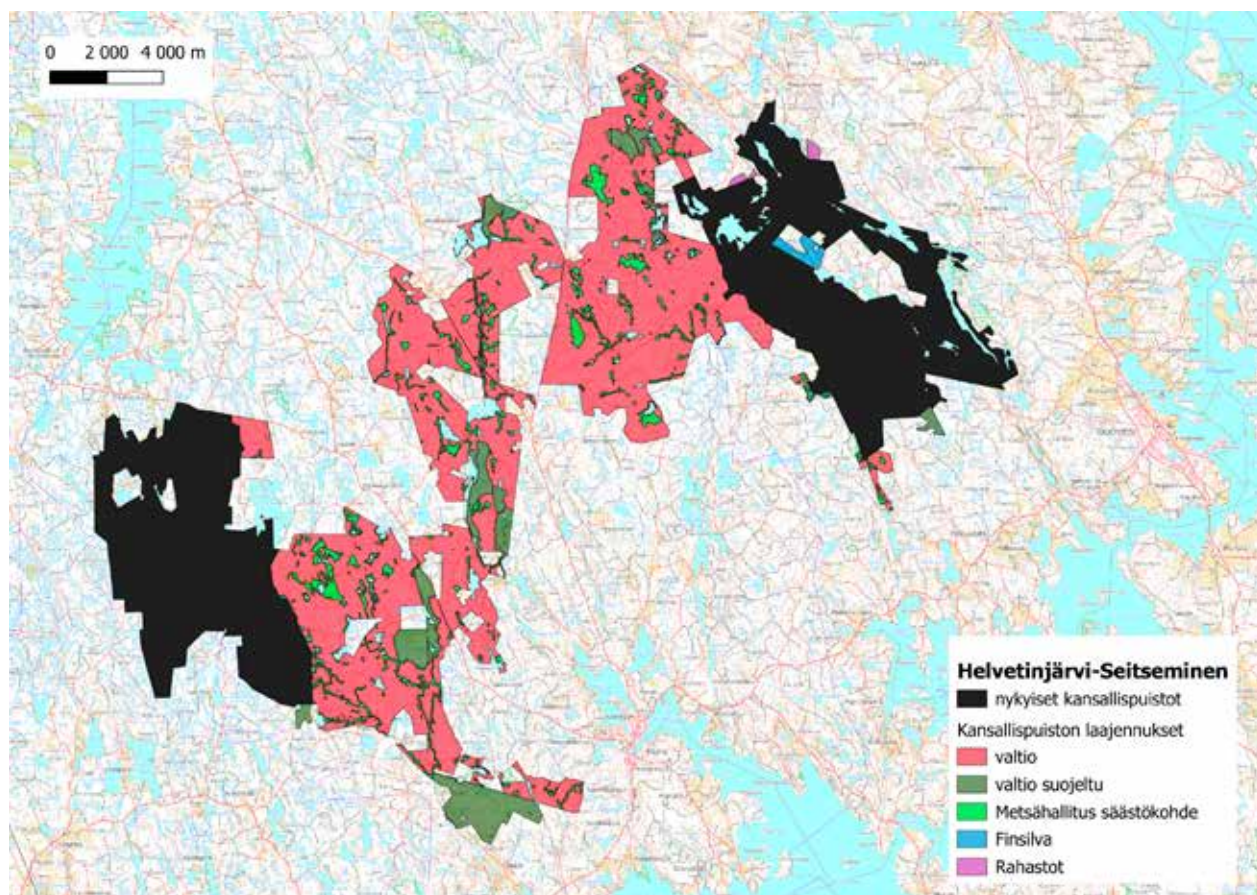
ARI AALTO

Rontonmaan valtionmetsät kuuluvat kansallispuistojen välialueen arvokkaimpiin

Seitsemisen ja Helvetinjärven kansallispuistojen väliin jää luontoarvoiltaan merkittäviä sekä kehitys- ja ennallistuskelpoisia valtionmaan metsiä ja soita. Kahden Etelä-Suomen merkittävimpään kuuluvan kansallispuiston välialue on sisältynyt lukuisiin aiempiin ja eri tahojen tekemiin suojeluehdotuksiin, eikä syyttä. Yhdistämällä nämä kaksi vanhaa kansallispuistoa syntyy eittämättä Etelä-Suomen merkittävin suojelukokonaisuus.

Lisämerkitystä alue on saanut metsäpeurojen siirtoistutuksesta Seitsemiseen ja Helvetinjärvelle. Pienet ja erilliset osakannat tarvitsevat luontoyhteyden, jolla vanhapuustoisten jäkäläkankaiden osuus saa lisääntyä ja sekä vasomiskorpia että avosoita palautetaan luonnontilaan. Kansallispuistojen laajennus ne yhdistävällä alueella on erittäin perusteltua ja tärkeää niin metsäpeuran kuin muunkin metsälajiston suojelemiseksi.

Alueella sijaitsee myös mm. Riuttaskorven virkistysmetsä, jossa on valmista retkeilyinfraa opasteineen. Virkistysmetsässä on paljon lajistollisestikin arvokkaita vanhoja metsiä, joissa on valmiit Metsähallituksen avohakkuusuunnitelmat. Kansallispuistojen välillä on jo reittejä, kuten Pirkan taival, joten uusia retkeilyn palveluja ei tarvita. Seitsemisen opastuskeskus toimii mainiosti laajennuksenkin esittelypisteenä.

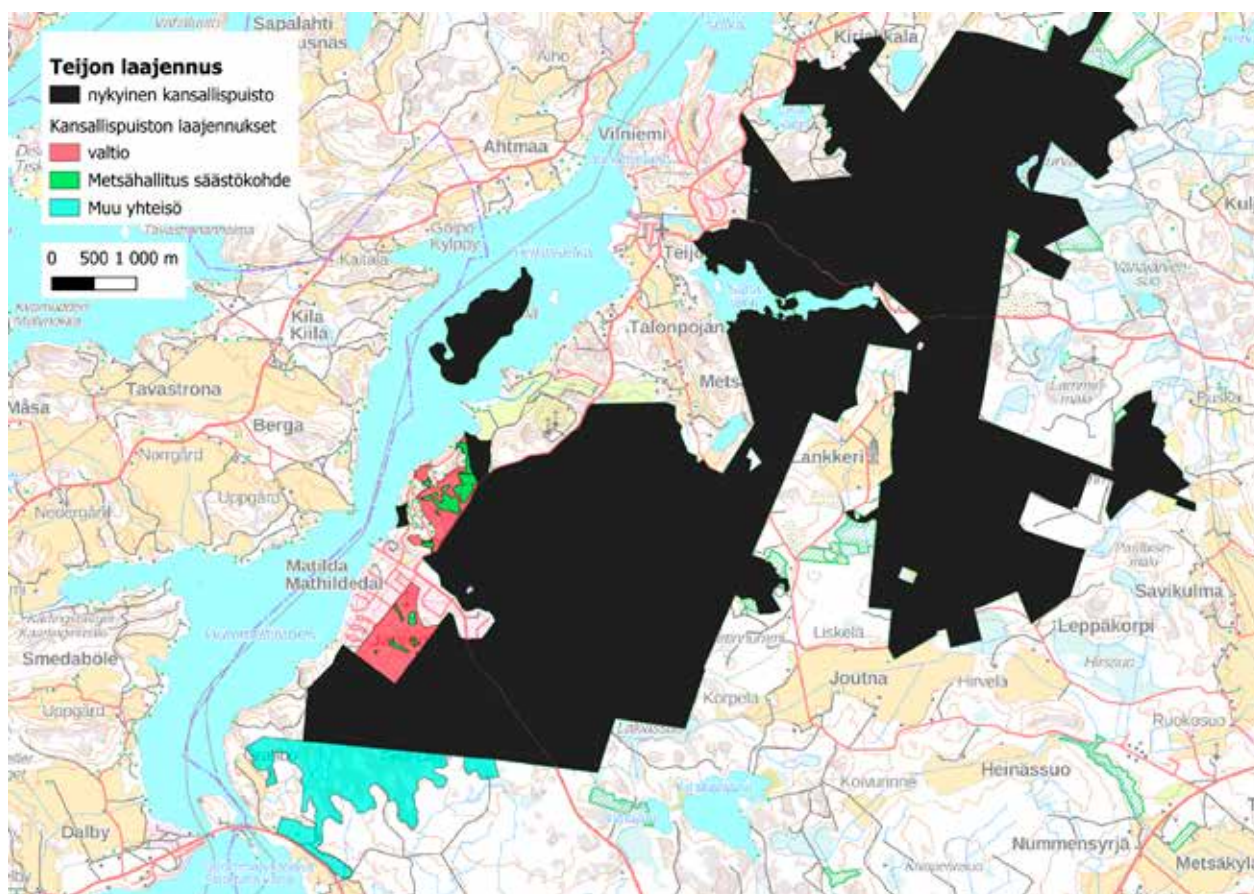

ARI AALTO

Jäkäläkallioiden täplittämät karut kangasmetsät ovat alueelle tyypillisiä. Suojelematon valtionmetsä Pikku Hautajärvellä.

Teijon kansallispuiston laajennus

Pinta-ala (hehtaaria)	251	Sijaintikunnat
Valtio, säästökohde	18	Salo
Valtio, muu talouskäytön maa	76	
Muut yhteisöt	157	Maakunnat
		Varsinais-Suomi

Vuonna 2015 Varsinais-Suomen Saloon perustetusta Teijon kansallispuistosta jätettiin siinäkin tarpeettomasti ulos puistoon rajautuvia valtion maita. Lounais-Suomi kuuluu Suomen heikoimmin suojeltuihin alueisiin. Sen vähien valtionmaiden käyttäminen täysimääräisesti luonnonsuojelun edistämiseen on välttämätöntä suotuisan suojelun tason saavuttamisen mahdollistamiseksi. Myös puiston eteläpuoliset yhteisöomisteiset metsät ansaitsevat tulla tarkastelluksi kansallispuiston laajennusmahdollisuuksina. Laajennusalueilla on samankaltaista kallioista metsäluontoa kuin kansallispuistossakin.

MATTI AALTO

Laajennusalueen valtionmetsissä on vastaavaa luontoa kuin kansallispuistossakin.

MATTI AALTO

Laajennusalueen valtionmetsissä on vastaavaa luontoa kuin kansallispuistossakin.

Tiilikajärven kansallispuiston laajennus

Pinta-ala (hehtaaria)	3988	Sijaintikunnat
Valtio, suojelualue	1176	Rautavaara
Valtio, säästökohde (Metsähallitus)	241	
Valtio, suojelematon luonnonmetsä	34	Maakunnat
Valtio, muu talouskäytön maa	1537	Pohjois-Savo
Yksityismaan suojelualue (YSA)	223	
Tornator Oyj	777	

Tiilikajärven kansallispuistoa laajennettiin merkittävästi vuonna 2023. Kuitenkin uuteen puistorajaukseen suoraan rajautuvia arvokohteita jätettiin laajennuksen ulkopuolelle, etenkin Löytynsuon-Maamonsuon ja Pumpulikirkon Natura-alueilta. Osa esitykseemme sisältyvistä alueista jätettiin toteutuneesta laajennuksesta pois metsästysmahdollisuuksien turvaamiseksi alueella.

Metsästysoikeudet on kuitenkin mahdollista säilyttää alueella ennallaan, kuten muillakin raporttimme laajennuskohteilla. Tiilikajärvellä onkin tulevan laajentamisen näkökulmasta syytä painottaa erityisesti metsäpeuran tarvitsemia, laajoja suo-metsämosaiikkimantereita, joille retkeilyrakenteita ei tarvita, ja jossa metsästys ja muu perinteinen luontaistalous ei aiheuta samanlaista häiriötä kuin suuret retkeilijävirrat.

Tiilikajärven kansallispuistoon kaavaillaan palautusistutettavaksi metsäpeuroja lähivuosina. Tämä tukee tarvetta saattaa Tiilikajärven laajentaminen loppuun ekologisesti mahdollisimman johdonmukaisella tavalla. Metsäpeura lajina kiistatta hyötyy soiden ennallistamisesta ja vanhojen metsien määrän lisäämisestä. Myös peurojen petokuolleisuutta nostavaa metsäautotieverkostoa pystytään alueella purkamaan tehokkaammin, kun suurempi osa aiemmin metsätaloustalouteen jätetyistä alueista liitetään puistoon.

Näillä puistoon liitettäväksi esittämillämme valtion ja Tornator Oyj:n omistamilla, suurimmaksi osaksi jo Natura-ohjelmaan kuuluvilla alueilla esiintyy sekä kokonaan ojittamattomia että luonnontilaisen kaltaisia suoluontotyyppisiä sekä metsiä, joista osa täyttää Natura-ohjelman boreaalisen luonnonmetsän kriteerit. Esimerkiksi Rimpisuon alueella esiintyy valtion vanhoja metsiä Natura-alueella vailla mitään suojelustatusta.

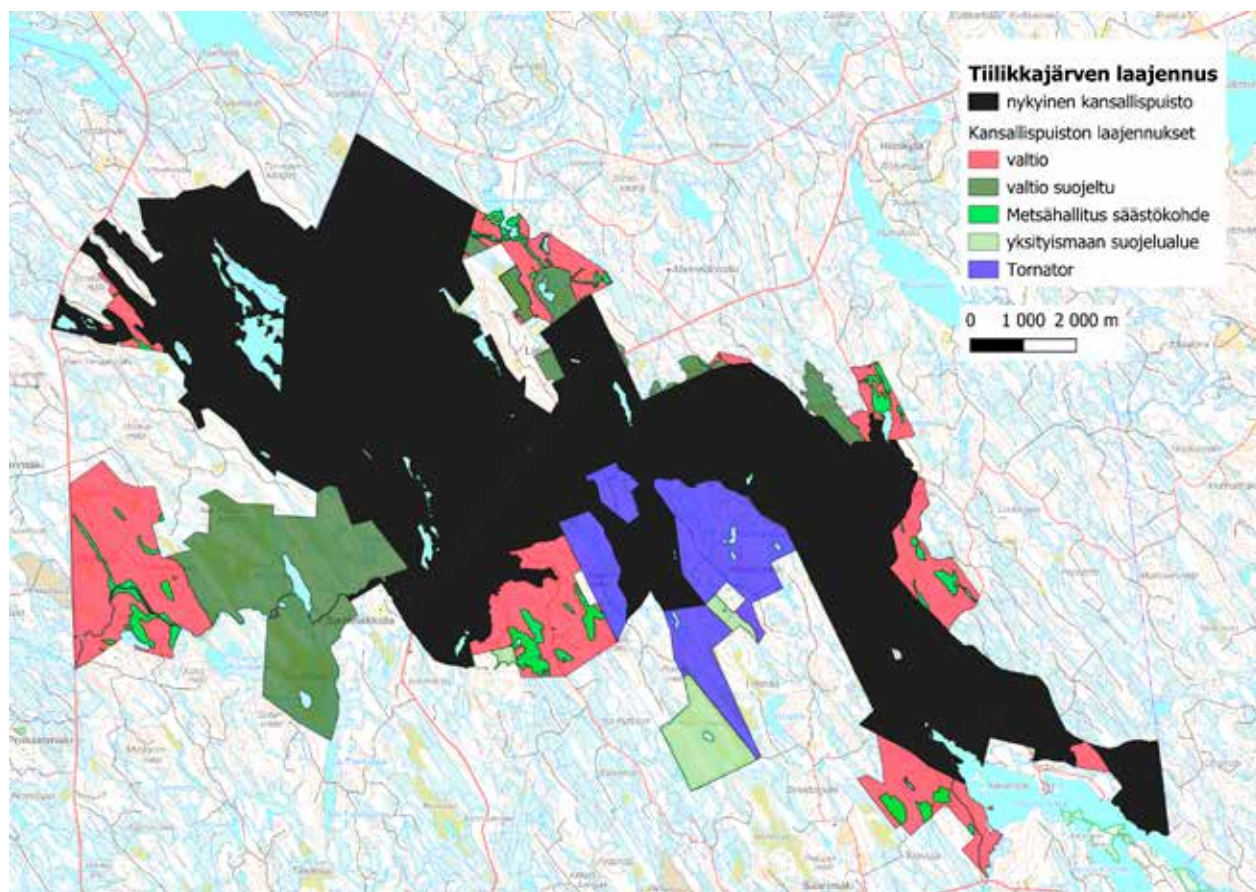
Suuri osa Tornatorin omistamista metsistä on vastikään päätehakattuja vuoden 2018 lumituhojen myötä, ja jätettiin siksi pois toteutuneesta laajennuksesta. Niiden sijainti on kuitenkin kansallispuistorajauksen osalta niin keskeinen, että ne on syytä suojella ja jättää ennallistumaan etenkin, kun iso osa saman suo-metsämosaiikin soista on luonnontilaisia ja sen kaltaisia. Metsäpeuran elinmahdollisuudet tehometsätalouden puristuksessa eivät pitkälläkään aikavälillä merkittävästi parane ilman laajoja ennallistamistoimenpiteitä, johon sopii hyvin myös laajojen nuorten metsäalueiden suojelu.

Valtion omistamia alueita puistoon on mahdollista liittää monelta suunnalta. Harvojen vanhan metsän sirpaleiden lisäksi esityksen laadinnassa on painotettu luonnontilaisten soiden ja rantojen esiintymistä sekä puistorajauksen yhtenäistämistä.

JONI-MATTI KUSMIN

Nykyiseen puistoalueeseen rajautuvat metsät ovat paikoin runsaslahopuustoisia.

Kirjallisuus

Donner-Amnell, J. 2025. Puunjalostuksen ja muun materiaalityönteon siirtymän edellytykset, esteet ja näkymät. Metsätieteen aikakauskirja 2025.

Euroopan komissio 2015. European Commission: Directorate-General for Environment, *Natura 2000 and forests. Part I–II*, Publications Office, 2015, <https://data.europa.eu/doi/10.2779/699873>

Hanski, I & Ovaskainen, O. 2003: Metapopulation theory for fragmented landscapes. *Theoretical population biology* 64(1):119–127.

Kangas J. & Ollikainen M. 2024: Valtion vanhojen metsien suojelu. Hyödyt ja kustannukset, epäsuorat vaikutukset ja riskit. Koneen Säätiö 2024, 37s.

Kansallispuistokomitean mietintö 1976: Komiteamietintö 1976:88, Helsinki, 199s.

Kunttu, P., Ryan, V., Tolvanen, T., Vilhunen, S. & Ormio, H. 2014: Saaristomme on suojeltava. Esitys Saaristomeren, Tammisaaren saariston ja Itäisen Suomenlahden kansallispuistojen suojelun kehittämiseksi ja Porkkalan kansallispuiston perustamiseksi. WWF Suomen raportteja 32. Helsinki: Maailman Luonnon Säätiö WWF Suomi. 63 s. https://wwf.fi/app/uploads/z/l/2/h53vu6rfwdmpn-4sag3r6zug/wwf_merelliset_kansallispuistot_web.pdf

LUKE 2023. Hakkuukertymä ja puuston poistuma alueittain 2023. <https://www.luke.fi/fi/tilastot/hakkuukertyma-ja-puuston-poistuma/hakkuukertyma-ja-puuston-poistuma-alueittain-2023>

Luonnonmetsätyöryhmän raportit:

1. Suomen valtion suojelemattomat arvometsät 2020, 1. raportti: <https://www.greenpeace.org/static/planet4-finland-stateless/7a393b43-metsa%CC%88kartoitusra-portti2020.pdf>

2. Suomen valtion suojelemattomat arvometsät 2022, 2. raportti: https://www.greenpeace.org/static/planet4-finland-stateless/2022/03/1f4c4435-luonnonmetsa_ra-portti_2022.pdf

3. Suomen valtion suojelemattomat arvometsät 2023, 3. raportti: https://wwf.fi/app/uploads/b/d/m/zh6yp3s9k26s592so3ofgd/lyoryhma_2023_raportti_iii_si-137.pdf

Nieminen, M., Sallantausta, T., Ukonmaanaho, L., Nieminen, T. M. & Sarkkola, S. 2017. Nitrogen and phosphorus concentrations in discharge from drained peatland forests are increasing. *Science of the Total Environment* 609: 974–981.

Ryttäri, T. & Kunttu, P. 2022: Rannikko. Julk.: Kuusela, S., Annala, M., Kontula, T., Leikola, N., Määttä, A.-M., Virkkala, R. & Virtanen E. (toim.). Kohti kattavaa suoje-lualueverkostoa. Luonnon monimuotoisuuden turvaamisen painopisteet Suomessa. Suomen ympäristökeskus, Helsinki. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 18/2022. s 143–165. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/344399>

Sulkava R. & Aalto A. 2023: Käytäväverkosto luonnolle. Suomen Luonto 7: 51–57. <https://suomenluonto.fi/luontokaytavat>

Suomen kansallispuistoverkoston täydentämistä pohtinut kansallispuistokomitea luovutti mietintönsä syksyllä 1976.

Nyt 50 vuotta myöhemmin Luonnonmet-sä-työryhmä on laatinut uuden ehdotuksen kansallispuistoverkoston kehittämisestä. Vuosien asiantuntijatyöhön ja laajaan aineistoon perustuva ehdotus sisältää *12 uutta kansallispuistoa, 18 kansallispuiston laajentamisen sekä joukon lainsäädäntömuutoksia*, joilla kansallispuistokonsepti tuodaan 2020-luvulle.